

הישיבה המאה-שלוש-עשרה של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, ד' באב התשמ"ה (22 ביולי 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. דברי ברכה של יושב־ראש הכנסת לכבוד יושב־ראש הפרלמנט של אוסטרליה

לכוח הרב־לאומי, ו־100 מחייליה משרתים בודוע האווירית של הכוח הזה והם ראויים להערכה על תרומתם לשמירת השלום באזור כולו.

לפיכך, ביקורו של אורחנו הנכבד הוא ביטוי נוסף של העמקת קשרי הידידות הקיימים בין שתי המדינות והוא נדבך נוסף לקשרים בין שני בחייה־הנבחרים. כמשטרים דמוקרטיים כשלנו ידידות זאת בין בחייה־הנבחרים היא חוליה חיונית בקשרי הידידות שבין המדינות ובקשרי ההבנה בין העמים.

אני שמח לציין, כי גם בתחום זה של קשרים פרלמנטריים קיימת מסורת ותשתית מוצקה, מתקיימים ביקורי גומלין וזה כשנתיים קיימות אגודות־ידידות פעילות מאוד בפרלמנטים שלנו. תודתי נתונה לזו שבירושלים ולזו שבקנברה.

בפגישות ובסידורים שהועדנו לאורחנו הנכבד הוא יוכל לעמוד מקרוב לא רק על התפתחותה והישגיה של המדינה, אלא גם על בעיותיה הקשות והאמיתיות ועל נחישות החלטתו של העם בישראל להתמודד עם בעיות אלה במלוא יכולתו.

בשמכם ובשמי אני מברך את ד"ר הנרי אלפרד ג'נקינס, את רעייתו ואת אנשי הפמליה שלו בכאוס אלינו ומאחל להם שהות נעימה.

Mr. Speaker, may I extend to you and to Mrs. Jenkins a warm welcome with our traditional blessing "ברוכים הבאים" and on behalf of all my colleagues I wish you an enjoyable visit to our country.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

פקודת המשטרה (נוסח חדש) (תיקון), התשמ"ה – 1985 – מאת חבר הכנסת דוד דגני; ב. הצעת חוק־יסוד: הכנסת (תיקון שיטת הבחירות), התשמ"ה – 1985 – מאת חבר הכנסת מרדכי יירשובסקי; ג. הצעת חוק סדר־הדין הפלילי (איסור פרסום שט) (תיקון), התשמ"ה – 1985 – מאת חבר הכנסת מאיר כהן־אבידב; ד. הצעת חוק השבות (תיקון מס' 3), התשמ"ה – 1985 – מאת קבוצת חברי הכנסת; ה. הצעת חוק נישואין וגירושין, התשמ"ה – 1985 – מאת חברי הכנסת ש' אלוני, מ' בריאון, ר' כהן ו' שריד; ו. הצעת חוק לחיקוק פקודת המשטרה (נוסח חדש), התשמ"ה – 1985 – מאת חברת הכנסת אמירה סרטיני; ז. הצעת חוק שיפוט בבתי־הדין הרבניים (נישואין, גירושין וגירור), התשמ"ה – 1985 – מאת חברי הכנסת י' יוסף, ר' פנחס ו' שלמה; ח. הצעת חוק נגד השמצת היהדות, התשמ"ה – 1985 – מאת חבר הכנסת מאיר כהנא; ט. הצעת חוק השבות (תיקון מס' 3), התשמ"ה – 1985 – מאת חברי הכנסת ש' אלוני, מ' בריאון, ר' כהן ו' שריד.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, לכבוד הוא לי לכרך כאן, מעל דוכן הכנסת, את יושב־ראש בתי־הנבחרים של אוסטרליה, ד"ר הנרי אלפרד ג'נקינס ורעייתו, שישוהו בישראל שבוע ימים בביקור רשמי, על־פי הזמנת יושב־ראש הכנסת.

היחסים הידידותיים בין שתי מדינותינו ראשיתם בתרומה רבת החשיבות של המשלחת האוסטרלית לאומות המאוחדות, בראשותו של שר החוץ דאז ד"ר אבט. למען קבלת ההחלטה ההיסטורית על הקמת מדינת ישראל בנובמבר 1947.

מאז ועד עצם ימים אלה נמשכים קשרים בילטרליים הדוקים בין שתי המדינות, ומדינת ישראל אף זכתה בדרך כלל בתמיכת אוסטרליה בפורומים בין־לאומיים שונים.

ברצוני לנצל הזדמנות זו להביע בפני אורחנו הנכבד ובאמצעותו את הוקרתנו והערכתנו לבני העם האוסטרלי על ידידות רבת שנים זו.

מעורבותה של אוסטרליה בנעשה באזורנו ותרומתה להבטחת השלום גם היא רבת שנים. לפיכך, לא מקרה הוא שבעקבות הסכם השלום עם מצרים היתה אוסטרליה מבין המדינות הראשונות שהביעו את נכונותן לתרום לתהליך זה הלכה למעשה. אוסטרליה היתה בין המדינות הראשונות שהביעו נכונות להשתתף בתהליך השלום, על־ידי שיגור יחידה

היו"ר ש' הלל:

הודעה למזכיר הכנסת, בבקשה.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת: 1. תוספת להסתייגויות לחוק להארכת תוקף של תקנות שעת־חירום (אבטחת מוסדות חינוך), התשמ"ה – 1985; 2. החלטה בדבר חלוקת הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה – 1985; 3. הודעת שר החינוך והתרבות בעקבות מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא המצב ברושתי השידור.

עוד הונחו: לקריאה שנייה ולקריאה שלישית – הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה – 1985, שהחזירה ועדת הכספים; לקריאה ראשונה מטעם הממשלה – הצעת חוק השקעות הון (תיקון מס' 26), התשמ"ה – 1985; לדיון מוקדם – א. הצעת חוק לתיקון

ג. שאלות ותשובות

2. אם כן, האם קיימה הממשלה, או האם קיים משרדך, דיון מקיף בתוכנית האמורה, שנועדה להפעיל לחץ פוליטי ופסיכולוגי מאורגן ונרחב על ברית-המועצות, למען התכלית האמורה לעיל?

3. באופן מיוחד, מה דעתך ודעת משרדך על שתי ההצעות המעשיות האלה: א. הרחבת שידורים ליהודי ברית-המועצות מישראל, שיכילו מנדע נרחב על מסורבי העלייה ועל צעדינו למענם; ב. הקמת מרכז טלפונים משוכלל בישראל, שיאפשר תקשורת המונית עם ברית-המועצות, הקלטת השיחות, עיבוד המידע והפצתו?

4. האם מתכוון משרדך להתייחס בהקדם, ולהעניק עדיפות, לשתי ההצעות האחרונות?

השר לקליטת העלייה י' צור:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת ד' דנינו)

1. הגיע לידי המסמך, החתום עלי-ידי הרב הלפרין, ואשר אמור להיות תוכנית הצלה ליהדות ברית-המועצות.

2. ממשלת ישראל קיימה דיון מקיף ומעמיק בגורלם של יהודי ברית-המועצות ובדרכי המאבק למענם. כמו כן הוקמה ועדת שרים מיוחדת לעלייה ולקליטה, והיא קיימה ישיבות מספר בנושא המאבק למען יהודי ברית-המועצות.

3. א. רשות השידור מקיימת שידורים נרחבים לברית-המועצות בשפה הרוסית וכן באדיש. כמו כן קולטים בברית-המועצות את שידורי רשת ב' בשפה העברית; ב. אזרחים בישראל מקיימים קשר טלפוני עם יהודים בברית-המועצות. כדי לקיים שיחות המונית עם ברית-המועצות, אין די בהקמת מרכז טלפוני משוכלל בארץ, אלא יש לתאם זאת עם שלטונות ברית-המועצות, והם, כידוע, אינם מרבים לשתף פעולה עמנו.

4. לפי המפורט בתשובה 3, משרדי אינו עומד לשנות את היקף השימוש בשני האמצעים הנ"ל.

1055. קליטת עולים אתיופים ביהודה ובשומרון

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את השר לקליטת העלייה ביום ח' בסיון התשמ"ה (28 במאי 1985):

הגיע ידיעתי, כי על אף שמועצת היישובים היהודיים ביהודה ובשומרון הכינה חתית והשקיעה משאבים לקליטת עולים מאתיופיה, הממשלה מסרבת לשגר את העולים ליהודה ולשומרון.

לפיכך, אודה לכבודו אם יואיל להשיב על השאלות האלה:

1. האם ידיעות אלו נכונות?

2. אם התשובה על השאלה הראשונה חיובית, כיצד בכוונת משרדו לטפל בכעיה?

חשובת השר לקליטת העלייה י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנה הראשונה לשהייתם בארץ נמצאים העולים מאתיופיה במרכזי קליטה שונים בחסות הסוכנות היהודית. עם תום השנה הראשונה הם חופשיים, ככל אורח במדינת ישראל, לבחור את מקום מגוריהם הקבוע. ממשלת ישראל אינה מונעת מהעולים לבחור באזור זה או זה לקליטת הקבע שלהם.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: תשובות על שאלות. אני מתכבד להזמין את השר לקליטת העלייה. בבקשה.

962. הירידה מן הארץ

חבר הכנסת ד' עטשי שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ד באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

מחברות הידיעות על גידול רב במספר היורדים הישראלים לארצות שונות, בעיקר לארצות המערב, רבים התלוננו בפני על הרעה במצב הסוצי-כלכלי בארץ ועל הקשיים שהם נחקלים בהם במולדת.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. מהו מספר האזרחים שיצאו את הארץ מאז אפריל 1983 ולא חזרו ארצה?

3. מה בדעת השר לעשות כדי לצמצם את ממדי הירידה, והאם קיימות תוכניות כאלה?

4. כמה אנשים עלו ארצה מאז אפריל 1983?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. בשנים האחרונות ניכרת מגמה של עלייה במספר היוצאים מן הארץ, שאינם חוזרים אליה תוך שנה.

2. בשנת 1984 מאזן ההגירה לישראל וממנה הוא 17,300, כלומר 17,300 יציאות של ישראלים יותר מחזרות.

3. המשרד לקליטת העלייה נערך להעמקת הטיפול בחיילים המשוחררים בכל הקשור להכשרה, לתעסוקה ולהבטחת זכויותיהם. ביוזמת משרד הקליטה הוקמה ועדת מנכ"לים בראשות מנכ"ל המשרד ובהשתתפות משרדי הביטחון, החינוך, השיכון, האוצר והעבודה, זאת מתוך ההכרה שכל פעולה בנושא זה חייבת להקיף את כל התחומים הנ"ל. כמו כן מתקיימת פעולה משותפת עם גורמי תעשייה בישראל לשם החזרתם של ישראלים יורדים. עם זאת, יש לציין שתופעת הירידה היא בעיקרה תוצאה של תהליך חברתי-חינוכי, הקשור גם למצב הכלכלי במדינה.

4. בשנת 1984 חזרו לישראל כ-1,500 ישראלים שהסתייעו במשרד. חזרו ודאי גם יותר שאין אנו יודעים עליהם.

963. נקיטת אמצעים להצלת יהודי ברית-המועצות

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את השר לקליטת העלייה ביום י"ב באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

בין ההצעות שהועלו לאחרונה עלי-ידי גופים שונים, העוסקים בתכנון אמצעי לחץ על ברית-המועצות לאפשר את יציאת תושביה היהודים הרוצים בכך, יש גם הצעות מעשיות, והן מתפרסמות תכופות מעל דפי העיתונות שלנו, של ועד ההצלה העולמי למען יהודי רוסיה, בראשות רבנים ואישי ציבור בארץ ובגולה.

אבקש מכבוד השר להודיעני:

1. האם הגיעה לידך "תוכנית ההצלה" של גוף זה?

4. מה יהיו הצעדים הבאים שלך בנושא זה?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. הרבנים הראשיים הכחישו את הפרסום כי פנו ליהודי ארצות-הברית להפסיק את התרומות למען קליטת יהודי אתיופיה.

2. מאחר שהרבנים הכחישו זאת, הממשלה לא נדרשה לעניין.

3. לא נתקבלו במשרד הקליטה הודעות על הפסקת תרומות מחוץ-לארץ.

4. היות שכך, אין צורך, לדעתי, לנקוט צעדים בנושא זה.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני השר, אני אומנם קראתי את ההכחשה. ההכחשה היתה בחצי פה. ההכחשה אומנם אמרה: לא אמרנו שלא ייתנו תרומות, אבל כך וכך וכך, ומי שמבין יכול היה להסיק מזה מסקנה, שאם משרד הקליטה או מדינת ישראל לא תשנה את דרכה ולא תתבע מהם את מה שהרבנות תובעת מהם, אז הם מתייחסים אל כל השאלה הזאת ברזרבה. אני לא מצטטת, כי לא התכוונתי, אבל אני זוכרת בדיוק את ההכחשה.

כך שהתשובה שלך, אדוני השר, נראית לי לעניין באופן פורמלי, אבל באופן מעשי — היא לא לגמרי עונה על השאלה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני מתייחס לדברים יותר כתגובה מאשר כשאלה. אני יכול רק לומר, שגם בפגישות שהיו לפני שבועות מספר עם ראשי המגביות והעם היהודי ובישיבה משותפת במוסד לתיאום בין הממשלה לסוכנות היהודית דובר על העמקת התרומות לישראל בכל הקשור לקליטת יהודי אתיופיה, ולא נתקלנו מצד הארגונים היהודיים ומוסדות המגביות היהודית המאוחדת בכל התניה או אפילו ברמו של התניה בנושא הקשור כלשהו במעמדם הדתי של העולים מאתיופיה.

1144. ויתור ישראלים על אזרחותם בעקבות

הטלת מס נסיעות גבוה

חבר הכנסת י"א אמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

בכלי התקשורת, במיוחד בעיתונות הכתובה, אנו קוראים שעקב הטלת מס נסיעות בסך 300 דולר התרכו אזרחי מדינת ישראל מבין היורדים המוותרים על אזרחותם הישראלית.

אבקש לדעת:

1. כמה מאזרחי המדינה בעלי אזרחות כפולה ויתרו על אזרחותם מדי שנה במשך שלוש השנים האחרונות? ומאז נחוק החוק החדש?

2. האם כתוצאה מהטלת מס נסיעות איננו מניאים את ילדי היורדים מלבוא לבקר במדינת ישראל ולשמור עמה על הקשר?

3. האם בני השליחים המשרתים את המדינה בארצות שונות ברחבי העולם לא יצמצמו את חופשת המולדת שלהם עקב הטלת מס הנסיעות?

4. מה מתכנן כבוד השר לעשות עלי-מנת להכטיח את רציפות הקשר לארץ של בני יורדים ובני שליחים מטעם המדינה?

2. ראה תחילת תשובה 1.

היו"ר ש' הלל:

אבקש מכבוד השר להשיב על שאלתא 1080 של חברת הכנסת שולמית אלוני. היא איננה באולם, ואני מאחל לה החלמה מלאה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני מאחל לה החלמה מלאה, ועונה על השאלתא שלה.

היו"ר ש' הלל:

נאחל לה החלמה, והיא גם תקבל תשובה.

1080. הטלת צנזורה על ידיעות בדבר התעללות

בעולים מאתיופיה

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את השר לקליטת העלייה ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

נמסר לי מכמה עיתונאים, כי הוטלה צנזורה וקיים איסור לפרסם על יחסם המעליב והמחפיר של מי שרואים עצמם כפרשנים לחוק השכרות ולזכויות האדם בישראל אל העולים מאתיופיה. מתבצעים שם עבירות על החוק הפלילי, השפלות, איומים ורדיפות, וכל זה בכיסוי של השתקה מגבוה.

הואיל ומדובר במי שנמצאים בתחום השיפוט של מדינת ישראל ובעולים חדשים שיש לקלוט אותם בארץ, שאלותי הן:

1. מי אחראי לקליטתם, לרווחתם ולזכויותיהם של העולים החדשים מאתיופיה, ומכוח אילו חוקים וסמכות נמסרה להם אחריות זו?

2. היכן, מתי ומכוח איזו סמכות הוחלט לאסור את פרסומם והבאתם לידיעת הציבור של מעשים החורגים מכוח החוק ופוגעים בעולים?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. המשרד לקליטת העלייה אחראי מעצם מהותו לקליטתם של העולים בישראל, ובכלל זה לקליטת עולי אתיופיה, בעת שהותם במרכזי הקליטה אחראית הסוכנות היהודית לשלבי קליטתם הראשונית. המשרד לקליטת העלייה אחראי לקליטת הקבע של העולים מאתיופיה. החלטה זו נתקבלה פעם נוספת במוסד לתיאום בין ממשלת ישראל ובין הסוכנות היהודית.

2. לא הוחלט לאסור פרסומים על מעשים כלשהם הקשורים לקליטת עולי אתיופיה בישראל.

1143. קריאת הרבנים הראשיים להפסיק את ההתרומות

בחוץ-לארץ למען יהודי אתיופיה

חברת הכנסת ח' גרוסמן שאלה את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

שאלותי הן:

1. האם הרבנים הראשיים פנו קודם אליך כדי לברר את טענותיהם נגד דרכי הקליטה של יהודי אתיופיה, בטרם שיגרו את קריאתם לחוץ-לארץ להפסיק את התרומות למען קליטת יהודי אתיופיה?

2. מה עשתה הממשלה בנושא זה?

3. האם נתקבלו במשרד הקליטה תגובות, כגון הודעה על הפסקת תרומות מחוץ-לארץ בעקבות קריאת הרבנים הראשיים?

לכן האומדנים שונים. המספרים שאציג להלן הם הפרש בין מספרי כניסה ויציאה מן הארץ על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. ואלל הם הנתונים לפי שיטה זו לגבי השנים 1977—1984: 13,100 — 1978 — 5,800; 1979 — 16,400 — 1980: 30,600 — 1981 — 15,200; 1982 — 8,100 — 1983 — 2,500 — 1984 — 17,300.

אני רוצה לומר, שההערכה הכוללת היא שמדובר על כ-300,000 — 320,000 ישראלים וכאלה שקיבלו מעמד אזרחי של עולים ויררו מהארץ בתקופה שמאו קום המדינה. זה מספר כללי, אבל הוא מאומת גם על-פי נתונים של מחלקת ההגירה האמריקנית וגם על-פי הפרטים שיש לנו מצה"ל לגבי חיילים שרשומים ביחידה מיוחדת. כל אלה נותנים לנו הערכה, והמספר שאני מדבר בו קיים, לצערי, במציאות.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):
כולם בארצות-הברית?

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא. אמרתי: בסך-הכול, אבל, על-ידי כל מיני בדיקות חלקיות של ארצות-הברית, של ר"מ 70 — כל הגורמים האלה נותנים הערכה שהמספרים אמניים פחות או יותר. למרות כל הקיצוצים מימנו עכשיו אדם כלשהו המרכיב לסטטיסטיקה שייך לעומקם של המספרים יונסה לעצב את הפרופילים של הישראלים הללו, כדי שנוכל לייעל ולתאם את העבודה כלפיהם ולדעת מי הם פחות או יותר.

2. משרד הקליטה רואה באוכלוסיית החיילים המשוחררים אחד מצרכי היעד החשובים ביותר בנושא של מניעת ירידה. המשרד יום הקמתה של ועדה מנכ"ל שנגבשת את המלצותיה בנושא זה מתוך השקפה שגורש טיפול משולב במכלול הנושאים הנוגעים למשרדים השונים. משרד הקליטה יוזם גם פרויקט מיוחד בהשתתפות משרדי ממשלה וחברות טכנולוגיות מישראל — יריד התעשיות הטכנולוגיות, שיכוון לקראת הישראלים היושבים בארצות-הברית. הוא ייערך בארבע ערים גדולות בארצות-הברית, ויאפשר לישראלים השוהים שם לקבל מידע מקיף על אפשרויות תעסוקה, דיור ושאר נושאים הקשורים בחזרתם לארץ.

אנחנו מעריכים, לדוגמא, שכ-7,000 מהנדסים ישראלים נמצאים בארצות-הברית. לכן, המבצע הראשון מאורגן וממומן רובו ככולו על-ידי התעשיות הטכנולוגיות בישראל, והוא מכון כלפי הישראלים הנמצאים בארצות-הברית.

3. כאמור, בימים אלה עומדת ועדת מנכ"לים, שהוקמה ביוזמת משרד הקליטה ובהשתתפות המשרדים השונים, להגיש את סיכומיה בנושא מניעת ירידה. בהתאם לכך, עם השלמת המסקנות האלה, אעלה את הנושא בממשלה, כדי ליצור מערך פעולה משותף בין המשרדים בנושא חשוב זה. אני מתכוון להעלות את הנושא בממשלה בתוך שבועות מספר.

היור' ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יעקב זאק אמיר.

יעקב זאק אמיר (המערך):

האם היורדים שנמצאים בחוץ-לארץ מעל חמש שנים רשומים בסטטיסטיקה הישראלית כתושבי מדינת ישראל בעניין הבחירות לכנסת?

השר לקליטת העלייה י' צור:

כן, לפי מיטב ידיעתי. אם הם לא ויתרו על אזרחותם, הרי יש להם אזרחות ישראלית. אבל, אולי אני טועה. אבדוק זאת שנית.

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. הנתונים לגבי מספר האזרחים שוויתרו על אזרחותם הישראלית הם שנתיים: בשנת 1982 ויתרו 1,517 איש; בשנת 1983 ויתרו 1,526 איש; בשנת 1984 ויתרו 1,670 איש, ובשנת 1985, עד חודש מאי, ויתרו 1,219 איש על אזרחותם הישראלית.

2 ו-3. ממשלת ישראל החליטה על היטל מס נסיעות. תוקף ההחלטה — עד ספטמבר 1985. אני פועל למנוע כדרך השכנוע את הארכת תוקף ההחלטה לגבי מגורים מסוימים או לגבי כלל המס, ובהם בני שליחים. עולים חדשים וחיילים בודדים, בראש ובראשונה.

אני רוצה לומר, שהצבא מצא סידורים מיוחדים לגבי חיילים בודדים שהוריהם נמצאים בחוץ-לארץ והם זקוקים לחופשה שנתיים מצה"ל לביקור הורים. לאפשר להם לנסוע לבקר את ההורים ולנסות את ההיטל הקשור בחובת המס. היינו בנושא זה בקשר עם ראש אכ"א.

4. המשרד לקליטת עלייה אינו יכול לקיים מעקב וקשר רצוף עם כל בני היורדים ובני השליחים. עם זאת, בנושאים ספציפיים אנו עושים מאמץ לסייע להם בכל הנוגע לקשריהם עם מדינת ישראל. כדי ליצור ולשמור מסגרות קשר עם ישראלים השוהים בחוץ-לארץ, יזם משרד הקליטה את העברת הטיפול בהם לנציגות של מדינת ישראל בחוץ-לארץ. בימים אלה ממש אנו מבססים קשר של קבע בין ישראלים השוהים בחוץ-לארץ ובין הנציגות הרשמיות של מדינת ישראל, והן יהיו מעתה חוליות הקשר בין מדינת ישראל ובין האזרח הישראלי הנמצא במקומן. אני גם רוצה להוסיף ולומר, שבחודשים אלה נמצאים בארץ כמה מאות תינוקות שנשבו בין גויים, בני יורדים שנמצאים בחוץ-לארץ. הם נמצאים בארץ במחנות קיץ, הן במסגרת תנועת הצופים והן במסגרת מה שקרוי "חץ וקשת". אנחנו רואים בזה דרך להעמקת הקשר איתם.

היור' ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יעקב זאק אמיר.

יעקב זאק אמיר (המערך):

השאלה שלי היא: האם המספר הגדול של אזרחים ישראלים יורדים שמוותרים על אזרחותם אינו עלול, לדעתך, לפגוע גם בחוסנו של צה"ל?

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני חושב שכל ירידת ישראלים יש בה פגיעה בחוסנה של המדינה ושל החברה בישראל, ודאי שאנחנו רואים זאת בדאגה. אך אין על זה תשובות שהן רק בתחום הארגוני והמקצועי, וכולנו מודאגים שהשנה המספרים יראו עלייה.

1145. היורדה מן הארץ.

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

1. אבקש לדעת מהו מספר היורדים מן הארץ מאז שנת 1977 ועד היום, שנה בשנה?

2. מה עושה משרד הקליטה כדי לצמצם את ממדי היורדה? מה הוא מציע ליורדים כדי שישובו למולדתם?

3. אילו כלים מתכוון כבוד השר להציע קונקרטיים לממשלת ישראל, על-מנת להתמודד עם גנע היורדה?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. קיימות הגדרות שונות לגבי המושג "יורד" ובהתאם

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שמדובר בדיוור ולא בגיוור.

השר לקליטת העלייה י' צור:

הוא רוצה דיוור כהלכה. אי אפשר לדבר פה בהכללות. גם הערים סביב באר-שבע, כמו ערד, אופקים, שדרות — אני מבין שאתה מדבר בנושא דימונה. אם תרשה לי לנחש.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

לא, אני מדבר על כל הערים.

השר לקליטת העלייה י' צור:

בקשר שבין העולים מאחיופה לדימונה היו לנו שיקולים חברתיים לא ליצור קשר או לא לאכלס את העולים מאחיופה בדימונה בשלב זה. בשבוע הבא אני מקיים ביקור בדימונה, ואבדוק פעם נוספת האם גישתנו היתה צודקת. אבל, זו היתה גישתנו מתוך הצרכים החברתיים של העולים ומתוך אי-הרצון שייווצרו חיבורים חברתיים שיכבדו על העולים.

1147. תחזיות על גידול ממדי הירידה

מן הארץ

חברת הכנסת א' סרטני שאלה את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

ממשרד הקליטה נמסר על תחזיות מדאגות לגבי גידול ממדי הירידה מהארץ, וכמו כן, שמשרדי הממשלה, שהיו אמורים להכין תוכניות היערכות למניעת הירידה, לא עמדו בכך.

הריני מבקשת לשאול את כבוד השר:

1. האם בידי המשרד יש נתונים חד-משמעיים המעידים על מגמה של גידול בירידה?

2. האם נעשה ניסיון לתת תשובות על גורמי הירידה, אשר יפחיתו את ממדיה?

3. האם נעשה משהו בפועל מצד הממשלה למניעת הירידה? אם כן — מה נעשה?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. יש בידי המשרד נתונים המצביעים על עלייה במספר היוצאים מן הארץ ואשר אינם תחומים לארץ בחוץ שנה.

2. לדעתי, תופעת הירידה היא חלק מתהליך חברתי עמוק, הקשור גם למצבים של משבר כלכלי. תופעה זו מהווה ביטוי להתרופפות ההזדהות והרגשת ההשתייכות לארץ ולמדינה, זו תופעה חמורה ויש חובה להתמודד איתה.

אולם, תשובה על בעיות אלה, כלומר, חיזוק הקשר עם הארץ, שיפור המצב הכלכלי, אינם בכוחות יעדים הניתנים להשגה מיידית. עם זאת, יש ניסיון לאתר אוכלוסיית יעד שעיקרה חיילים משוחררים ולכוון אליהם חלק ניכר מהאמץ.

אמירה סרטני (מפ"ם):

השר לקליטת העלייה י' צור:

רגע, היות שיושבי ראש הכנסת לא שחרר אותי מחזרה על כל הפרטים הנאמרים גם בשאלות אחרות, והיות שזה נכתב — תיאלצו לשמוע.

היו"ר ש' הלל:

אם זה באותו יום, אתה לא צריך לחזור.

1146. מקומות קליטה לעולים

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

מאות עולים משוכנים עדיין בבתי-מלון ובמרכזי קליטה ברחבי הארץ.

1. האם נכון שהיו קיימים כ-975 מקומות קליטה ריקים בסוף מרס 1985, כגון: כפר-חב"ד — 61, באר-שבע — 55, רעננה — 46, נתניה — 37, מבשרת-ציון — 28, כרמיאל א' — 26, קריית-ים — 24, אשקלון — 20, טבריה — 14 ועוד?

2. כמה עולים משוכנים בבתי-מלון היום ומהי ההוצאה השנתית לשיכונם?

3. מדוע לא שוכנו עולים חדשים במקומות הפנויים במרכזי הקליטה כמתואר לעיל?

4. כמה עובדים בשכר מטפלים בעולים חדשים המתגוררים עדיין בבתי-מלון?

5. מה מתכוון כבוד השר לעשות על-מנת לשכן את העולים בדיוור קבוע ולאפשר להם קליטה טובה בחברה הישראלית, לרבות האפשרות לקיים את עצמם ולהסתגל לתנאי החברה הישראלית?

השר לקליטת העלייה י' צור:

1. הנתונים שצינת בשאלתך נכונים לסוף מרס 1985.

2. מספר העולים המשוכנים בבתי-מלון הוא כ-2,700. המספר עכשיו ירד והוא 2,300. העלות היומית היא 13 דולר לנפש. העולים לא ישהו שם במשך כל השנה ולכן אין מקום לדבר על עלות שנתי, כך אני מקווה.

3. העולים לא שוכנו במקומות הפנויים במרכזי הקליטה מסיבות אלו: א. צורכי הקליטה של עלייה ייחודית זו לא אפשרו את פיזורם בקבוצות קטנות במרכזי קליטה הפנויים בחלקם; ב. תכנון האכלוס במרכזי הקליטה ובשאר מסגרות המעבר נקבעת גם על-פי צורכי העלייה השוטפים, לרוב יש מועמדים למקומות הפנויים במרכזי הקליטה.

4. 360 עובדים בשכר מטפלים בעולים החדשים שעדיין מתגוררים בבתי-המלון.

5. המשרד לקליטת העלייה והסוכנות היהודית הסכימו על ביצוע תוכנית מיידית מיוחדת להעברת העולים מבתי-המלון למרכזי קליטה ברחבי הארץ. על-פי תוכנית זו הוצעו משכנתאות מוגדלות לעולים המתגוררים ב-9 מרכזי קליטה, שנמצאו מתאימים לאכלוס עולי אחיופה. המטרה היא, שבתוך שלושה חודשים יועברו כל העולים מבתי-המלון.

במסגרת המבצע הנ"ל עובר גם חלק מעולי אחיופה הוותיקים לדיוור קבוע, לגבי היבט הקליטה הנוספים, בימים אלה מפנים משרד הקליטה הכנת תוכנית-אכ כוללת לקליטת העולים מאחיופה. התוכנית תציב מטרות והמלצות לקליטתם בישראל.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

האם נעשה ניסיון מצד משרד הקליטה לשכנע את העולים החדשים שנמצאים במרכזי הקליטה בבאר-שבע לקבל דיוור קבוע בערי הסביבה, תוך דאגה למצוא להם פרנסה ועבודה במקצועם?

3. מה היה היקף הירידה מישראל לארצות המערב, בכל אחת מתחשי השנים האמורות, של קבוצת הגילאים: 20 — 30, 30 — 40, 40 — 50?

4. האם נערכת במשך כדיקה כוללת של הסיבות לירידה מישראל, ואם כן — מהן הסיבות?

5. האם, לדעתך, יש זיקה בין נטל המילואים הנופל על קבוצה מצומצמת של חייבי שירות מילואים לירידה מישראל?

6. מהן הפעולות שמשרדך מתכוון לעשות כשנתיים הבאות על-מנת לעודד את העלייה לישראל, ומיהן קבוצות המטרה שהוגדרו על-ידי משרדך?

7. מהן הפעולות לעידוד עלייה לישראל שנעשו במשרדך מאז אוקטובר 1984 ועד היום?

8. מדוע צפויה עלייה קטנה יותר לישראל בשנת 1985 בהשוואה לשנים קודמות?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נתוני העלייה לשנים 1980 — 1984 הם כדלהלן: 1980 — 20,800; 1981 — 12,032; 1982 — 13,176; 1983 — 16,401; 1984 — 19,907.

עוד כ-1,000 עולים הגיעו לארץ במהלך השנים הנ"ל, אך לא נעזרו בשירותי משרד הקליטה. לגבי שיעורי הידידה יש נתונים שונים על-פי הגדרות שונות.

הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שאליהם מקובל להתייחס, משקפים את הפער בין מספר היציאות לבין מספר הכניסות של ישראלים בשנים אלה: 1980 — 30,600; 1981 — 15,200; 1982 — 8,100; 1983 — 2,500; 1984 — 17,300.

2. הגדרת המשרד לקליטת העלייה "לעולה" נובעת מחוק השבות, התש"ז—1950: א. כל יהודי זכאי לעלות ארצה; ב. אשר עולה תינתן לכל יהודי שהביע את רצונו להשתקע בישראל; ג. יהודי שבא לישראל ולאחר כבוא הביע את רצונו להשתקע רשאי בעודו בישראל לקבל תעודת עולה.

הגדרת המשרד ל"יורד" היא: אורח ישראל אשר היה כח"ל למעלה משנתיים ולא ביקר בארץ תקופה מצטברת של למעלה מ-4 חודשים לשנה.

3. אין בירדנו נתונים על תחכי הגילים השונים. ידוע לנו, כי למעלה מ-50% מהיורדים הם צעירים בשנות ה-20 לחייהם. ילדי הארץ.

4. כמו כן, נראה כי תופעת הידידה היא בראש ובראשונה ביטוי של התרופפות ההוהדות עם מדינת ישראל ושל החלשת הכללים שהיו בחברה הישראלית נגד הידידה. כמו כן, נמצא קשר בין אבטלה לבין התגברות הידידה.

5. קשה למצוא קשר ישיר בין משתנה אחד, כמו נטל המילואים, לבין החלטה על ידידה.

6. על-פי האמנה בין ממשלת ישראל לסוכנות היהודית, נושא עידוד העלייה לישראל נמצא בתחום אחריותה של הסוכנות היהודית. עם זאת, ברור שחשיבות רבה להיערכות בישראל לקליטת עלייה, לכן, תייכ להיות תיאום בין הסוכנות היהודית למשרד הקליטה מבחינת התכנון הלאומי.

נוסף על כך, בהתאם להחלטת הוועדה לתיאום בין הממשלה לבין הסוכנות היהודית, משרד הקליטה פועל

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני משוכנע, כבוד היוש"ב ראש, שזה על-פי התקנות, אבל לא תמיד על-פי הסבלנות.

ביוזמת משרד הקליטה הקימה הממשלה וועדת מנכ"ים מכל המשרדים. הוועדה התכנסה והיא מנסחת את המלצותיה. המלצותיה יובאו לדיון בממשלה.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת סרטני.

אמירה סרטני (מפ"ם):

לדברך, אדוני השר, חלק גדול מהיורדים הם משוחררי צבא, אני מבקשת לדעת האם יש ידיעה מהו האחוז של החיילים המשוחררים בין היורדים, האם נעשה ניסיון לקיים פעולות הסברה בשיתוף משרד הקליטה במסגרת הצבא, בפעולות של קצין חינוך ראשי וכו'?

השר לקליטת העלייה י' צור:

בקשר למספרים המדויקים של אנשים שעברו את הצבא, אשמח להעביר לך זאת בכתב. יש בידנו כל הנתונים לגבי אנשים שירדו מהארץ ויש להם קשר לצבא. באשר לחלק השני של השאלה — אנחנו קיימנו עם הצבא קשר והידברות ותכנון משותף בשתי מערכות. הקשר האחד היה עם קצין חינוך ראשי והסתיים החודש, בחודש חינוך מיוחד בצה"ל בנושא הויקה לארץ, מניעת ידידה וגם פעולות מתמשכות.

השני — היינו בקשר עם משרד הביטחון והמחלקה להכוונת החייל. על-פי פנייתנו מחלקה זאת במשרד הביטחון תוגברה, מתוך מגמה שכל חייל, ובעיקר מהמשפחות היותר חלשות בחברה, יאוחר כחצי שנה לפני סיום שירותו הצבאי, כדי שיוכלו חלק ניכר מהישראלים היורדים הם היוזמים, הם החזקים, הם ה"מצליחים", שלא מסתפקים בהצלחתם הישראלית, אלא רוצים להמריא למעלה — ולפעמים נעלמים לנו.

עם זה, אני רוצה להדגיש, שזו תהיה טעות אם תיווצר מחשבה שהמובטל החלש, הוא היורד. לפי תחושתי לא זה המצב. דווקא חלק ניכר מהישראלים היורדים הם היוזמים, הם החזקים, הם ה"מצליחים", שלא מסתפקים בהצלחתם הישראלית, אלא רוצים להמריא למעלה — ולפעמים נעלמים לנו.

עם זה, חובתנו בתקופה כזאת לחזק את החיילים ואת החלשים בראש ובראשונה, אף אם לא נראה מייד את צד התועלת שבדבר.

1201. נתונים על העלייה והירידה

חבר הכנסת א' לין שאל את השר לקליטת העלייה כיום ה' בחמוז התשמ"ה (24 ביוני 1985):

לאחרונה הופיעו באמצעי התקשורת ידיעות שונות, המצביעות על צמצום העלייה מארצות המערב לישראל והתגברות תופעת הידידה מישראל לארצות המערב.

בהקשר זה, אעריך מאוד אם תשיב לי:

1. מהם הנתונים המדויקים, על-פי המידע המצוי במשרדך, של העלייה והירידה בשנים 1980, 1981, 1982, 1983 ו-1984?

2. מהי הגדרת משרדך לעלייה ומהי הגדרת משרדך לירידה?

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני מודה לכבוד השר.

אני מזמין את שר התיירות לעלות ולהשיב על שאלתא.

1207. הטלת מס על תיירים הנוסעים ארצה

בתגובה על מס הנסיעות בישראל

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר התיירות ביום ה' בתמוז
התשמ"ה (24 ביוני 1985):

בעיתונות מסופר, כי חברות נסיעות בחוץ-לארץ שוקלות
הטלת מס על כל תייר הנוסע לישראל, וזאת בתגובה על מס
הנסיעות שהוטל על אזרחי המדינה.

אני מבקש להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות האלו?

2. אם הן נכונות, מה מתכנן כבוד השר לעשות כדי למנוע
פעולה זו או דומה לה, שעלולה לגרום לצמצום מספר התיירים
הבאים למדינתנו?

3. אילו דרכים מוכן כבוד השר להציע, כדי לשכנע את
הממשלה לנקוט מדיניות שתעודד הגדלת מספר התיירים?

4. אם הפעולה כבר קיימת בעניין היטל המס, האם כבוד
השר מוכן להציע בממשלה הדרגתיות המס למשפחה בהתאם
למספר בניה הנוסעים איתה?

5. איך יתמודדו עם הבעיה תושבי ישראל שירצו לבקר את
קרוביהם, כגון הורים, הנמצאים בחוץ-לארץ?

שר התיירות א' שריר:

1 ו-2. לא ידוע לי על כוונות של חברות נסיעות
בחוץ-לארץ להטיל מס על נוסעים לישראל, וגם אין בכך כל
היגיון.

צמצום מספר הנוסעים הישראלים עלול לשבש את
התחזיות והתכנון בקשר לתפוסת מוטסים, ובשל כך להוריד
היצע מושבי המטוס לישראל ולצמצם מספר הנוסעים הזרים
לישראל. זו הסכנה הנובעת מהעלאת מס הנסיעות, מפני
שאנחנו חייבים לראות את התמונה בכללותה — חברות
התעופה הזרות, וגם "אל על" כמובן, רואות את התנועה
הדו-סטרית ולא את התנועה החד-סטרי.

3. הצעתי לממשלה פעמים מספר תוכנית דב-שנחית
מקיפה להגדלה משמעותית ביותר של תנועת התיירות הנכנסת
לישראל. התוכנית מבוססת על פעולות שיווק יזומות באירופה
ובאמצעות-הברית במיוחד, וגם במזרח הרחוק, ששם אנחנו
עומדים לפתוח לראשונה משדר ולכוון תנועת תיירים לישראל.
ביחד עם עם גורמי תיירות ישראלים וגורמים זרים, התוכנית
אושרה בממשלה על-ידי ועדה מיוחדת שהוקמה לנושא
התיירות, והוקצבו למשרדנו 3 מיליוני דולר נוספים לתקציב
שיווק בחוץ-לארץ.

לצערי הרב, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כתוצאה
מהקפאת התקשרויות הממשלה אין בידינו להוציא את
התוכנית לפועל. חוששני שאי-כינוסה של ועדת השרים
לחריגים תפגע קשות בתוכנית זאת. זה כבר למעלה מחודשיים
שהממשלה החליטה על הקפאת התקשרויות, וועדת השרים
לחריגים טרם דנה בבקשות שלנו. אי-דין יפגע קשות בתנועת
התיירות לישראל בחוץ ובאביב הקרובים. הרצון לחסוך,
במרכאות, הוצאה של 2—3 מיליוני דולר יביא להפסד של
עשרות מיליוני דולרים כבר בטווח המידתי.

במסגרת פרויקטים מיוחדים לעידוד העלייה מהמערב.
החפיסה היא, שתוכנית כזאת צריכה לתת מענה על מכלול
הגורמים המשפיעים על החלטת העולה הפוטנציאלי —
אפשרויות תעסוקה, דיור, חינוך וכדומה. במסגרת זו הפרויקט
הראשון שהמשרד שוקד על הכנתו הוא "עולים לירושלים".

8. העלייה הצפויה לשנת 1985 אינה קטנה באופן
משמעותי בהשוואה לשנה שעברה, אלא דומה לשיעור זה.

1160. התיישבות יהודי אתיופיה ביהודה ובשומרון

חברת הכנסת מ' גלזר-תעסה שאלה את השר לקליטת העלייה
ביום ו' בתמוז התשמ"ה (25 ביוני 1985):

נמסר לי, כי אין מאפשרים ליהודי אתיופיה העולים
להתיישב ביהודה ובשומרון, אף שביישובים יש דירות ריקות
והתושבים מעוניינים מאוד בקליטת העולים. נמסר
שההתנגדות מצויה בחוגי הממשלה.

שאלותי הן:

1. האם הדברים האלה נכונים?

2. מהו הגורם שבגינו קיימת התנגדות ליישוב העולים
מאתיופיה ביישובי יהודה ובשומרון?

3. מה היא גורלן של משפחות עולים מאתיופיה
המבקשות להתגורר ביהודה ובשומרון?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צור:

1. לא.

2. ראי תשובתי על השאלה הראשונה.

3. משפחות עולי אתיופיה יתגוררו בכל מקום שבו יבחרו
לגור, ושבו יש אפשרות אכלוס.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת מרים גלזר-תעסה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

האם דברי השר מלפני כמה שבועות, שאין בדעתו לתגבר
את אוכלוסיית יהודה ובשומרון, לא יעמדו כמכשול בפני
העולים?

השר לקליטת העלייה י' צור:

ראשית, אמצעי התקשורת עדיין אינם רואים למה שאמרת.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

שמעתי את הדברים בקולך.

השר לקליטת העלייה י' צור:

איני יכול לומר שאת ואמרת מה שלא שמעת. אני חוזר
ואומר, שאיני רואה מתפקדי לאכלס אזור זה או זה. גם איני
רואה מחובתי להעלים את דעתי שלי, הפוליטית, הציבורית
והאישית. לגבי יישוב אזורים מסוימים בתחומי יהודה
ובשומרון.

עם זה, כשר בממשלה וכמי שמופקד לכוון אנשים: במידה
שאנשים ירצו — הרי הדרך פנויה לפניכם. חזרתי ואמרתי
דווקא לאנשי יהודה ובשומרון: מדוע לדבר רק על עולים
מאתיופיה? אם מרכזי הקליטה אכן מלאים, הדרך פתוחה, יש
עולים מארצות-הברית, עולים מדרום-אמריקה, לא מקובלת
עלי הדיקה וההתקפה הזאת: עולי אתיופיה ליהודה ולשומרון.
אם זאת ארץ גזירה, זה דבר אחר. אבל אם לא, מדוע רק הם?
איני מבין את הגישה ולא מקובלים עלי המושגים לאכלס,
ליישב, להעביר. זאת כבר חזרתי ואמרתי פעמים רבות.

— שאלות ותשובות: הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך) —

בחברה הלאומית "אל על", שמסיעה פחות ישראלים, עקב המס שישיראלים רבים מתווכחים עוקפים את תשלומי.

אני שואל אותך, אדוני השר, האם לא תביא את הנושא הזה לממשלה ותציע לבטל כליל את המס על כרטיסי הנסיעה ולמצוא דרך אחרת לגבות את הסכומים?

שר התיירות א' שריר:

אני מודה לחבר הכנסת אמיר על שאלתו. אינני יודע על כך, אבל אני יכול להניח שאכן יש מקרים כאלה. כאשר יש מסים מסוגים אלה ואלה, יש גם שמחפשים דרך לעקוף אותם. וזו ודאי אחת הדרכים.

למעשה צריך לטפל בזה משרד האוצר, כי מדובר כאן בגביית מסים ואכיפתם: זה נופל בתחום הישיר של משרד האוצר ולא בתחום משרד התיירות. עם זאת, לגבי הסיפא של דברך, חבר הכנסת ז'אק אמיר, טענתי בעבר נגד מסים על תנועת אזרחים ישראלים, שהם בגדר מסים אנטי-ליברליים, ואם רוצים להביא לחיסכון במטבע-חוץ, יש דרכים אחרות לכך: יש אפשרויות רבות אחרות. זו דרך שאינה מקובלת עלי, אבל החלטת הממשלה מחייבת אותי בנושא זה. אני מקווה שבעוד חודשיים, כאשר תוקף החלטה זו יפוג, לא נשוב לדרך זאת. לדעתי, אם נלך בדרכים אחרות, גם אוצר המדינה לא יצא נזוק, וגם זכויותיהם הבסיסיות של אזרחי מדינת ישראל תישמרנה.

נוסף על כך אני רוצה לומר לבית, שהיו בידינו תוכניות מאושרות על-ידי גורמי חירות וזים להשקעה של מיליון דולר ומעלה, אבל בגלל חוסר האפשרות להתקשר אתם, ההשקעות של גורמים זרים מחוץ-לארץ ירדו לטמיון ועל כך יש להצטרע צער רב.

4. הצעתי ואציע ביטול מוחלט של מס הנסיעות על ישראלים. לדעתי, נזקו רב מתועלתו.

5. הבעיות של עולים חדשים הרוצים לבקר את משפחותיהם בחוץ-לארץ, ושל ביקורי יורדים ובני יורדים בישראל כדי לשמור על הקשר עם המדינה, הן רק חלק מהבעיה הכללית. כפי שידוע לי, פועל משרד הקליטה בנושא ולקבלת תשובה יש לפנות לשר הקליטה, שעמר על הרוכן לפני.

הי"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני השר, לפני יומיים קיבלתי עדות חיה על שאזרחים ישראלים מתקשרים לסוכנויות נסיעות בחוץ-לארץ, מזמינים כרטיסים טיסה, מקבלים אותו בדואר או בדרך אחרת, כדי לחסוך 20% מס על הכרטיס. אני שואל: האם ממשלת ישראל לא חשבה שיש אפשרות לעקוף אותה? בצורה כזאת פוגעים

ד. הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך), התשמ"ה — 1985* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לאחר ריון מפורט הגיעה ועדת החינוך והתרבות למסקנה שאכן יש להאריך את תוקפן של תקנות שעת-החירום האמורות לשנה נוספת, היינו: עד 31 באוגוסט 1986. אני מקווה שבשנה הבאה לא נודק להארכת התקנות האלה. אני מקווה — הלוואי שיהיה כן — שמצב הביטחון יהיה טוב יותר ולא נודק לכך. הלוואי והלוואי.

מכל מקום, רכתי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, לסעיף 1 בהצעת החוק יש שתי הסתייגויות של שני חברי הכנסת — חבר הכנסת מיכאל איתן וחבר הכנסת בני שליסל. אבקש מהיושב-ראש לאפשר להם לנמק את הסתייגויותיהם.

אבקש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

הי"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן לנמק את הסתייגותו.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחד הדברים שצריכים להדאג אותנו כבואנו לדון בנושאים הקשורים בביטחון ובביטחון הושטף הוא, חס וחלילה, שלא להיכנע לאויב הגרוע מכול — לשגרה. ההתייחסות לאבטחת מוסדות החינוך מסמלת את השגרה בהתגלמותה ואת חוסר ההיגיון. לצערי הרב, אני יכול להתחיל בהנמקה, אם ההנמקה לעצם קיומן של התקנות האלה היא אסון מעלות, נשאלת השאלה, האם השמירה במלך שעות היום היתה מונעת את אסון מעלות, שכידוע התרחש בעת אירוע חבלני בשעות הלילה, כאשר מחבלים נכנסו לבית-הספר. אבל, מאז מקיימים במדינת ישראל

הי"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך). קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות. בבקשה.

נחמן רז (י"ר ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הריני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת החוק להארכת תוקף תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך), התשמ"ה — 1985. התקנות האלה פורסמו לראשונה בהתשל"ד, בעקבות אירועים חבלניים מצערים שאירעו בבית-הספר במעלות. אז התעורר הצורך להחזיק תקנות ולחוקק חוק לאבטחת מוסדות חינוך. מאז ועד היום מוארך תוקף התקנות האלה מדי שנה לתקופה מוגבלת של שנה אחת.

השנה היה שוב צורך להתייחס לשאלה. דנו בנושא הזה בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, והתלבטנו האם יש להאריך את ההסדר הזה, האם נחוצה הארכה, בדקנו אם בכלל השמירה הזאת, האבטחה הזאת, יעילה. אתם יודעים שהרבה פעמים מחזיקים בשמירה הזאת ליד השערים של בתי-הספר אנשים מבוגרים מאוד או נשים שלא ברור אם הן יודעות להשתמש בנשק, ולפעמים גם ילדים. בדקנו את השאלה עם אנשי הביטחון של משרד החינוך ועם אנשי השלטון המקומי. שמענו ממשרד החינוך והתרבות על הערכותיו בנושא אבטחת מוסדות חינוך. שמענו מאנשי משרד החינוך על פעילויות שונות, קורסים שונים שמעבירים למורים וגם לתלמידים בכיתות העליונות של בתי-הספר, כענייני עזרה ראשונה, ירידה למקלטים וכדומה.

משנת 1982 אני מוצא ש"משרד החינוך והתרבות קובע, כי סדרי אבטחה ייקבעו על סמך הנתונים המיוחדים לכל מוסד, לפי הפירוט הזה: בית-ספר יסודי שש-שנתי — שמירה על-ידי ההורים — — —

ובכן, כל ההמלצות של ועדת דוידי נוגעות לכך שנושא השמירה יועבר לידי התלמידים הכוגרים, מכיתה י' ומעלה. לעניות דעתי, ולעניין זה היו שותפים גם מומחי הביטחון של משרד החינוך והתרבות, גם תלמידי כיתות ו' יכולים לבצע את המשימה, אם כי לא רצוי להטיל עליהם חובה שיש בה אספקטים של עונשין אם היא אינה מבוצעת, אבל הם בהחלט יכולים לבצע אותם תפקידים, במסגרת בית-הספר.

מרים גלזריתעסה (הליכוד):

ילד בן 11?

מיכאל איתן (הליכוד):

ילד בן 11 מסוגל לבצע תפקיד זה הרבה יותר טוב מאותה סבתא ששומרת אצלנו בשכונה, הרבה יותר טוב, במיוחד כאשר מדובר על כך שבמידת הצורך הוא יוכל לרוץ ולהזעיק עזרה.

ובכן, גם אם נניח לרגע אחד שיש מגבלה מסוימת לגבי ילד בן 11, האלטרנטיבה היא להשתמש בתלמידי חטיבות הביניים או בתלמידי החינוך, שיבצעו את השמירה במסגרת השירות הלאומי, במסגרת חינוכית, תלמיד בית-הספר החינוך ישמור גם על בית-הספר שש-שנתי, אם את חולקת על דעתי שתלמיד כיתה ו' יכול לשמור, ישמור תלמיד מבית-ספר תיכון באזור.

משרד החינוך והתרבות, אף שהכטיח בוועדה שייבא בפני חברי הוועדה, — כאשר הנושא הזה נדון — את ההנחיות ואת ההמלצות ברוח זו לקראת שנת הלימודים הקרובה, לא השכיל לעשות כן. במקום זאת, אני חושב שהוא ינהג בדרך הקלה יותר ופשוט יטיל את הנושא הזה על ההורים, דרך זו אולי קלה יותר מבחינה אדמיניסטרטיבית, אבל היא מקשה על המשק, וכפי שאמרתי, פוגעת בנושא השמירה ומטילה, במקרים מסוימים, חובות לא צודקות. כפי שנאמר בתקנות, זה עלול להסתכם בשבע שעות שמירה להורים בחדר. אני חושב שזה מוגזם.

לסיכום, אני מבקש מחברי הכנסת לקבל את הסתייגותי. הסתייגות שלי אינה נוגעת לעצם ביטול התקנות או לשינוין. היא נוגעת אך ורק לדבר אחד: במקום לאשר את התקנות אוטומטית, כמו שאנחנו מתבקשים לעשות מדי שנה בשנה, אני מבקש מחברי הכנסת לאשרן בינתיים רק עד לסוף השנה האזרחית. עלי-ידי כך שנאשרן בינתיים עד סוף השנה האזרחית, דבר לא יקרה. כל השמירה תימשך כחקנה, אבל משרד החינוך והתרבות יתקן את הוראות חוזר המנהל הכללי, ויפעל בהתאם לאותן המלצות דויד, ואז נוכל לקבל בסוף השנה האזרחית את השינויים שמשרד החינוך והתרבות עשה. ולא — לעניות דעתי, עולם כמנהגו ינהג, השמרנות תחגוג והמחדלים יימשכו.

הי"ר א' שוסטק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא לנמק את הסתייגותו.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, למעשה הייתי צריך להיות מרוצה: מדי שנה בשנה יש לי נאום נגד השגרה הזאת של השמירה בבתי-הספר והארכתה, ואני מסורד ל-15 השנים הבאות, כי כפי שאני מכיר את הכנסת, היא תמשיך לאשר את החוק המטופש הזה עד קץ כל הדורות.

את חובת השמירה במוסדות חינוך, חובת השמירה הזאת מחטיאה את מטרתה בכל המובנים. ראשית, כשמחקבלת הוועדה השמירה בבתי-הספר של האזרחים מתחולל ויכוח, אני יכול להעיד על כך באופן אישי, כמו שהתנסה בוויכוח זה — האם צריך ללכת לשמור או אולי אפשר לפנות לסבתא השומרת השכונתית. הרי ידוע שבכל שכונה יש סבתא שאינה יוצאת לעבודה, היא אוהבת לשבת בשמש או תחת מחסה בחורף, והיא מקבלת תשלום בעד התנדבותה לשמור במקום חושבי השכונה, היוצאים למקומות עבודתם, אבל, מטעמים אתיים לא כל אחד מרשה לעצמו לשלם לאותה סבתא שומרת, ורבים יוצאים לשמור.

ובכן, כאשר הגעתי לשמירה — בחורף, בתוך "בודקה" סגורה, במקום נוח, רחוק מן השער, ובקיץ בכיסא ליד השער — חשבתי לחימי מה יקרה אם תבוא חוליית מחבלים, אפילו פעמון או לחצן אין, על-מנת להזעיק את המנהל ואת צוות המבוגרים בבית-הספר. מה אני יכול לעשות, שלא לדבר, כאמור, על אותה סבתא שיושבת ואינה מסוגלת אף להתרומם מהכיסא ולהגיע עד לחדר המורים אלא בתוך עשרים עד עשרים וחמש דקות, וויכוח עם המנהל: לשם מה צריך את השמירה? ובכן, קיבלתי את ההסבר, ההסבר הוא שהשמירה נועדה לא על-מנת למנוע אירוע חבלני, לא כדי להתגדר לחוליה שעלולה להגיע ולתקוף את בית-הספר, אלא כדי למנוע מעבר של גורם ערין, שעלול להיכנס לתוך חצר בית-הספר ולהניח איזו שקית, ברגע שהוא יראה שיש שמירה, יירחץ וילך.

ובכן, לצורך המטרה הזאת אין ספק שלא צריך לגייס הורים ולגרום נזקים למשק על-ידי ניתוק אנשים ממקומות עבודה. לצורך המטרה הזאת אפשר להסתייע, לפעמים ביתר יעילות, בתלמידי בתי-הספר, ועלי-ידי כך להשיג מטרה נוספת: במקום לפגוע בערך, שהוא ערך חשוב במדינת ישראל, ערך השמירה, ולעשותו ללעג ולקלס בעיני כל הציבור, אפשר לקחת את תלמידי בתי-הספר, את הכיתות הגבוהות, וכפעולה חינוכית לתת להם לשמור.

הביקורת שלי אינה ביקורת חדשה, היא כבר נמתחה בעבר. ועדת דויד, שדנה בנושא הזה, החליטה בשנת 1977, או בשנת 1978, והגישה המלצות, ואני קורא כרגע מתוך הוראות הביטחון של משרד הביטחון את עיקרי ההמלצות של ועדת דויד, שם נאמר במפורש: — — — לבסס את אבטחת מוסדות החינוך על אבטחה עצמית של התלמידים — — —

מרים גלזריתעסה (הליכוד):

מה תעשה בגנייה-ילדים?

מיכאל איתן (הליכוד):

אקרא את ההמשך: "גנייה-ילדים ובתי-הספר לחינוך מיוחד, שבהם יש צורך בשמירה צמודה, יאובטחו על-ידי הורים ועל-ידי תלמידי כיתות י"ב בבתי-ספר על-יסודיים, שיפעלו במסגרת שירות לאומי חובה".

ובכן, זאת המסקנה. יתר על כן, בדרך 9 של אותו חוזר של המנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות אני מוצא, כי "תלמידי החטיבה העליונה של בית-הספר העל-יסודי, על כל הנתיבים שבו, יאבטחו מוסדות חינוך במסגרת שירות לאומי חובה. הם יאבטחו נוסף על בית-ספרם גם מוסדות אלה: גני-ילדים, בתי-ספר יסודיים מבודדים, בתי-ספר יסודיים שש-שנתיים".

ובכן, אלה הן המסקנות. החוזר של המנהל הכללי הוא משנת התשל"ט. לעומת זאת, כ"נהלי ביטחון בבתי-ספר"

דן חיכון (הליכוד):

אין חוק מטופש — — —

בני שליטא (הליכוד):

אלו הן תקנות אומללות, ואין צורך בהן. צריך לבטל אותן. אני שונא שקרים, ושקרים מסוכמים — אני שונא אותם עוד יותר. הרי אנחנו יודעים שב־95% מבתי־הספר אין שמירה. זה אינו מתנהל, זה אינו מתקיים, אבל הכול עוצמים עיניים. אני בא ותובע את כבודם של 5% שבהם זה כן מתקיים. האם יש צורך בזה?

היה מצב פסיכולוגי לאחר אסון מעלות, ורצו ליצור בדעת הקהל הרגשה שעושים משהו. אבל במדינת ישראל, כאשר מחליטים על משהו ארעי, הוא הופך לקבוע. אני הצעתי להאריך את התקנות האלה עד חודש אוקטובר. פשוט, זו היתה הדרך היחידה שלי להסתייג. רציתי, מתוך הכוב הרב שאני רוחש לתקנות אלה, שהן מיותרות, ולכל תקנה שהיא מיותרת, שההארכה תהיה לשלושה ימים, שכולם יצחקו מהבדיחה העצובה הזאת. אבל לא היתה לי ברירה. זה נעשה עד חודש אוקטובר.

אני זוכר, שבזמני נאבקתי על כך שבחדרי הביטחון שנבנו ביישובי העימות יהיו שני חלונות ולא חלון אחד, ונתקלתי בחומה של התנגדות של אלופי־משנה וסגני אלופי־משנה במקומות מסוימים, שכל מה שהיה חשוב להם בחיים הוא שמא יבולע להם עצצם אם אי־פעם תהיה ועדת חקירה. למה שיהיה חלון שני? אם יתירו חלון שני, ואחר כך איזה רסיס ייכנס, ומישהו ייפגע, יבולע להם. זה שביתתים נשים וילדים ומשפחות שלמות חיות בכבשנים, זה לא מעניין, זה לא חשוב. העיקר הוא הכתפיים שלהם. היום אנחנו מקיימים חוק כדי שקצין הביטחון הראשי של משרד החינוך והתרבות יוכל לשבת בשקט ולומר: הייתי בסדר, היתה שמירה, לפחות היתה צריכה להיות.

אני שואל: מדוע לא לשמור בבתי־הכנסת? מדוע לא לשמור במתנ"סים? מדוע לא לשמור בבתי שעשועים? מדוע לא לשמור במקומות אחרים שבהם מתרכז ציבור גדול? מה השקר המוסכם הזה, מפני שמדובר בכוח עבודה זול, בכוח עבודה שאפשר לזלזל בו? ומה אם, חלילה, תבוא חוליית רצח ויהיו עוד קורבנות, גם אלה ששומרים?

אומרים שצריך לערוך סריקות לחיפוש חשודים. יש בבתי־הספר קצני ביטחון. גם זה סעיף שניתן לקצץ אותו. אדוני יושב־ראש ועדת החינוך והתרבות, את כולם כמעט לא צריך. יעשו זאת המורים, התלמידים והמורות. הם אינם צריכים לפרק מוקשים, הם רק צריכים לדווח על חפצים חשודים. הם יכולים לעשות זאת בתוך בית־הספר. אין צורך לשם כך בשמירה חיצונית.

אנחנו איננו גטו. יכול להיות שמבחינה ביטחונית היה טוב אילו שמוני חיל כל מטר בנכול. האם אפשר לעשות את זה? האם מישהו מעלה על הדעת כרצינות שזה דבר שניתן לעשותו?

בזמני פניתי לראש הממשלה מנחם בגין, לשר החינוך והתרבות דאז וזלזל המר ולשר הפנים ד"ר יוסף כורג והצעתי, יחד עם גורמי ביטחון, שנפסיק את השמירה המיותרת הזאת. זה כמעט הצליח, כמעט הסכימו, ואז מישהו רצה חוות דעת מגורמי השירות, האם הם יכולים לתת הבטחה שלעולם לא יכולה לבוא איזו חוליית רצח. מישהו יכול לתת הבטחה כזאת? הרי זה טיפשי לצפות בכלל שמישהו יבטיח דבר כזה. מאחר שאותו גורם אמר: אין אני יכול לתת הבטחה כזאת, אנחנו

נמצאים בעולם שהכול יכול לקרות בו, ולכן נפלה הצעתי זו לבטל את השמירה בבתי־הספר. עד היום, כל הגורמים, ובכללם שר החינוך והתרבות והכנסת, מעדיפים לטמון את ראשיהם בחול, להתעלם מהמציאות ולהמשיך באופן שגרתי עוד שנה ועוד שנה את השמירה הזאת.

אדוני היושב־ראש, מאז אסון מעלות, האם היה איזה ניסיון מיוחד להיכנס דווקא לאיזה בית־ספר? הרי אנחנו חיים במזרח התיכון, במדינת ישראל, עם כל הסיכונים שלה. איננו יכולים לקחת על עצמנו סיכונים? אנחנו חייבים לקחת על עצמנו סיכונים, אנחנו לוקחים על עצמנו סיכונים. צאו וראו מה נעשה עכשיו, בשעה זו בדיוק, בסופרמרקטים? — אלפי בני אדם. האם גם שם יש שומרים?

דן חיכון (הליכוד):
בטח, יש שומרים בכל הסופרמרקטים, אתה אינך הולך לקנות בסופרמרקט.

בני שליטא (הליכוד):
אדוני, יש שם שמירה למטרות אחרות.

לכן, אני אומר: זה חוק שכדי לבטלו אין צורך בשום הכנות. צריך להחליט לבטל אותו ממחר בבוקר, ושום אסון לא יקרה, וזה יהיה לכבודו של הכנסת. כואו נצא מהשגרה, נבין את המציאות. ניסינו, עשינו, כואו נבטל את החוק הזה, ולא רק אותו, אלא את כל החוקים המיותרים. אין צורך באינפלציה של חוקים, אין צורך באינפלציה של תקנות בעניינים שאבד עליהם כלח.

הי"ר א' שוסטק:
תודה לחבר הכנסת שליטא. אני מבין שיושב־ראש הוועדה רוצה להשיב על ההסתייגויות.

נחמן רז (י"ר ועדת החינוך והתרבות):
אדוני היושב־ראש, אומר רק משפטים אחרים. קודם כול אני רוצה לומר לידידי חבר הכנסת מיכאל איתן: לא הדמות של הסבתא היא הדמות המאפיינת את השמירה בבתי־הספר, היא הצופייה הליכות ילדינו. בדרך כלל שומרים שם מבוגרים ונשים, הורים וגם אנשים אחרים.

האכטחה היא לא רק השמירה בשער, אלא גם הסריקה וגם עין צופייה על דמויות המסתובבות כחצר בית־הספר, דמויות בלתי מוכרות. מכל מקום, עצם הנוכחות בשער בית־הספר ובמוסד החינוך נותנת איוו בקרה על הנכנסים, נותנת אפשרות לשים לב למשהו שאיננו נתקנו. אני בטוח ששמירה זו איננה שמירה יעילה מאוד מאוד. ואני יודע שמי שירצה מאוד להיכנס ולחבל, יוכל לעשות זאת עם השמירה כפי שהיא. אבל, זה טוב יותר מלא־כלום, גם להרגשתם של ההורים ואולי גם להרגשתם של הילדים.

אין לי שום עניין להיכנס לוויכוח אם יש לנו המון חוקים מיותרים וחוקות מיותרות אם לאו, ארסנל של שגרות שצריך לקצץ אותן בהזדמנות זו. אינני רוצה להתווכח על כך, חבל על הזמן של כולנו.

הוועדה החליטה, ברוך קולות, לקבל את הצעת הממשלה ולהאריך את חוקף תקנות שעת־חירום (אכטחת מוסדות חינוך) לשנה אחת, ולא לקבל את הצעותיהם של חברי הכנסת מיכאל איתן ובני שליטא.

אני מציע לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

— הצעת חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך):
החלטה בדבר חלוקתה של הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2) —

סעיף 1. בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיפים 2 ו-3 נתקבלו.

היו"ר א' שוסטק:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק להארכת תוקף של תקנות חקונת-שעת-חירום (אבטחת מוסדות חינוך).
התשמ"ה — 1985, נתקבל.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת מ' איתן לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חבר הכנסת ב' שליטא לסעיף 1 לא נתקבל.

ה. החלטה בדבר חלוקתה של הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985*

בשמות — מנצלים את מה שקורה כרגע בשוק ההון, מצטיידים משום קרבתם לשוק ההון בכמות גדולה, ואינם "זורקים" את המק"ם למסחר. לכן הציבור, שעדיין אינו יודע מק"ם מהו, שעדיין אינו מכיר את השיטה הזאת ועדיין אינו יודע שזה האפקי העיקרי לחיסכון — נמנע ממנו לרכוש מלוות קצרי מועד.

כמשק הישראלי קיימת סכנה. יש שיטפון מונטרי. כסף עובר מן הפת"ם לאפקים שונים ומשונים, והממשלה איננה ערה למצב הזה. זה כסף במאות מיליוני דולרים שמחפש לו מטרות, אפקי השקעה חרשים, ואינו יודע לאן ללכת. והעצבנות גוברת משעה לשעה, שלא לצורך, והפתרון מצוי במק"ם ואינו בנמצא.

לכן, לדעתי כל המדיניות הכלכלית החדשה, שאושרה ב-1 ביולי, עומדת בסימן שאלה, משום שמישהו אינו מבין את מה שקורה בשוק ההון. מעל במה זו אני קורא לאנשים לפקוח את העיניים ולעצור את השיטפון המונטרי, את אותו הר געש של כסף שנע בלא מטרה, בלא ריסות וכלא פיקוח.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להשיב.

היו"ר א' שוסטק:

בבקשה.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לדברים ששמענו כאן מפי חבר הכנסת דן תיכון שותפים חברים רבים בוועדה. כיום, לאחר שאין עוד אפקי השקעה בפת"ם לזמן קצר, הציבור פונה לחסכונות שקליים. בחסכונות שקליים יש כמה אפשרויות. ואחת מהן היא המק"ם. המק"ם הוא כיום, בטווח הקצר, הפתרון שנותן את התשורה הגבוהה ביותר. נכון שצרכנים וחוסכים שעומדים היום תמהים וחסרי אונים אינם יכולים לקבל גיירות מק"ם, אף שמדי שבוע בנק ישראל מנפיק כמויות גדולות.

הצעת החוק שאנחנו מתבקשים היום לאשר מגדילה למעשה את הכמויות שבנק ישראל יוכל להוציא לשוק. עצם העובדה שהוועדה מבקשת מהכנסת לאשר את ההנפקה ולחלק את החוק — הרי זה משום שהוועדה מודעת לכך, שיש צורך בהקדם להוציא כמויות גדולות יותר של מק"ם כדי לספוג את הביקוש מן הציבור שמעוניין במק"ם.

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים לסעיף הכא בסדר-היום, החלטה בדבר חלוקתה של הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985. את ההחלטה יביא חבר הכנסת אריאל ויינשטיין בשם ועדת הכספים.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בחוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2) סעיף 1 מגדיל את הסכום שהממשלה רשאית ללוות במסגרת החוק, וסעיף 2 מגדיל את הסכום אשר במסגרתו יכולה הממשלה, באישור הוועדה, ללוות מעבר לקבוע בסעיף 1.

ועדת הכספים ראתה דחיפות כהגדלה לפי סעיף 1, והיא ראתה לנכון לבקש את דחיית הדיון בסעיף 2 עד שתברר עניינים הכרוכים בעמלת הבנקים על מכירת איגרות המלווה.

הצעת הוועדה מבוססת על סעיף 121 לתקנות הכנסת, וזה לשונו: "הוועדה רשאית בכל עת, על-פי יוזמתה, להביא לפני הכנסת הצעה שהכנסת תרשה לדון ולהביא לפנייה רק חלק מחוק שהועבר לוועדה. הצעה כזאת תחשב כקריאה ראשונה חרשה של חלק החוק".

אני מבקש לאשר את ההחלטה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. אני מבין שלחבר הכנסת דן תיכון יש התנגדות להחלטה זו, בבקשה, חבר הכנסת תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק חולק-פוצל משום שהבנקים מסרבים, כנראה, להיענות לבקשת ועדת הכספים להוזיל את העמלות. אינני בטוח שצריך כרגע לנקוט צעד זה, כדי להעניש משהו במקום לא רלבנטי. אבל, אני רוצה לציין שזה השבוע השלישי שלא ניתן להשיג את המק"ם. מלווה קצר מועד. בשבוע הראשון היה מחסור ולא הבנתי מדוע. בשבוע השני היה מחסור ולא הבנתי מדוע. ועד היום לא התגברו על המכשלה הזאת, אף שוועדת הכספים הפשירה את הכמות ואפשרה לבנק ישראל להנפיק הנפקות חרשות. אבל, יום אחרי ההנפקה אין להשיג "סחורה".

זה מביא אותי למחשבה שמשוה בפיקוח של בנק ישראל באשר להפצתו ומכירתו של המק"ם לוקה בחסר. וגרמה לי שגורמים מסוימים, גורמים פיננסיים — אינני רוצה לנקוב

אהרן נחמיאס (המערך):
חבר הכנסת דן תיכון, אתה רוצה לקחת רק את החלק הראשון?

דן תיכון (הליכוד):
אני נגד הפיצול.

היו"ר א' שושטק:
אני רוצה להבין: ההחלטה הזאת — — —

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
זו הצעה של הכנסת, שדנה בנושא בוועדה.

היו"ר א' שושטק:
אתה מציע לקבל את ההחלטה הזאת?

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
בדבר הפיצול.

היו"ר א' שושטק:
אבל בהחלטה אין פיצול.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
יש פיצול.

שבח וייס (המערך):
אדוני היושב-ראש, יש לי שאלה.

היו"ר א' שושטק:
במה אתה מתקשה? זוהי הצעת הממשלה, שיקבלו עכשיו רק את סעיף 1. פירוש הדבר — חלוקה.

שבח וייס (המערך):
שאלתי היא מאוד פשוטה: החוק מוצע פה על-ידי חברים בוועדת הכספים.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
על-ידי ועדת הכספים.

שבח וייס (המערך):
האם הפיצול הוא על דעת הממשלה?

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
אני מבקש להניח, שלו הממשלה היתה סבורה אחרת, היה קם מישור מטעמה ואומר שהוא מתנגד.

דן תיכון (הליכוד):
— — — מושכת את החוק.

שבח וייס (המערך):
ועדת הכספים היא אומנם קואליציה, וגם אנחנו פה קואליציה, ויש חברים שמעוניינים שלא להפריע לממשלה. לכן אני מבקש להציג שאלה: האם אפשר לקבל תשובה ממשלתית לפני שמצביעים?

דן תיכון (הליכוד):
מחר, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית תוכל הממשלה למשוך בחזרה את החוק.

אהרן נחמיאס (המערך):
אבל היא לא יכולה לדון על הסעיף השני, אם הוא לא עובר את הקריאה הראשונה.

דן תיכון (הליכוד):
היא יכולה למשוך מחר את החוק בתורה, על-פי התקנון.

היו"ר א' שושטק:
הרי הרברים האלה לא נעשו בהסתר. הממשלה ידעה על הדיון בוועדה — —

איננו מציעים להביא את החלק השני של החוק, משום שבדרך זו אנחנו רוצים ללחוץ על האוצר, על בנק ישראל ועל המערכת למצוא דרכים ולשכנע אותנו שציבור של בודדים שהולכים למערכת הפיננסית, דהיינו לבנקים, כדי לרכוש את המק"ם, אומנם יוכלו לקבל אותו, הדבר הזה לא קיים כיום.

לכן אנו מבקשים לאשר את הסעיף הראשון — להגדיל את הכמות שתוצע לציבור.

את הסעיף השני אנחנו מבקשים שלא לאשר, כדי ליצור לחץ ברור על כל המערכות ועל הממסד לבוא אלינו בהקדם ולהודיע לנו כיצד הציבור יוכל לקבל את ה"סתורה" הזאת.

אהרן נחמיאס (המערך):
מי זה "לנו"?

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
לבנסת, לוועדת הכספים. לכן איננו נותנים היום חופש כלתי מוגבל בהוצאת מה שקרוי ה"סתורה". אנחנו מגבילים את המערכת בכמות, היא אומנם גדולה יותר כדי לספק את הביקוש, אבל זו לא כמות כלתי מוגבלת.

לכן אנחנו מעריכים, שבעוד שבועות מספר יצטרך האוצר לבוא לבנסת ולוועדת הכספים ולבקש המשך התהליך, ואז בשם הכנסת נשאל את השאלה: כיצד אתם מביטחים שכל צרכן במשק, כל אחד יוכל אומנם לקנות, ולא רק נבחרים ומובחרים?

לכן, אני מציע לאשר את ההצעה שלנו בדבר חלוקה, משום שהיא ערובה יחידה לכן שתהיה תוצרת, שתהיה "סתורה" בשוק.

אהרן נחמיאס (המערך):
אדוני היושב-ראש, אני מבין שחבר הכנסת אריאל ויינשטיין מציע לפצל את החוק לשניים: סעיף אחד לקבל וסעיף אחד לדחות.

דן תיכון (הליכוד):
כן, כן.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
זה מה שהוצע.

אהרן נחמיאס (המערך):
ואילו הצעת הממשלה היא לקבל את שני הסעיפים ביחד, את החוק בשלמותו.

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
הצעת הוועדה היא לפצל.

אהרן נחמיאס (המערך):
הצעת הממשלה היא לקבל את החוק בשלמותו?

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
צריך לשאול את הממשלה, אני לא יכול לדבר בשם הממשלה.

אהרן נחמיאס (המערך):
אני מציע לממשלה לקחת את החוק בחזרה.

דן תיכון (הליכוד):
אני ואבוי לך, אתה יודע מה אתה עושה?

אריאל ויינשטיין (בשם ועדת הכספים):
אם אנחנו ניקח את החוק, חבר הכנסת נחמיאס, לא תהיה מחר תוצרת בשוק.

— החלטה בדבר חלוקתה של הצעת חוק מלווה קצר מועד (תיקון מס' 2):
סקירת שר האגריה והתשתית על פעולות משרדו —

אריאל ויינשטיין (כשם ועדת הכספים):
נציג האוצר היה ביוני הוועדה.

היו"ר א' שוסטק:

— אין התנגדות מצד הממשלה שהחלטה הזאת תתקבל. אילו היתה התנגדות, היא היתה מביאה את ההתנגדות.

שבח וייס (המערך):

יכול להיות גם מקרה שמישהו — — —

היו"ר א' שוסטק:

לא יכול להיות מקרה. אני שומע עכשיו כשם הוועדה. שנציג האוצר — — —

אריאל ויינשטיין (כשם ועדת הכספים):

אני מבקש לקבוע ברשותך, אדוני היושב־ראש, שנציג האוצר היה והוא משתתף בכל דיוני הוועדה ומדווח.

היו"ר א' שוסטק:

היה נציג האוצר.

אהרן נחמיאס (המערך):

זה לא על דעת הממשלה.

שבח וייס (המערך):

זה על דעת הממשלה או לא?

היו"ר א' שוסטק:

היה נציג האוצר, ולממשלה אין התנגדות.

שבח וייס (המערך):

מכל מקום, אדוני היושב־ראש, עומד פה איש ועדת הכספים. אני מכיר בעוצמתה של הוועדה ואת תביעתה לעצמאות מופלגת, אבל אני לא בהכרח רוצה לתמוך בוועדת הכספים נגד הממשלה — זו ועדה שיש בה קואליציה — וזו בעיה שלי כאיש פרלמנט.

היו"ר א' שוסטק:

אתה לא רוצה להצביע בעד ועדת הכספים נגד הממשלה, אבל מנין לך שהממשלה מתנגדת?

אהרן נחמיאס (המערך):

חבר הכנסת ויינשטיין מייצג את הממשלה?

ו. סקירת שר האגריה והתשתית על פעולות משרדו

הנפס הגולמי משפיעה על משקים שונים בעולם, ובכללם ישראל.

אחד היתרונות הכולטים למשק מהתופעה של ירידת מחירי הדלקים הוא הקטנת הנטל הכלכלי של אספקת אנרגיה למשק. רק בשבוע שעבר נחבשנו על ירידה נוספת של מחירי הנפט הגולמי לישראל כשיעורים הנעים מ-1.5 דולר ועד 2 דולרים לחבית, כאשר מקסימום המדינה ראשונה שעמה אנו מקיימים חוזה לרכישת נפט זה למעלה מ-10 שנים, התחילה בהורדה של 1.5 דולר עד 2 דולרים, ולאחר מכן מצרים גם הורידה את המחיר לטרואקטיבית החל מ-1 בינוי. הורדה זו כלבר תחבטא בקרוב ל-100 מיליון דולר חיסכון שנתי למשק הלאומי. אם נוסיף על זה את האפשרות לשינויים במערך הנפט בתוך ישראל, ואותם אנו מבצעים בעצם הימים האלה, אשר לפי כל התחשיבים יביאו לחיסכון נוסף של כ-180 מיליון דולר למשק המדינה עוד השנה, הרי שאנו מוצאים שרק כתוצאה משינויים בתחום משק הדלק ייחסכו למדינה למעלה מרבע מיליארד דולרים, ולהם היא זקוקה כאוויר לנשימה.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ד' בסדר־היום: סקירת שר האגריה והתשתית על פעולות משרדו. השר משה שחל, בבקשה.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש, ברשותכם, לסקור בקצרה בתחילת דברי כמה אירועים שיש בהם מידה רבה של אקטואליה, ובחלק השני להתייחס לקטעים נבחרים מן הסקירה שהועברה לבית לפני שבועיים ימים, ואנסה להדגיש כמה נקודות שבעיני הן חשובות.

אפתח בראש ובראשונה בשאלה החשובה מכול בעינינו, במדינה שמייבאת כמעט את כל מקורות האנרגיה שלה מחוץ־לארץ. אנו עדים לרגיעה במחירי הנפט בעולם, והרגיעה הזאת מטביעה את חותמה על מגמות ההתפתחות של המשק הלאומי שלנו. כשם שמשכרי האנרגיה במהלך שנות השבעים גרמו לזעזועים במשקים כלכליים של מדינות גדולות וחזקות מאתנו, וכמובן גם אצלנו, כן גם מגמת הירידה והמיתון במחירי

כתוצאה מירידה במחירי הנפט החוזיים במקסיקו ובמצרים, ההוצאות ממשיכות לרדת. אם נגדיל את חלקו של שוק ה"ספוט" ברכישות, נוכל להגדיל את החיסכון במטבעי-חוץ בכמה עשרות מיליוני דולרים נוספים. נגד שיקול זה עומד, כמובן, שיקול הביטחון באספקה וכמיותר, היתיי אומר, לאור היציבות והנאמנות שגילו ספקי הנפט שלנו, ובמקור מקסיקו, מצרים ונורבגיה.

יש לציין, שהביקושים לנפט גולמי במשק הישראלי נוטים לרדת רק במידה שחברת החשמל עוברת לשימוש בפחם. הביקושים לדלק גולמי אינם יורדים בשום מובן אחר. אף-על-פי שהצרכן הישראלי אינו מרגיש את הירידה במחירי הדלקים בשל שער החליפין של הדולר, שעלה בשנה האחרונה, בשל המסים על הבנוין ובשל היטולי הסובסידיות לחשמל. לאחר שהתוכנית הכלכלית הביא לייצוב השקל, קיים סיכוי טוב שעלויות הייצור המגולמות במחירי הדלק ירדו והדבר יסייע להורדת הלחצים האינפלציוניים.

הירידה במחירי הדלקים בעולם עושה את ההשקעות בפיתוח אנרגיה חליפית לכדאיות פחות בטווח הקצר. לטווח הארוך הכדאיות נשארת, ואנו מאמינים שעלינו להמשיך בפיתוח אנרגיית השמש והפקת נפט מפצלי שמן. מחירי חבית נפט מפצלים הוא כסביבות 30 דולר, והוא גבוה ממחירי הנפט שבשוק. אך היתרון הגדול הוא שההוצאה היא כולה בשקלים. כך אנו רואים שבמשק מוצרים כמו שלנו יש לאנרגיה השפעה מכרעת על כל תחומי הכלכלה.

כנסת נכבדה, יבוא האנרגיה לישראל אופיין במשך שנים רבות בקשיים שעמדו בדרך להשגתו. במערכת זו בלטו החרם שהטילו מדינות אופ"ק על אספקת נפט לישראל, ישראל מצדה ניסתה למצוא דרכים אמיתיות, זמניות וזולות לאספקת אנרגיה. לא תמיד עלה הדבר בידנו, וחרם חרם הנפט התנופפה מעלינו כאיום בלתי פוסק. המגמה לירידת מחירי הנפט הגולמי בעולם, ובקבוצת החלשת כוחו של ארגון אופ"ק, מביאים לכך שישראל עומדת — אני מדגיש, אולי בפעם הראשונה בתולדותיה — לשכור את חרם הנפט שהטילו עליה מדינות ערב.

ישראל נמצאת במשא-ומתן מתקדם ואני מקווה שאנו עשויים לחתום על הסכם לאספקת נפט עם אחת ממדינות אופ"ק. כל עוד נמשיכים המגעים לא נוכל לומר מעל במה זו מי היא אותה מדינה, אלא רק להביע תקווה שהמשא-ומתן יסתיים בהצלחה. לא רק שאנו מקווים לחתום הסכם, אלא אנו מנסים להשתמש בכמות היבוא שאנו מייבאים ובמחירים שאנו משלמים ובסכומים שעליהם אנו מדברים, כדי לנהל משא-ומתן ולהגיע להסכמים עם המדינות המספקות נפט לסחור אתנו בסחר חליפין, לקבל מאתן תמורת חלק מהמחירי סחורות ישראליות שניתן לייצאן על בסיס של תחרות מסחרית לכל דבר ועניין. אבל תוך חיסכון של מאות מיליוני דולרים.

אציין כאן, כי בתחילת השנה חתמנו הסכם עם מקסיקו על יבוא גולמי של 100 מיליון דולר. חלק ממנו מתגשם בימים אלה ואנו תקווה שנוכל לסכם את שנת 1985 בסכום של עשרות מיליוני דולרים, שהיו במסגרת ההסכם שנחתם.

גם עם מצרים אנו מקיימים קשרים אמיצים של יבוא נפט גולמי במשך כל השנים. אציין, ללא כל השוואה למערכת היחסים הפוליטית, שהקשרים בתחום הנפט בינינו לבין מצרים אינם רק טובים אלא מצוינים. זאת אומר לא רק הקונה — ישראל — אלא גם הספק — מצרים. ובתוכם כל התקופה האת לא היתה תקלה אחת, לא היתה תלונה אחת. מערכת היחסים היא טובה והיחסים יכולים רק להתהדרק.

בהזדמנות זו אני רוצה לברך את עובדי משרד האנרגיה, על כל יחידותיהם, ואת מינהל הדלק, במשק שמוציא סכומי כסף גדולים מאוד — כ-1980 היה הסכום למעלה מ-2.2 מיליארדי דולר לשנה — שהיוו אז כ-10% של התוצר הלאומי; במשק שעוסק בתחומים כמו חשמל, נפט, פחם ותחומים רחבים אחרים — אני חייב לציין את מסירותם, נאמנותם ויעילותם בכיצוע מדיניות כלכלית, תוך בדיקה יומיומית ומעקב שוטף על הנועשה בעולם במטרה לחסוך למדינת ישראל מטבעי-חוץ. שהוא נחוץ לה בכל הימים, ובמיוחד בשנים אלה.

לאחרונה עוברים הביקושים בשוק הנפט הגולמי במצב של נפילה חופשית במקום ירידה הדרגתית. בחודש מאי בלבד נפלו הביקושים באנגליה כ-23%, לאחר גמר שביטוח הכורים, וכך גם באיטליה ירדו הביקושים באותו זמן כ-14%, ובגרמניה — כ-6%, ביפן — כ-7%, וזאת אף שעל ארצות אלה השפעת שביטוח הכורים היתה מינימלית.

נפילות אלה בביקושים במאי באו לאחר ירידות גדולות בשיעור של 4% כבר בחודש אפריל ברוב הארצות המתועשות. לגבי העולם כולו, הירידה בביקוש בחודש מאי בלבד מסתכמת כ-2%. כל אחוז פירושו ירידה בייצור העולמי של חצי מיליון חביות ביום.

סיכויי של קרטל מדינות אופ"ק הייצור 17 מיליון חביות נפט ליום, על-פי מכסת הייצור שקבעו לעצמן, היא קטנה מאוד. הייצור לא יעבור, להערכת מומחים, את גבול 15 מיליון חביות ליום, דבר שיכנס מתחים נוספים למבנה הקרטל.

אני יכול לומר, כי בארצות-הברית קיימות שתי הערכות: הערכה אחת אומרת כי מחירי חבית נפט יירדו על גבולות של 22 דולר לחבית. יש הערכה אחרת האומרת, כי מחירי חבית נפט יירדו ל-18 דולר לחבית. איננו יודעים מה בדיוק יקרה. אבל, אנו עדים למגמה של ירידה ואנו מעריכים כי ירידה זו תימשך גם בשנה הבאה, ונוכל להצביע על חיסכון משמעותי למשק הישראלי בהוצאת מטבעי-חוץ.

מול ירידת הביקושים עומדים הצעים הולכים וגדלים. החיפוש נמשכים יום יום ומביאים לגילויים של שדות נפט חדשים. גם בלי גילויים חדשים, כושר הייצור עולה היום יותר מפי-שניים על הייצור בפועל. סעודיה, שמייצרת 2 מיליוני חביות נפט ליום, מסוגלת לייצר כ-12 מיליון חביות בלי שום הכנה מוקדמת. התוצאה היא לחצים כבדים על מחירי הנפט הגולמי בשוק ה"ספוט", שבו המחירים נמוכים בדולר עד דולר-וחצי לחבית ממחירי הנפט הרשמיים. כמות המכירות בשוק זה הולכת וגדלה. בתיזיקוק בעולם מעדיפים לקנות בשוק זה לפי הביקושים המשתנים לתזיקוקים, ולא להתחייב לאורך זמן בתווים רשמיים.

בימים אלה הסעודיים מאיימים על חברות אופ"ק, שאינן מציינות למכסות שהוטלו עליהן, להציף את שוקי העולם בנפט ולהוריד את מחירו מתחת ל-20 דולר לחבית.

המצב בשוק התזיקוקים שונה במידה מסוימת. מחירי הבנוין גבוהים ומגיעים גם ל-40 דולר לחבית. לעומת זאת, יש נפילה גדולה במחירי המוט והם כבר הגיעו לכ-20 דולר לחבית. הסיבה היא, כמובן, שהמוט ניתן להחלפה בפחם ובאנרגיה גרעינית.

ההשלכות על ישראל: הוצאות המשק הישראלי ליבוא דלק ירדו כ-500 מיליון דולר בין 1981 ל-1984, והיום הן עומדות על כ-1.6 מיליארד דולרים לשנה, ואילו יבוא הפחם עומד על 180 מיליון דולר בשנה.

אני מדגיש, כי לא נגד שביתה ולא נגד מאבק מקצועי בא החוק הזה. היו שתי אפשרויות בקשר לנוסח החוק. אפשרות אחת שלפיה כי כל מי שיעבור עבירה על-ידי שיבוש או הפרעה לאספקת חשמל דינו יהיה מאסר שנה, וכי חוק זה יגבור ויבטל כל דין אחר. התנגדתי להצעה זו והדגשתי כי אני רוצה להפריד בין השאלה הזאת לשאלת המאבק המקצועי. רשאת קבוצת עובדים להילחם במתכונת שהוסדרה בחוק על-ידי הוועדה של שבועיים ימים, להכריז על סכסוך עבודה — כל הזכויות עומדות לה. יתר על כן, בחוק יחסי עבודה שנהקק בכנסת ב־1974 הייתי שותף לחקיקה, הן בקריאה ראשונה והן בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, כחבר בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. הייתי בין אותם חברי כנסת שיזמו סעיף בחוק, שבא לקבוע שבמקרה של שביתה מוגנת או לא־מוגנת, לא יהיה אפשר לקבוע סנקציה של מאסר נגד עובד או עובדים, אם מדובר בשביתה על רקע של מאבק מקצועי. מדובר כאן בסעיף מנותק לחלוטין מהנושא הזה.

היו"ר א' שוסטק:
שביתה מאושרת.

שר האגרניה והתשתית מ' שחל:
שביתה מוגנת, כך קורא לה החוק.

מדובר כאן על מקרה שבו רוצה, או איש אחר, קבוצה או גוף הוראה כאשר העבודה נמשכת: אין סכסוך עבודה, אין כל ויכוח עם הנהלת חברת החשמל בנושא שכר או בנושא תנאי העבודה, והוא קבוצה לסגור את ה"שילטר". במקרה כזה יש בהחלט סנקציה, אם תוכרז שביתה, האיגוד המקצועי יאשר אותה והארגון היציג יכריז עליה — במקרה זה עומדות כל ההגנות שהחוק מעניק, וכל דיבור המנסה לקשור בין שני הדברים הוא לא רק דמגוגיה, אלא ניסיון של איש אחד להגן על עצמו, לאחר שנטל לעצמו את הזכות להשתמש בחכמת החשמל ולהשתמש באורחי מדינת ישראל ככני ערובה, כמי שצלקת לידו קופסת גפרורים והחליט לשחק משחק מסוכן בסביבה שיש בה חומרי דלק. סגירת שלטר של חשמל, בלא אבחנה, על-ידי הוועדה למפעל במסגרת שאינה נועדת ליחסי עבודה, היא דבר מסוכן וחמור ואין לו גם תקדים.

אני רוצה לגלות לחברי הבית, לכל אלה שטוענים טענות סרק שאינן מן העניין, כי הבית הזה וממשלות קודמות, שבהן היה רוב גם להסתדרות, גם לחברי ההסתדרות וגם למפלגת העבודה, קבעו סעיף דומה באספקת מי שתייה, ושם קיים איתו עונש, ולפיו מי שיגרם לשיבוש באספקת מי שתייה — דינו מאסר. בעיני אין שום הבדל בין שני הדברים. החשמל הוא מונופול המופעל על-ידי זיכיון שהמדינה מעניקה, והמדינה רשאית לקבוע שמי שמפרע — כל אדם, בין שהוא עובד חברת חשמל ובין שאינו עובד חברת חשמל — מי שגרם לשיבוש באספקה שלא כדיון ולא במסגרת מאבק מקצועי, חייב לדעת שיש סנקציה.

אדוני היושב־ראש, בעיה שלישית שאני רוצה להדגיש אותה במיוחד היא שאלת השימוש באגרניה, שהיא בעיה ראשונה במעלה כשביל מדינת ישראל, משום שההוצאה על רכישת אגרניה היא ההוצאה הגדולה ביותר בתקציב המדינה, והיקפה, כאמור, הוא מיליארד 600 מיליון דולר. מכאן, שכל אחוז שייחסן בהוצאה הלאומית לרכישת אגרניה פירושו חיסכון של 16 מיליון דולר בשנה למדינה. חישבנו ומצאנו שפרוטנציאל החיסכון באגרניה, שאילו ניתן להגיע כיעד, הוא כ־10%, ופירושו חיסכון של למעלה מ־160 מיליון דולר לשנה. מניסיון שצברנו בשנים קודמות התברר לנו, שהשקעה בחיסכון באגרניה היא בעלת התחור הגבוה והמהיר ביותר במשק. מכאן

בביקורו של שר הנפט של מצרים עבדל האדי קנדיל בישראל וכפגישות שקיימתי בהיותי שם, הגענו להסכמה עקרונית שיש מקום להגיע להגדלת הסחר וקשרי הסחר בינינו לבין מצרים, על-ידי שיתוף פעולה הדוק יותר במערכות הדלק של שתי המדינות. אני מקווה, שישראל תוכל ליהנות מיצוא על-ידי אספקת חזקיקים למצרים, שיגיעו לעשרות מיליוני דולרים, ובזמן הקרוב.

אנו מטפלים באותה מידה של אינטנסיביות בשאלה של עסקות חליפין, חשלוש בסחורות, או הסכמי סחר, בקשר להכישות הפחם. המדיניות שלנו היא לנסות להקל על המשק לעזור לתעשייה, שתוכל לנצל את כוח הקנייה הישראלי עם אותן מדינות שאותן אנו סוחרים ברכישת פחם על-ידי יבוא סחורות מישראל.

אציין את העובדה, כי מדינות רבות, גם כאלו שאנו לא מקיימים אתן קשרים דיפלומטיים, עומדות אתנו בקשר אמיץ. על בסיס של משאומותן, הדיברות ושיתוף לרכישת מוצרי אגרניה מהן — נפט גולמי ופחם. המסחר מושתת על אותם עקרונות שצינתי, או על-ידי חשלוש של חלק מהתמורה במזומן, במטבע־חוץ, וחלקה בשקלים במטרה שהספק ירכוש בישראל סחורות ישראליות.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לעבור לבעיה שנייה, שגם היא שייכת לאקטואליה של הימים האלה. אמרתי מעל במה זו יותר מפעם אחת, כי אני רואה בחומרה רבה את התופעה של שימוש מידי במפסק החשמל להשגת מטרות שאינן, בשום פנים ואופן, חלק ממאבק מקצועי ואף אין להן כל קשר ליחסי העבודה. אין זה מקובל עלי שוועד עובדים, או אדם, יוכלו על דעת עצמם, בלא התראה, בלא הודעה, להחליט מי מציבור האזרחים ייחנה מאספקת חשמל או יסבול משיבושים, ולאזיה מפעל ייגרמו נזקים בייצור כתוצאה מהפסקות חשמל. לא יעלה על הדעת שאדם אחד יוכל לקבוע אם תהיה הפסקה בבתי־חולים או תהיה הפסקה בצומת מרומור, שמנסה לווסת את התנועה, והפסקת הזרם עלולה לגרום לשיבושים ואפילו לסכנה בנפש.

ואכן, הממשלה אישרה השבוע הצעת חוק שהוגשה לה למניעת שיבושים בייצור ובאספקת חשמל, ואני מקווה שהכנסת תעביר את הצעת החוק במהירות. זה המקום להדגיש, ולהביא גם לידיעת חברי הכנסת ואזרחי המדינה וגם לידיעת עובדי חברת החשמל, שאין חוק זה בא לפגוע בזכות מוקנית לכל קבוצת עובדים להשתמש בשביתה במסגרת מאבק מקצועי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — —

שר האגרניה והתשתית מ' שחל:

אני אסביר, הוא בא אך ורק למנוע את התופעה של גרימת סכנה ונזקים עצומים וכבדים למשק ולכלל האזרחים במסווה של מאבק נגד החלטות הממשלה. בארבעות הסיבושים של אספקת החשמל, שנכפו עלינו לפני כשבועיים, שבהם ההסתדרות — לפחות לפי הודעתה הרשמית — לא נתנה לא הסכמה ולא גיבוי, נגרם למשק נזק ישרי של למעלה מ־20 מיליון דולר עקב אי־אספקת של למעלה מ־6 מיליוני קילוטון חשמל. נזק נוסף נגרם לחברת החשמל עקב דחייה בביצוע השיפוץ באחת מיחידות תחנת הכוח בחדרה, מסיבה של ויכוח בתוך הוועד עצמו בין הקבוצה הצפונית לבין הקבוצה הדרומית, והסובל היה המשק הישראלי ומדינת ישראל. עדיין לא ברור חישבו מדויק של כל הנזקים, משום שאי־אפשר לדעת כשלב זה לכמה זמן תידחה הפעלת היחידה שמדובר בה.

אם בחיפוש נפט עסקינו, יש עוד מקום במדינה שבו עוסקים בקידוחים אינטנסיביים — בבורסה לניירות-ערך בתל-אביב. בתקופה האחרונה היינו עדים לפעילות ערה בכמה מניות של חברות לחיפוש נפט. פעילות זאת לא שיקפה את הנעשה בשטח ולא הצדיקה תמורות כה חדות בשעריהן של מניות הנפט. יש אפילו חברה לחיפוש נפט, הרשומה בבורסה, אשר מניותיה מרקיעות שחקים, אבל אין לה רשיון קידוח ואפילו היתר מוקדם לחיפוש נפט אין לה. הגענו למסקנה, שמפאת גרישתו של תחום חיפוש הנפט ופגיעותו להודעות שאינן משקפות את הנעשה באתר הקידוח או בהכנות לקראתו, אפילו הדבר נעשה כתום לב, יש מקום שציבור המשקיעים במניות הנפט ייהנה מתגובת משרד האנרגיה והתשתית על כל ידיעה המתפרסמת בבורסה בנושא זה.

נראה לנו שאף הבורסה צריכה להיות מעוניינת בתגובה מוסמכת ואחראית בנושא כה רגיש. לאחר שיחות שקיימנו עם הבורסה והרשות לניירות-ערך, אנו מתכוונים להעביר הצעה, שכל הודעה שתיוסר על-ידי חברה המחפשת נפט ומניותיה נסחרות בבורסה — הודעה של משרד האנרגיה והתשתית תפורסם במקביל.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

האם זה קיים בבורסות אחרות בעולם?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אינני יודע אם זה קיים, אני יודע שזה נחוץ. אני חושב שהדבר חיוני, כפי שאמרתי, חבר הכנסת ויינשטיין, יש חברה שאפילו אין לה רשיון, אך מניותיה נסחרות בבורסה. אני מתפלל על הדבר, בהתחלה חשבתי שמצאו נפט ואנחנו לא יודעים על כך, אבל אין כל היגיון ואין כל סיבה שהדבר הזה יימשך. כוונתנו היא לגלות את האמת, שתהיה חובת פרסום הודעה. אינני פוסל את מה שיפרסמו אותם צדדים מעוניינים. אבל, שהבורסה, עם הפרסום והגילוי של החברה, תפרסם גם את התגובה ואת ההתייחסות העניינית של המשרד, הגורם האחראי והאובייקטיבי.

חברי הכנסת, מספרים כי מלותיו האחרונות של המשורר גיתה היו: "אני רואה אור". אינני יודע בדיוק איזה אור ראה גיתה, אבל אצלנו לא מתרחשים נסים כאלה, ועד שרואים אור צריך לעמול קשה. עלינו להשקיע עוד שנים רבות של מחקר, ואת פירותיו יקטפו הדורות הבאים של הצרכנים והדור הבא של שרי האנרגיה.

אתייחס לאחרים מהנושאים שעליהם אנחנו מדברים לעתיד. פצלי שמן — כמחצית תקציב המחקר והפיתוח של המשרד, כ-2.4 מיליארד דולרים, מושקעת בנושא פצלי שמן. הרוב הגדול של הסכום מיועד למימון 50% של פעילות פמ"א — פיתוח משאבי אנרגיה בע"מ — חברה ממשלתית המופקדת על פיתוח משאב אנרגיה זה בישראל. משאב זה מצוי אצלנו בשפע, וכמותו מגיעה לכ-10 מיליארדי טונות, בשווי אנרגטי של כ-600 מיליארד טונות נפט. החברה עומדת עתה בפחח שלב ההדגמה. אין שום משאב אנרגיה מקומי שהפוטנציאל שלו משתווה לזה של פצלי השמן. זה גם המקור המקומי האפשרי היחיד של תזקיית דלק נזיל, נוסף על האפשרות לנצל על-ידי שרפה ישירה בדומה לפחם. אני מקווה שאוכל, לבשר כי עוד השנה נראה את תבנית הנפט הראשונה כחול-לבן מייצור מקומי.

אני רוצה לבשר לחברי הכנסת, כי בימים אלה הוגשה אלינו פנייה של חברה אמריקנית רצינית, שהציעה לנו לכנות תחנה להדגמה לייצור חשמל מפצלי שמן בסדר גודל של 4.5

הגענו למסקנה, שעלינו לעשות מאמצים אדירים וכרמה לאומית עלימנט להשיג את היעד הזה של 10% חיסכון באנרגיה, שיכולים לחסוך לקופת המדינה כל כך הרבה מיליוני דולרים.

אני מקווה שמשרד האנרגיה יוכל להכריז בחודשים ספטמבר ואוקטובר השנה על החיסכון באנרגיה כעל יעד לאומי של שנת 1985/86. אנו נראה זאת כחלק מהמאמץ הלאומי הכולל לחסוך מטבע-חוץ ולשפר את מאזן התשלומים. אין לי ספק שזה הזמן המתאים ביותר להחזיר לתודעת הציבור את המודעות של הצורך החיוני לחיסכון באנרגיה, והדברים יבואו לידי ביטוי בהדרכה לחיסכון בין תלמידי בתי-הספר, בין צעירים ומבוגרים, בין הורים ובין עובדי המגזרים השונים במשק. אני משוכנע שתוך זמן קצר מתחילת מסע ההסברה הזה, שיערך על-ידי מסבירים מומחים, נוכל לחוש בתוצאותיו. זאת מלבד המאמצים שאנו עושים כדי להסב מפעלים מצריכת אנרגיה יקרה לפחם — מאמצים אשר הוכתרו בהצלחה בשנה זאת ועוד נמשכים ויימשכו כל הזמן.

הנושא רביעי היה אף הוא נושא לוויכוח בשנה זו — חיפוש הנפט. עם כניסתי לתפקיד ביקשתי לגבש מדיניות חיפוש נפט השונה באופן מהותי מזו שקדמה או שהיתה במשך הזמן. במהלך עשר השנים האחרונות הושקעו בחיפוש נפט וגז כ-266 מיליארד דולר, מתוכם כ-103 מיליארד דולר מתקציב המדינה, כ-57 מיליארד דולר מחברות הנפט הממשלתיות, והשאר ממשקיעים פרטיים. לצערי הרב, התוצאות בשטח מדינת ישראל היו לא מרנינות.

המצב הכלכלי מחייב צמצום הוצאות הממשלה ויעול מערכת החיפושים הממשלתית. על כן החלטנו בשלב ראשון להפסיק את קידוחי הנפט מתקציב הממשלה ולהתרכז בלימוד התומר שהצטבר עד כה מהקידוחים שנעשו, כהכנת פרסופטים אמנים ומדריקים, ובמצאת דרכים לעידוד השקעות מחוץ לארץ בחיפוש נפט בישראל.

בשלב שני איחדנו, למעשה, את שתי החברות הממשלתיות, חנ"ה וחנ"ל, ובאמצעות החברה המאוחדת אנו מקווים להעמיד את הידע שהצטבר עד כה לרשות משקיעים פוטנציאליים כסיוע לחיפוש נפט בארץ.

אחד הביטויים להצלחת המדיניות החדשה שנקט המשרד הוא ההסכם שנחתם עם קבוצת משקיעים אמריקנים. הקרוי "עסקת הנגב", זה הוא למעשה הסכם ראשון בתוכנית חיפוש נפט רב-שנתית, שבמסגרתה יושקעו בחיפוש נפט באזור הריהנגב והנגב הצפוני כ-20 מיליארד דולר בשלוש השנים הבאות. מחצית מסכום זה, 10 מיליארד דולרים, יבואו ממקורות חוץ, והשאר מסיוע ממשלתי למשקיעי חוץ ומחברות ישראליות. אנו מצפים שהקידוח הראשון במסגרת "עסקת הנגב" יחל בעוד כשנעשה חודשים. עד אז תתבצענה עבודות תשתית גיאופיזיות, הדרושות כהכנה לקידוחים עצמם.

היום יש לראשונה היערכות לחיפוש נפט, שבה משתלבות חברות פרטיות וציבוריות שלא מן המגזר הממשלתי. במאמץ חיפושים על בסיס רגיונלי רב-שנתי באזור בקעת ים-המלח, על פני שטח המשתרע על כ-1,600,000 דונם, עוסקת חברת "סיסמיקה", שזה עתה החלה את תקופת הקידוחים שלה. הקידוח הראשון של החברה מבוצע בשוליו המזרחיים של הריסדום. קידוח זה עשוי להאיר את עיני המחפשים הבוחנים דרכי משובה שונות מהמקובלות, הן באשר לדרך יצירתו של הנפט באחד האזורים המבטיחים בארצנו והן באשר להתפתחות המכנים של אזור רגיש זה.

קלווט, המספקת חשמל לרשת הארצית, הוקמה בתמיכת המשרד ותינתן רשמית באמצע חודש אוגוסט הקרוב.

אנרגיה במבנים: כ-300,000 דולר יוצאו במחקר התימך בפעילות שימור אנרגיה, כלומר בפרויקטים שיאפשרו לנצל את פוטנציאל חיסכון האנרגיה במבנים.

פרויקטים שונים: עוד כחצי מיליון דולר יושקע במחקרים מגוונים אחרים, ובכלל זה תמיכה במרכזי התמחות באנרגיה באוניברסיטאות.

בתחום שיתוף הפעולה הבין-לאומי יש לציין את חוזה שיתוף הפעולה עם משרד האנרגיה של ארצות-הברית שנחתם כשנה שעברה. שיתוף פעולה זה הורחב ובוסס השנה, ומשרד האנרגיה של ארצות-הברית משקיע כעת כחצי מיליון דולר במחקרי אנרגיה בארץ, בתיווך המשרד שלנו.

ומלה על התעשייה הפטרוכימית, הקשורה בטבורה לבתי-הזיקוק. חומר הגלם העיקרי שממנו היא ניזונה הוא תוצר מתקן האתילן של בתי-הזיקוק. בתי-הזיקוק סובלים נוקים כבדים כתוצאה מאספקת האתילן, ומצב זה לא יכול להימשך בלי לסכן את בתי-הזיקוק והתעשייה הפטרוכימית כולה. על-מנת למנוע התמוטטות זו, דירבתי עם בעלי המניות העיקריים של התעשייה הפטרוכימית והצעתי להם לאחד את התעשיות הפטרוכימיות ואת בתי-הזיקוק לתשלובת אחת. כשלב ראשון הצעתי להקים מייד מוקד ניהולי, שיכון את מערך הייצור ואת המערכת כולה ויכתוב את התשומות הדרושות לתעשייה באופן יעיל יותר. כשלב שני תוקם, על-פי ההצעה, חברת-גז, ואליה יועברו מניותיהן של כל החברות בתשלובת הפטרוכימית. תוך הקטנת חלקה של הממשלה בבתי-הזיקוק לנפט. איתור זה יביא לניצול מרבי ויעיל של מתקני המפעלים הקיימים ואלה שיוקמו בעתיד, וכן יאפשר ניצול טוב יותר של הקצאת התשומות. תוך ייעול התפעול והגדלת התפוקות.

אני חייב לומר, כי פעולה זו חייבת להיעשות יחד עם משרד התעשייה והמסחר, אשר לו יש גישה בעלת הדגשים שונים מאלה שציינתי. אבל, אני יכול לומר כאן על הסיכויים שיש לתעשייה הפטרוכימית בישראל לעמוד בתחרות של מחירים זולים לחומרי גלם ממדינות מפקות נפט, שאצלן חומר הגלם מגיע לתתם גם לאפס, שהם קיימים רק במידה שבה אנו נעלה את רמת הייצור לשלבים גבוהים יותר ונעמיק אותה. בייצור של חומרי גלם בסיסיים או של תעשייה פטרוכימית בסיסית אין לישראל שום יתרון, והיתרון היחסי שלה יכול להתבטא אך ורק ביכולת שלה לעבוד בטכנולוגיות חדשות יותר וגבוהות יותר של ייצור, וזה יביא גם לרונאות גבוהה יותר. משרד האנרגיה מוכן להחשש גם במצבה של התעשייה הפטרוכימית וללכת אתה כברת דרך באספקת חומרי איזנה, אבל לתקופה מגובלת, ובלבד שהם ילכו להשקעות שיביאו להעלאת הרמה של התעשיות האלה.

חברי הכנסת, אדבר בכמה מלים על נושאים שהם כתחום המדיניות ובתחום הפיתוח, ואגע בקצרה בנושאים כעלי עניין ציבורי שיש מקום להתייחס אליהם בצורה אחראית מעל הכמה הנכבדה הזאת:

משק החשמל — כאשר אנו מדברים על משק החשמל, אנו מדברים על המערכות לייצור החשמל, על העברות מתחנות הכוח לאזורי הארץ השונים ועל חלוקתו לצרכנים. מעצם טבעו רוחש משק זה פעילות רצופה ומתמשכת, בתחום התפעול השוטף ובתחום הפיתוח לקראת העתיד.

עד 5 מגוואטים, על חשבונם של המשקיעים. הם ביקשו להקים במימנם המלא חמש יחידות לייצור חשמל, כל אחת של 110 מגוואט, במסגרת זמן שלדעתם יכולה להסתיים תוך 22 חודש מיום הקמת התחנה הניסיונית. הם מוכנים להתחייב כבר היום על הקמת חמש היחידות האלה, אשר ביחד אמורות לייצר 550 מגוואט.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

כל תחנה תינתן 100 או 110 מגוואט?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

110 מגוואט הם מבקשים שאנחנו נחייב להקים חמש יחידות כאלה, שביחד ייתנו 550 מגוואט.

הצעתם מבוססת על השקעה כאמור מצדם והפעלת התחנות האלה כמשך 12 שנה. העברתן ליידינו בתום 12 השנים בלי תמורה נוספת, וכמובן הסכם שאנחנו נרכוש מהם חשמל במחיר שאיננו עולה על מחיר הייצור של החשמל שאנו מייצרים היום, כלומר בסביבות 6 או 6.5 דולרים לקלווט.

הבעיה היא, שבטכנולוגיות חדשות מן הסוג הזה חייבים לבדוק ולחזור ולבדוק, שכן גם אם יצליח מתקן ההדגמה — והוא מתקן גדול מאוד — עדיין לא ברור האם אפשר יהיה לאמץ טכנולוגיה חדשה בבת-אחת. נושא זה נמצא בדיון. מצאתי לנכון להתייחס אליו כאן כאחד הלבטים והבעיות שאנחנו עומדים בפניהם.

תחום נוסף הוא אנרגיית השמש. בתחום זה יושקעו השנה כ-900,000 דולר, מתוכם כ-250,000 דולר הם השתתפות המשרד במימון שנת הפעלה מסודרת ומתועדת של תחנת הכוח הסולרית, המופעלת על-ידי בריכת שמש מלווה בבית-הערכה. עוד כ-230,000 דולר — חלקנו בפיתוח בריכת שמש בעלת קולטים צפים לאספקת מים חמים. השאר מוצה במחקרים שונים, לרבות תחילת סקר איתור זמינות של אזורים מתאימים לניצול אנרגיית השמש בישראל.

לשנה הבאה אנו מתכננים את הקמתו של אתר ניסוי בנגב לטכנולוגיות לייצור חשמל ואנרגיית השמש, ואולי נזמין אליו גם מדינות אחרות, שישתתפו אתנו במחקריתן באתר זה.

אני רוצה לומר כאן, כי אחת החברות הישראליות שזכתה להצלחה בלתי רגילה היא חברת "לוח", שהקימה תחנה סולרית, שמייצרת כ-14 מגוואט חשמל בקליפורניה, בשביל חברת-החשמל של דרום-קליפורניה. חברה זו הודיעה לנו, שיש לה חזים תחומים על ייצור לתקופה של חמש השנים הבאות כ-500 מיליון דולרים ליחידות נוספות, גדולות מאלה שהוחקנו בקליפורניה.

הם הציעו לנו הצעה להקים כאן תחנה סולרית בגודל של 30 מגוואט. אנחנו בודקים את ההצעה הזאת, והייתי אומר שאנחנו רואים את עצמנו מחויבים להתייחס להצעה, ולו מן הסיבה שיש, כאלה, כאלה היא מייצרת ומייצאת ומעוניינת למכור תחנות אלה, היא חייבת גם לשמש חלון ראווה לאנרגיה סולרית. פרויקטים אלה יחזקו את מקומה של ישראל בחזית המאמץ העולמי לניצול אנרגיית השמש. ההשקעה הצפויה באתר ההדגמה היא כ-4 מיליון דולרים, וחלקם יבואו ממקורות חוץ.

אנרגיית הרוח: אני רוצה לומר, כי בישראל לא רק בריבורים אנו עושים רוח אלא יש רוח המייצרת אנרגיה. בתחום זה נשקיע כ-800,000 דולר, חלקם לסקרי רוח, לאיתור שטחים ולבחינת הפוטנציאל שלהם, וחלקם לתמיכה במחקרי הדגמה. טורבינה הדגמית ראשונה בעלת הספק של 55

להתבכר באחת הפעילויות המרתקות, המעניינות והחשובות. אני מדבר על תחום הגיאולוגיה, הגיאופיזיקה וחקר הימים. המינהל למדעי האדמה הוא, למעשה, חלק מהתשתית של משרד האנרגיה, כפי שכבר ציינתי. המחקרים המבוצעים במסגרת זו נועדו לתת תשתית מחקר רחבה ליעדי משרד האנרגיה ומדינת ישראל בכלל, בראש ובראשונה בתחום האנרגיה, המים ושימור וניצול אוצרות הטבע למטרות פיתוח ויצוא. במסגרת מכוני המחקר של המינהל עובדים כ-70 חוקרים, 70 מהנדסים וכ-100 טכנאים. היקף החקרים של פעילות המכונים, ובכלל זה מערכת חיפוש נפט בשנת 1985/86, הוא כ-12 מיליון דולר.

לאחרונה בדקה הוועדה לבדיקת ארגון המחקר הממשלתי וניהולו, בראשותו של הפרופסור שמעון יפתח, את פעילותו של המינהל ומכונים, והמינהל זכה לציון לשבח בגין פעילותו.

אציין כמה דברים שאנו עוסקים בהם. בשנת עבודה זו הסתיימה הכנה של תוכנית-אב ראשונה לפעילות מכוני המחקר של המינהל: המכון לגיאולוגיה, החברה לחקר הימים והאגמים והמכון למחקר נפט וגיאופיזיקה. בשנת החקרים פורסמו על-ידי המכון לגיאולוגיה שמונה מפות גיאולוגיות חדשות בקנה-מידה של 1:50,000, ומפות של דרום-מזרח הים התיכון, מפרי-אילת וים-המלח.

מעבודה שנעשתה בנושא סלעי מקור לנפט נמצא, כי רק הסלעים העתיקים יותר במרכז ישראל ובצפונה הגיעו לבשלות המתאימה ליצירת נפט, ולשם יש לדעת מומחי המכון לכוון את פעילות החיפוש.

חוקר המכון הגיאולוגי איתרו מקורות מי תהום מלוחים לקידור תחנות הכוח בשבטה, אם וכאשר תוקם.

אני רוצה לציין תחום אחר, שאולי ירחק במיוחד את אלה שעוסקים בהתיישבות — כוונתי לעבודת המכון לחקר ימים ואגמים, השנה היה היכול המסחרי הראשון של דגי הדגים. 20 טון עומדים להיות משווקים מאילת לאירופה. זהו תוצר של עבודה רבת-שנים של המרכז לחקלאות ימית באילת, שהוא חלק מהחברה לחקר ימים ואגמים. לאחר עבודה של שנים רבות, מעבדת הכנירת של החברה לחקר ימים ואגמים היא הנדבך המקצועי החשוב ביותר לקביעת מחשק האגם בבסיס לרה-ארגון משק המים הלאומי. אנו רואים בעבודות אלה דבר חשוב מאוד למנוע את ייהום הכנירת ולהבטיח לישראל משק מים תקין ונקי.

לסיים דברי אציין עוד גורם שלא ידוע עליו רבות — המרכז למידע הנמצא במסגרת התשתית של משרד האנרגיה. חילופי מידע מסוגים שונים הם הבסיס לשינויים כלכליים, המשאב האסטרטגי של החברה האנושית בתימינו, הקרייה "אחר-תשייתית", הוא הידע. אנו טובעים במידע ונתונים אך רעבים לידע. כדי לרכז את נושא המידע, הוקם המרכז הלאומי למידע טכנולוגי ומדעי. המרכז עוסק בשאלות הקשורות באספקת מידע הנדרש למטרות של מחקר בסיסי או מחקר יישומי, מידע הנדרש למטרות של תכנון אסטרטגי או כזה הנדרש לתכנון ופיתוח מוצר.

הצעתי לכנסת, ליושב-ראש הכנסת, להעמיד את שירותי המכון לרשותם של חברי הכנסת. אני פונה לחברי הכנסת ומציע ומבקש, במיוחד מחברי הנשיאות, לזרז את התהליך. אני חושב שיש חשיבות מרכזית שתחברי הכנסת יהיו קשורים למרכז הזה. אנו מכינים לפסק את המידע שבידינו, אבל אנו מוכנים לא פחות מזה גם לדאוג לפסק מידע שהכנסת וחברי הכנסת ידרשו.

במגזר הייצור הוכנסה לפעולה סדרה בפחם היחידה הרכיבית, כ-350 מגוט, בחדרה. התחנה עובדת על 4 יחידות, והן מספקות היום כ-55% מכלל החשמל לארץ. זוהי מהפכה בזעיר-אנפין, שבתקופה של לא יותר מ-10 שנים עברנו מייצור חשמל ממוזט לייצור של למעלה מ-50% מן החשמל בפחם.

במגזר הצריכה הושלם השלב הראשון בתוכנית ניהול העומס באמצעות חעריף הצריכה לפי עומס וזמן — תעריף. חעריף זה אמור לחייב את הצרכנים לשאת בעלויות הריאליות של צריכת החשמל שלהם. אנו רואים בכך התקרמות חשובה מאוד, הבאה לעזור לתעשייה ולקבוצת שימוש יעיל יותר בחשמל.

אנו נמצאים בעיצומה של הקמת שתי היחידות בתחנה הכוח "רוטנברג" מדרום לאשקלון. סיום הקמתן של תחנות אלה יכניס אותנו לשלב נוסף של אספקת חשמל המיוצר בפחם. אכל בשנת 1984/85 הושלמו עבודות התכנון ופעולות הרישוי להקמת קו מתח-על 400 קילוולט, אשר יעביר את האנרגיה החשמלית המיוצרת בתחנת-הכוח הדרומית לאזורי הצריכה השונים, ויהווה הקטע הראשון, הדרומי, בקטע שבין אתר "רוטנברג" לתחנת המיתוג שתוקם ליד פתח-תקווה. ב"מוביל הארץ" של החשמל. קו ראשי זה, אם יהווה את חוט השדרה של מערכת החשמל במדינה, יגביר את האמינות של המערכת.

כאשר לתחנות-הכוח הגרעיניות — אנו נתונים בימים אלה בעיצומם של הדיונים והבדיקות, אשר לפי תוצאותיהם אביא לאישור הממשלה את מסקנותינו בקשר לאפשרויות הקמתן של תחנות-כוח גרעיניות בישראל. המרכיבים העיקריים אשר יקבעו את היתכונותה של תחנה זו הם מחירי הייצור ועלויות ההקמה. אלה משמשים עתה נושא לדיונים שיטתיים ואינטנסיביים עם הגורמים הנוגעים בדבר. במסגרת דיונים אלה יש מקום נכבד גם לאפשרויות שילובם של גורמי ייצור, תכנון וביצוע ישראליים בפרויקט. כמובן, לשיקולי בטיחות ואיכות הסביבה ייתן משקל נכבד ביותר בתהליך ההתלבטות בדבר כדאיותה של התוכנית.

לא סוד הוא שהננו מייחסים חשיבות רבה למימוש האופציה של תחנה גרעינית, שנפתחה לפנינו בביקורו של ראש הממשלה שמעון פרס בצרפת בראשית כהונתו. מאוחר יותר, בעת ביקורי בצרפת, לפני חודשים אחרים, עמדתי מקרוב על פוטנציאל הסיכויים והיתרונות הגלומים לגבינו באופציה זו. במשך עשרות בשנים חיפשתי, דנה והתעניינה מדינת ישראל באפשרויות של הקמת תחנות-כוח גרעיניות. פרויקט זה, אם יתממש, עתיד לפתוח בפנינו אופקים חדשים בתחומי הטכנולוגיה המתקדמים, ויעביר את המשק בהינף אדיר לעידן חדש, של שנות האלפיים. עם זאת, דווקא משום משקלו הכלכלי הרב של הפרויקט והיותו עתיד הן, חייב הוא לעמוד במבחני כדאיות קפדניים בטרם יוחלט על מימושו ולהתנהל ולפעול לפי מיטב הנורמות של המיומנות והיעילות. בד בבד עם הדיונים האלה הקמנו צוות שיפוט, שבראשו עומד המדען הראשי של המשרד כיחד עם הטכניון וחברת החשמל, שיבדוק את התפתחות משק החשמל ופיתוחו עד שנת 2005.

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אגע בדבר שהוא ידוע פחות ומפורסם פחות ורבים לא יודעים עליו. כאשר קיבלתי את התפקיד היה ברור לי מה כולל התואר "שר האנרגיה", אך חיפשתי את התשתית, האמת היא, שבתוך החלטת הממשלה שנתקבלה בזמנה נקבע להעביר למשרד האנרגיה והתשתית יחידות רבות שנמצאות היום במשרדים אחרים. במשרד קיימים כמה תחומים ששייכים לתשתית ולתשתית החשובה של מדינת ישראל. לדעתי, אין בהם די, אבל די לי בהם כדי

הולכות בכיוון הזה. אני יכול לומר דבר אחד — מאז שאני שר אנרגיה אני חש אהדה לארגילה לאיטליה. איטליה עדיין מוכרת בנוזן במחיר גבוה משלנו. כל הזמן אני מתנחם שאומנם מחיר הבנוזן יקר בישראל, אבל יש כאלה שהם יותר יקרים מאתנו.

שבח וייס (המערך):
לתיירים יש להם — — —

אהרן נחמיאס (המערך):
נשמע, נשמע.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
כן. אני מסכים עם השואלים. אני אומר לך, חבר הכנסת נחמיאס, מהו החלום של שר אנרגיה — שיקום בוקר אחד ויוכל להודיע שהבוקר הזול מחירי הבנוזן. חאמיין לי, הייתי רוצה להודיע זאת במקום כל ההודעות שהיו בתודשים האחרונים.

גדעון גדות (הליכוד):
אחה יודע למה — — — בגלל מחיר הדלק למטוסים — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
לפעמים לא כדאי לשאול שאלה, כי התשובה עליה היא כזאת. האמת היא, שמחירי הדלק למטוסים הם יקרים יותר, אבל גם הם זולים יותר. כשהפסיקו את טיסות "אל על" בשבת, היה צורך לסבסד את "אל על". אחת הסוכסידיות הניתנות היום היא, שאנחנו מוכרים היום את הדלק לחברת "אל על" בלבד במחיר זול יותר מלחברות אחרות. גם נושא זה נמצא במסגרת הבדיקה הכוללת של מדיניות המחירים. לכן אמרתי, שאולי מוטב היה שלא לשאול, שר התחבורה ודאי לא ישמח לשאלה, ואני מניח שפחות מזה לתשובה. יש אפילו בעיה — — —

גדעון גדות (הליכוד):
מכל מקום הגענו למסקנה למה האיטלקים מרוצים ממך.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אם הם מרוצים ממני, גם זה משהו.

דיברתי על פיתוח משק החשמל, ודרכו אענה גם על חשאלה של חבר הכנסת אמנון לין בקשר לחלתי-הימים. בבדיקה של פיתוח משק החשמל אנו בודקים את כל האלטרנטיבות, וציינתי חלק מהן — תחנות חשמל מפחם, תחנות הקיימות שלנו של סולר, ייצור חשמל מפצלי שמן, וכמובן בכמויות קטנות יותר ממקורות אחרים — ואנו בודקים גם את האפשרויות של ייצור חשמל על-ידי אגירה שאובה.

העיקרון של האגירה השאובה הוא שבשעות הלילה, שבהן יש ביקוש קטן יותר לחשמל, שואבים את המים לגובה מסוים. כאן מקורות טבעיים של מפלי מים שנוכל לנצלם להפעלת טורבינות. הרי מנוצל החשמל הזול יותר בשעות הלילה לאגירת מים בגובה מסוים ובשעות שיא-הביקוש הם מורדים ומנוצלים להפעלת טורבינות לייצור חשמל. האלטרנטיבה הזאת נבדקה זה תקופה די ארוכה.

נושא תעלת-הימים, שהתחיל כמפעל לאומי והיה אמור לחבר את הים התיכון עם ים-המלח, עבר בדיקות רבות. עם הקיצוצים והשינויים במחירי הדלק, הכדאיות של המפעל עברה שלבים שונים ובדיקות וכמובן שינויים רבים. בין היתר, עם הקמתה של הממשלה הנוכחית הגענו לקיצוצים בתקציב ולבדיקה, והתעורר ספק בכדאיות המפעל במחירי ההקמה שלו.

השאיפה שלי היא להגיע למצב שאורח במדינת ישראל יוכל להתחבר, על-ידי מכשיר הטלוויזיה שלו, אל מקור מידע טכנולוגי, לאותם מקורות מידע שיש בידינו, ולקבל מידע ישירות על-ידי מנוי קבוע במכון. בימים אלה אנו נצא בפעולת הסברה כוללת ומקיפה, כדי להגדיל את פוטנציאל הלקוחות והאנשים שיכולים, רשאים, זכאים ואף חייבים להישען בהחלטותיהם על מידע עדכני, שבא ממקורות רבים, ובמיוחד מהקשר שיש לנו עם טובי המכונים בעולם, שאתם אנו קשורים בקשר ישיר ומהם נוכל לספק את המידע העדכני והטוב ביותר שבנמצא.

אמנון לין (המערך):
— — — בעיית תעלת-הימים.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני אדבר על כך.

שבח וייס (המערך):
הוא משתוקק לחדש את הפרויקט.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
מנושאים אלה של תשתית, אני רוצה לעבור לנושאים מרכזיים של משק האנרגיה ולהתייחס אליהם בקצרה. אני מקווה, שבתחילת חודש אוקטובר אוכל להניח על שולחן הכנסת, ואף בפני הציבור הישראלי, תוכנית-אב לאנרגיה. בניגוד למקובל, אין כוונתי להביא תוכנית מאושרת ונוקשה. כוונתי להביא בפני הציבור הצעה לתוכנית שתשמש כבסיס לדיון ציבורי ולוויכוח בין מכונים, אוניברסיטאות, חוקרים, מדענים ואזרחים, דוגמת תוכנית-אב המוגשות על-ידי ועדות תכנון מקומיות או מחוזיות. רק לאחר שנה, לאחר שנקבל תגובות מהציבור, נוכל להפוך את התוכנית הזאת למסגרת מחייבת במדיניות מגובשת, שעל-פיה יפעל המשרד בתחום האנרגיה בתוכנית-אב, שבה יהיו כיוונים, מידע, נתונים וגם הסכמה מה הם התחומים ובאילו תחומים יהיה פיתוח האנרגיה בישראל.

בר כבר עם המדיניות הכוללת הזאת אנו מתייחסים למדיניות מחירים, וגם התייחסתי בקטע מסוים למחירי החשמל. אבל, אני גם מתייחס לכל מדיניות מחירי הדלקים ומוצריהם, ובכלל זה הבנוזן לרכב ומוצרים אחרים.

אנו פעלנו כדי להגיע לכיסוס מערכת הנשענות על יציבות, על כדאיות ויעילות. הקו המנחה הוא, שהאזרח, הצרכן, לא ישלם מחיר יריאלי מעבר לעלויות הריאליות של מוצרים אלה.

לכן הבעתי התנגדות להפוך את הבנוזן למכשיר לגביית כסף ולמיסוי. אני חושב שמן הדין, בהקצאת המקורות של המשק, להגיע למצב שבו הקצאת המקורות תהיה על בסיס העלות הריאלית של המוצר. פעולות אלה נעשו ביעילות, ובאינטנסיביות רבה. דברים שנדרשו שנים להשגתם, אנתנו מבצעים אותם באחריות מלאה ובשינוף טובי המומחים, בניצוחו של מנכ"ל המשרד. אני יכול לומר, כי אנו נמצאים בימים אלה בעיצומה של קביעת מדיניות — חתימת הסכם ויקוק עם בתי-הדיקוק לתקופה ארוכה וקביעת מדיניות מחירים בכל התחומים, שתושגת על היגיון ותובא לביקורת הציבור.

אהרן נחמיאס (המערך):
מהו המס המוטל היום על בנוזן?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
הטלים ומיסוי רקן השואה. קצת למעלה מ-60%. אתם יכולים להירגע ולראות בחוברת שלפניכם שמדינות רבות

השני — שימור האנרגיה והחיסכון באנרגיה.

השלישי — גם אם יש ירידה במחירי הנפט הגלומי, נביט חמיר אל העתיד מתוך הנחה, שיש בידינו וביכולתנו, עליידי מחקר ופיתוח, להיות ראשוניים וחלוצים גם בתחום זה. אולי נוכל גם להביא עזרה וסיוע לעולם, אבל לא פחות מזה להביא לישראל בשורה חשובה מאוד, שמחירי האנרגיה שלה יהיו זולים. אני יכול בהחלט לומר בגאווה, שאנו מייצרים חשמל במחיר שהוא בין הזולים בעולם, הרבה יותר זול מכאשרות-הכרית ומבתשע מתוך עשר מדינות מערב-אירופה. אני מקווה שגם בתחומים אחרים נוכל לדבר על מערכת יעילה, שהיא טובה גם היום אבל אני מקווה גם שהיא תוכל לספק את מוצריה במחירים זולים עוד יותר. תודה רבה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר האנרגיה והתשתית. חברי הכנסת, אנו פותחים בדיון. לדיון הוקצו שעה וחצי. פותח את הדיון חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, אחריו — חבר הכנסת עוזי לנדא. אם הוא לא יהיה באולם — חבר הכנסת שבח וייס.

ויקטור שם-טוב (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני שמח לברך את שר האנרגיה והתשתית על נאומו הראשון כשר האנרגיה והתשתית. הנאום היה מעניין, ובקטעים מסוימים, לפחות מבחינתי, מרתק. אבל, אני מודה שבגישתי להערכת פעילות המשרד אני נמצא במצב קצת לא נוח, כי אני רוצה לומר כמה הסתייגויות יסודיות בקשר למשרד זה.

הדיון על משרד האנרגיה — לא רק על משרד זה אלא על כל משרדי הממשלה השנה — איננו מתקיים השנה בחלל ריק. המשק הלאומי מצוי במשבר קשה ביותר. הממשלה מנסה לשכנע את העם, שהמצב הוא מצב חירום, ועל המשק להיערך להיות משק של שעת חירום. הממשלה הציגה תוכנית כלכלית להבראת המשק, תוכנית קשה מאוד, המטילה עול כבד מאוד על העם, על שכבות מסוימות בעם. ככל שהשכבות חלשות יותר, המכה קשה יותר. הממשלה תובעת קיצוצים וחסכון עד כדי כך, שהגענו לקיצוצים בתקציב הביטחון — אומנם תמכתי בהם, אבל תמיד מתוך חרדה, שמא אנו עובדים קו אדום של קיצוצים בביטחון. שיש בהם סיכונים שאיננו יכולים להרשות לעצמנו.

נשאלת תמיד השאלה: האם הממשלה הזאת עצמה נותנת דוגמה לחיסכון? יש לנו ממשלה מנופחת — 25 שרים, 3 שרים בלי תיק, שמחתי לשמוע שהשר ריצמן הוציע בממשלה ששלושת השרים בלי תיק יתפטרו. לצערי, איש מהם לא התפטר. כולם מכהנים. הוא הוציע זאת, כדי לחת דוגמה של חיסכון וקיצוצים בממשלה. יש לנו 7 סגני שרים. אני חושב שיש לנו גם משרדים מיותרים.

אדוני השר, אני מבקש שלא תיקח את הדברים שאני רוצה לומר באופן אישי. אני מעריך את שר האנרגיה כשר אנרגטי מאוד, דינמי מאוד וכשרוני. אני יודע להעריך את צוות המשרד שלך. חלק מן הצוות אני מכיר. יש שם אנשי מקצוע אמיתיים, מיומנים ומומחים לעניין. אבל, במצב כזה של המשק אנחנו חייבים לשאול את עצמנו: האם דרוש משרד לאנרגיה? שמעתי את הסיקרה, גם קראתי את החוברת. אני רואה את הסוגיות שבהן אתם עוסקים. כל אחת בפני עצמה חשובה: מגמות במשק הנפט העולמי; משק הדלק הנחלי, משק הפחם, חיפושי נפט וחיפושי גז, משק החשמל, כמה בעיות של מחקר. אני לתומי חושב שכל הפעילות הזאת יכולה להתבצע בשנים או שלושה אנשים במשרד קיים. לא הייתי אומר שכל השנים יש לעשות כך, אך השנה ודאי שכן.

מיכאל דקל (הליכוד):

מה היא נקודת האיזון של חשמל ביחס לדלק בצבירה?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא אוכל לענות לך עכשיו. אם תרצה, אני מוכן להשיב בדברי התשובה שלי.

עם הקיצוץ הזה בתקציב ביקשתי שתיערך פעם נוספת, עליידי גורם מומחה, בדקת כדאיות, ואכן, קיבלנו בדקיה של אחת החברות הידועות ובעלות המוניטין, חברה אמריקנית שעשתה את הבדיקה יחד עם חברה סקוטית, חברת BMW. הבדיקה הראתה, שהחלק של המוביל בתעלה, ברוב התסריטים, ברוב ההנחות, איננו כדאי. בחלק מהן הוא מראה כדאיות. לעומת זאת, נבדקה ההצעה שבזמנו הוציעה הפרופסור אילתה, להקים את המפעל בשני שלבים, בשלב הראשון כתחנה לייצור חשמל באגירה שאובה. חברת BMW מצאה, כי ברוב ההנחות, ברוב התסריטים, יש כדאיות להקים את המפעל כאגירה שאובה לייצור חשמל בסדר גודל של 800 מגוואט.

לאחר שקיבלנו את הממצאים האלה, ביקשתי שני דברים. האחד — לבדוק בדקיה השוואתית נוספת את ההבדל בין עלות הקמת התחנה כרמת-יאר לבין עלות הקמתה במבוא-חמה בכינרת. השני — לבדוק איך האגירה השאובה משתלבת במערך פיתוח משק החשמל בארץ. אביא דוגמה: אם יהיו תחנות-כוח גרעיניות, ייצור חשמל עליידי אגירה שאובה הופך להיות כדאי יותר, מפני שהחשמל מיוצר כל הזמן, אי-אפשר להקטין את הייצור בתחנות גרעין, ואחריה יכול לנצל את החשמל בלילה במחיר זול יותר כדי לאגור את המים ולהשתמש בהם בשעות השיא. על שאלות אלה אין היום תשובה, וספק רב אם נוכל לסיים בשנת 1986 את הבדיקה שדיברתי עליה, על פיתוח משק החשמל עד שנת 2005.

בשלב הראשון, חברת החשמל, בבדיקות שהיא ערכה, מראה כי ההבדל בין העלות של ההקמה ברמת-יאר, כלומר ים-המלח, לעומת העלות של ההקמה במבוא-חמה מסתכם בסכום גדול מאוד; לפי דבריהם, עד סכום של 200 מיליון דולר. לכן הכדאיות עומדת בספק.

כד בכך עם זה, מאחר שחברת ים-התיכון-ים-המלח עמדה לסיים את מנהרת החק, שנועדה לבדוק את מבנה הקרקע באזור שבו דובר להקים את התחנה לאגירה שאובה כחלק ממפעל הימים, היה מחסור של 2 מיליוני דולר בתקציב. את ההקצבה הזאת לא קיבלנו ממשרד האוצר, ולמעשה עד היום אין תשובה בעניין זה. קיבלתי עצות, אבל כסף אין. בגלל העדר תקציב ובגלל חוק יסודות התקציב, המטיל אחריות אישית על השר ועל מנכ"ל המשרד להבטיח שלא תהיה חריגה, הודענו לחברת ים-התיכון-ים-המלח על הצורך בהפסקת העבודות. בגלל העדר תקציב, הנושא נמצא בדיון בממשלה, והוא יגיע אליה לסיכום סופי.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסכם את דברי ולומר, כי משרד האנרגיה והתשתית עוסק במאמצים רבים ובעבודה, שחלקה לא נסקר כאן מחוסר אפשרות לדבר במסגרת סקירה זאת על כל ההיבטים, בעבודה אפורה וימיומית, אשר היעד והמטרה שלה הם להביא לכמה דברים:

הראשון — החלת מחיר האנרגיה בישראל. הוזה משמעותה חיסכון של הרבה מאוד כסף, התמזל מזלנו והשנה יש ירידה במחירי הנפט. אין בכך די. נעשה כל מאמץ כדי לברוך את הטוב ביותר למשק הישראלי תוך הבטחת אמינות האספקה לישראל.

תחנות-כוח גרעיניות — "נעזרנו לשם כך, בנוסף על גופים הקיימים במשרד האנרגיה, בכל הגורמים האחרים שיש להם נגיעה לנושא: הוועד המנהל לתכנון תחנות-כוח גרעיניות בראשות האלוף במילואים עמוס חורב, הוועדה לאנרגיה אטומית, וכמובן, חברת החשמל לישראל. אפשרות זו של רכישה כורים מנוסים, שכמה עשרות מסוגם פועלים בהצלחה רבה במספר מדינות בעולם, נראית לנו מבטיחה מאוד. הן מבחינת המימון הנוון והן מבחינת האפשרות המסחרית להקימם במהירות גבוהה יותר, כפי שהוכח לאחרונה".

בהמשך הסקירה נאמר: "האלטרנטיבה הנבדקת עתה היא רכישה שתי יחידות בעלות אספקט של כ-900 מגוואט כל אחת. גודל זה הוא הגודל הסטנדרטי הקטן ביותר המיוצר בעולם. בקרוב אניח על שולחן הממשלה את ממצאי הבדיקה וההמלצות לגבי האופציה לרכישת הכורים, אם הממשלה תאשר את ההמלצות ויחל המשאומתן למימון אופציה זו, היכולה להביא, להערכתנו, ברכה רבה למשק האנרגיה ולמשק הלאומי בכללותו".

כבוד השר, אני רוצה להביע תקווה, שהדבר ייבדק באופן היסודי ביותר, הן מבחינת השאלה אם צריך כלל להקים תחנות כאלה, ובתנאים המיוחדים של מדינת ישראל והמגבלות שלה, הן מבחינת מידת הסיכון שבטריטוריה מצומצמת של ישראל יכולה להיות תחנה גרעינית, הן מבחינת סוגי התחנות שצריך להזמין, תנאי המימון והספק שעליו יוטל לספק לנו את התחנות. אלו סוגיות שחייבות להיבדק לעומק ובאופן יסודי כטרם התקבל ההלטה.

אדוני היושב-ראש, אעיר עכשיו שתי הערות שלא הייתי מעיר אותן, אילולא נגע בהן השר כנאומי, והן נוגעות לחברת החשמל ולעובדי חברת החשמל. לאחרונה היינו עדים לאיזה "עליהום" על עובדי חברת החשמל. קודם כול הרשמנה מעל כמה זו טענה — — —

יובל נאמן (התחיה צמח):

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):
על זה באמת אני רוצה לדבר.

הרשמנה טענה מטעם דובר של המערך הציוני-הסוציאליסטי, והיא אמרה בעצם: עובדי חברת החשמל, המיליונרים האלה, עם ההכנסות הכי גבוהות, מה להם ולמאבק של ההסתדרות נגד התוכנית הכלכלית של הממשלה, המטילה על השכירים — ועל השכירים בלבד — את עומס ריפוי המשק? כאשר אתה שומע טענה כזאת מצד ימין של הבית, אתה מבין, סוציאליסט יכול לשאול, או בשם רשימה סוציאליסטית אפשר לשאול — — —

שבח וייס (המערך):
סליחה, מי מהסוציאליסטים שאל את זה?

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):
אמרתי: מטעם רשימה סוציאליסטית שאל חבר כנסת אחד שהוא לא כל כך סוציאליסט. שמענו נימה כזאת גם מכבוד השר, לא בדיוק הזה אלא כתשובה על שאלתא.

ובכן, קודם כול אני חושב שעובדי חברת החשמל אינם מיליונרים. יש מיליונרים אחרים במדינת ישראל. הם מתקיימים בכבוד. ההסתדרות דיברה תמיד על סולידריות פועלית, ולא הטלנו על החלשים ביותר, על המוכים בלבד, לשאת במאבק למען רמת החיים של העובדים, אלא כולם יחד. זו העוזה

שבח וייס (המערך):

אפשר להתפלל במשרד הדתות שיהיה נפט.

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):

חבר הכנסת שבח וייס, בקשר להערה האירונית שלך — אפנה אותך לחקר של השר יעקבי, שרהעל לענייני כלכלה. הוא בדק את הנושא והציע ממשלה עם 14 משרדים.

שבח וייס (המערך):

בינתיים זה השתנה.

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):

בשעת-חירום חייבים לשאול, האם נכנסים לעניין באופן רציני. אני שוב אומר זאת בלי גישה אישית לנושא.

האם יש צורך במשרד על-כלכלי, שלא ברור כמה הוא עוסק? ובמשרד אנרגיה ותשתית? המצב הוא, שיש משרד כלכלה בלי אנרגיה ומשרד אנרגיה בלי בסיס כלכלי מתאים.

יאר צבן (מפ"ם):

ויקטור שטייטוב (מפ"ם):

במקום דבורים על חיסכון צריך לתת דוגמה של חיסכון בדברים שאולי לא יסייעו הרבה מבחינת הכסף, אבל מבחינת ראיית העניינים על-ידי שכבות רבות של העם, הם חשובים ביותר.

לאחר שאמרתי את הדברים שלא היה לי כל כך נעים לאומרם, כבוד השר, אומר כמה דברים חיוביים. אתחיל מן הקל אל הכבד. אני מברך את השר על אומץ לבו להפסיק את פרויקט תעלת-הימים. חסד עשה אתנו הקדוש-ברוך-הוא שפרויקט תעלת-הימים לא הגיע לרמה של פרויקט ה"לביא". יכול שר ביטחון לקום ולומר — ואין לי שום טענה אליו, הוא היה צריך לומר זאת — שלו היה צריך להחליט היום על אותו פרויקט "לביא" ענק, היה מפסיק את הפרויקט. טוב שלא הגענו בתעלת-הימים לנקודה שראין ממנה תורה. היינו מבצעים פרויקט, שמתברר שכדאיותו הכלכלית פרובלמטית, שלא נבדקה עד הסוף ולא ברור מה יהיה בעוד 10 — 15 שנה עם אותו פרויקט. וכבר היינו נמצאים בעומקן של השקעות מיתרות. טוב שהדבר נפסק. עכשיו צריך לעשות איזה חקר, אם יש כסף, שיעשו אותו.

עקבתי אחרי פעילותו של כבוד השר בענייני משרדו, בענייני דלק ואנרגיה, בתקופת ביקורו במצרים. אם יש כמה דברים חיוביים מבחינת היחסים בינינו לבין המצרים, הרי הם החיפוש להירוק הקשר ולהעמקת הנורמליזציה, שנמצאת עכשיו בקירור עמוק. ביקורו של שר האנרגיה אצל עמיתו במצרים היה מוצלח מאוד. כדאי להדגיש, שבמשברים שביחסים בעם המדינה הערבית הגדולה ביותר כיום, דווקא הנפט הפך להיות המטריה היציבה ביותר ביחסים המשבריים. אספקת הדלק, אספקת הנפט ממצרים לישראל, נמשכת בלא תקלות. אני מקווה, שכאשר נוכל להסדיר עוד כמה בעיות, נגיע למעבר של סחורות משני הצדדים, לא רק מכאן למצרים אלא גם ממצרים אלינו.

אני מסכים עם כבוד השר, שהמשימה הגדולה העומדת בפני המשרד בשטח האנרגיה היא הבעיה של הקמת תחנות-כוח גרעיניות. הסוגיה הזאת היא הדבר הבולט ביותר שדורשת החלטה.

קראתי בחומר שכבוד השר הניח על שולחן הכנסת — ואני מצטט: "לאחרונה, בדקנו לעומק אפשרות זו" — של

היו"ר מ' בהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת שם-טוב. אני מבקש מחברי הכנסת שיטילו רשות הדיבור להצטמצם במסגרת הזמן שהוקצתה להם.

רשות הדיבור לחבר הכנסת עוזי לנדאו, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

מאיר שטרית (הליכוד):

— — — הם גורמים נוק.

קריאה:

תשלח אותם לבית-סוהר.

מאיר שטרית (הליכוד):

כן, אני הצעתי זאת.

שבח וייס (המערך):

לא הצעת כיסא חשמלי, כי חששת שהוא לא יפעל?

מאיר שטרית (הליכוד):

אה, יפסיקו את אספקת החשמל.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, משרד האגרניה נותן שירותים כמו משרד התחבורה, כמו משרד התקשורת, וכמעט כל דבר המתרחש במשק נוגע בו בצורה כלשהי. אחד התחומים הוא, כמובן, תחום יחסי העבודה, ודרך תחום זה אולי כל סוגיית שלטון החוק במדינה, שחבר הכנסת שם-טוב נגע בה, באפס קצה. בדבריו האחרונים.

יש לי הערכה עמוקה ליכולת המקצועית של עובדי חברת החשמל ולחריצות שלהם. יש לי תלונה קשה אל ועד העובדים, אל האחריות או אל חוסר האחריות שלו ועל הדברים שהוא מרשה לעצמו במדינת ישראל, וכמיוחד ראש הוועד הנוכחי, מר יורם אוברקוביץ, חבר הוועדה המרכזת, שהשעה עצמו ממנה לפרק זמן מסוים. התנהגותו שהיא בכחית הפקרות ציבורית בשעה קשה למדינה. היום מצוטט מר אוברקוביץ בעיתון "הארץ" כמי שאומר, ש"כסף הכול לא תיקנו חתנות כוח, ולכן היתה נפילת החשמל". את מעשיו מצדיק מר אוברקוביץ בכך, שזו היתה דרך להילחם בתקנות שעת-חירום, שנועדו לשלול את דרכי המאבק הדמוקרטי של העובדים. ובכן, קם ראש ועד וקרא תיגר על שלטון החוק במדינה דמוקרטית, והוא מחליט מתי צריך ומתי לא צריך לצאת לשביתה. כניגוד לכל ההליכים הצריכים בחוק. וכאן מדובר על דרכי-מאבק דמוקרטיות של העובדים.

חבר הכנסת שם-טוב, אני מסכים בהחלט שנשק השביתה הוא נשק חשוב של עובדים. אבל, יש להשתמש בנשק הזה בתוך המסגרת שקבע לו החוק, וכאן היתה עבירה על החוק. אם ההסתדרות תמכה במעשה זה, ההסתדרות תמכה בהפרתו של החוק. אבל עוד דבר חשוב לדעת, והוא המסגרת או ההיגיון שבגלל השביתה היא נשק כל כך יקר. אנחנו הולכים אחורה בנושא השביתה, אל המחצית השנייה של המאה הקודמת, כאשר משפחות שלמות, על ילדיהן בגילי 5, 6 ו-7, עבדו שעות-לא-שעות, עד הלילה, ואלוהים היו ממייחסים המעבידים, הקפיטליסטים, בעלי ההון, כאילו היו חיות. לכן בשביל מי שנלחמו על פת לחםם נגד מנצל — הנשק הזה היה חשוב. הנשק הזה היה קדוש. אבל האם כמבנה הכלכלי היום יוצאים עובדי חברת החשמל להילחם במשעבר, באדם פרטי שמנצל אותם, שמעביד את ילדיהם מהבוקר עד חצות הלילה? מה שפעם היה נשק קדוש משמש עכשיו בידי משפחות, מן

ההדית. זו הסולידריות הפועלית, וטוב עשו עובדי חברת החשמל שנכנסו למאבק למען החלשים שבין חבריהם, ועל כך לא צריך לבוא אליהם בטענה. צריך לשבח אותם.

עכשיו לסוגיה השנייה. מעניין, כבוד השר, שכאשר מדברים על עובדי חברת החשמל כעובדים, שומעים רק קומפלימנטים — — —

היו"ר מ' בהן-אבידב:

חבר הכנסת שם-טוב, עברת על מכסת הזמן שלך.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

שתי דקות בלבד. לנואם הראשון, כוויכוח הזה, יש איזו "פרוטקציה".

הם עובדים אחרים, הם עובדים מנוסים, עובדים נאמנים — כל הקומפלימנטים. פתאום הם הפכו חבלנים, וחבר כנסת אחד אמר שצריך להעמיד אותם אל הקיר ולירות בהם על שהכריזו עיצומים.

אני שמעתי ממזכיר ההסתדרות כאן, שהעיצומים היו על דעת ההסתדרות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אדוני, אינני מתווכח אתך. את דעתך אני יודע.

עכשיו אני מתווכח עם כבוד השר שאמר, שכאשר עיצומים נעשים על דעת ההסתדרות, אין מה לעשות, וצריך לקבל אותו. העיצומים היו על דעת ההסתדרות. שמעתי את זה ממזכיר ההסתדרות. הוא פה — שיכחיש.

שר האגרניה והתשתית מ' שחל:

לי נאמר ביום ה' בשביתה עם הברפלד, שהדבר הוכחש. ההסתדרות יצאה בהודעה ביום חמישי — — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

כבוד השר, הדבר רשום בסטנוגרמה. מזכיר ההסתדרות, חבר הכנסת ישראל קיסר, אמר: זה היה על דעת ההסתדרות. האם עובדי חברת החשמל כל יום שני וחמישי עושים עיצומים?

ועכשיו — וכוה אני מסיים, אדוני היושב-ראש — כבוד השר, אתה מביא חוק, ואתה אומר שהחוק הזה יראה מעשה פלילי בהפרעה לאספקת חשמל, אם היא לא תהיה במסגרת מאבק מאושר על-ידי ההסתדרות. היום קראתי מאמר מערכת ב"הארץ", ובו כבר נעשה הצעד השני. לא נעצרים בנקודה שבה אתה נעצרת. ב"הארץ" נאמר: גם כאשר ההסתדרות תאשר, זה יהיה מעשה פלילי וצריך יהיה לשלוח את הפועלים לבית-הסוהר.

כבוד השר, לא הספקת ללמוד שבאמצעות חוקים הדברים האלה אינם מסתדרים? כמה חוקים היו בארצות-הברית, גם באנגליה, שאיימו על פועלים במאסר, בראיית שביתה כמעשה פלילי? אני בעד זה שהעובדים וההסתדרות יחשבו אלף פעמים עד שיפסיקו את אספקת החשמל. זה עניין של הסכם, זה עניין של הידברות עם העובדים. על-ידי חוק תכניס אותם לבית-הסוהר וזה יפעל? זה לא יפעל. חופש המאבק המקצועי ושמירתו עושים את הפועלים אחראים יותר, והם לא ילכו למעשים שיגרמו נזק.

מאיר שטרית (הליכוד):

הם עושים את זה — — —

אלה הטוענים לשלטונו של החוק. הם הראשונים שחייבים לקחת את עצמם בידים.

אהרן נחמיאס (המערך):

האם זה יותר מסוכן מאשר לא לעשות קואליציה עם תנועת החרות?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת. לרשותו של חבר הכנסת לנדרו עומדות רק שמונה דקות. אם תשאלו אותו שאלות, זמנו יעבור במחן תשובות והוא לא יספיק לומר את מה שיש לו לומר.

עוזי לנדרו (הליכוד):

הנושא הבא החשוב של משרד האגרניה הוא נושא תעלת-הימים. נושא זה נדון זמן רב. מאז הפעם האחרונה שהוא נדון בכנסת וכוועדת הכלכלה של הכנסת, לפני כמה שבועות, אמורים היינו לראות כיצד הפרויקט הזה מתקדם, אך הוא עדיין מוטל כאבן שאין לה הופכין בין ועדת השרים לכלכלה ובין הממשלה. וזה הפרויקט החשוב ביותר של המשרד.

אבל, לגבי הפרויקט הזה עדיין לא ברורה לי עמדתו של כבוד השר. עמדה זו עברה תהפוכות במהלך עשרת החודשים האחרונים, ועל כן אולי מוטב שנקבל כאן הבהרה מן השר. בנובמבר של השנה שעברה אמר כבוד השר, כי כאשר התחיל בעבודתו כשר האגרניה הוא למד בין היתר גם את פרויקט תעלת-הימים. יותר מחלוף יפה לא מצא בו — לא ערך כלכלי, לא ערך מעשי. שיטת הפקת החשמל במפל מים מלאכותי היא מיושנת. פרויקט כזה טוב לימים, שכבר אין מה להקים במדינה ויש לממש חלומות.

בינאר אמר כבוד השר שהוא חבר מפלגת העבודה ואין לו שאיפות להקים מפעלים גרנדיוזיים, ובנושא תעלת-הימים עוסקים במשרדו בתוכנית "התקפלות" מן הנושא. לעומת זאת, בפברואר מכא כבוד השר הצעת החלטה לממשלה, שכולה שיר הלל לחלק מן הפרויקט, ששמו אגירה שאובה. בדברי ההסבר להצעת ההחלטה לממשלה אמר השר, כי לפי תוצאות עבודת קונסורציום נראה כי המפעל בכללותו מראה תועלת נקייה חיובית. אבל, לעומת זאת, כריקת הקמת השלב הראשון של הפרויקט כמפעל של אגירה שאובה מראה ערך חיובי נקי בצורה בולטת יחסית להשקעה. חבל שחבר הכנסת שם-טוב אינו נמצא כאן על-מנת לשמוע את עדותו של שר האגרניה בעניין זה.

שלושה חודשים אחר כך, ביוני, כתב שר האגרניה לחבר הכנסת זאק אמיר על הפרויקט הזה, כי ביצוע הפרויקט לא יספר את מצבו של הדור הבא אלא ירע אותו. ועוד ציטטין שונים מן העיתונים יצביעו בפני חברי הכנסת כי השר נוקט עמדה, שהפרויקט בצעם אינו רווחי.

כבוד השר, כשהוא אומר לא — למה הוא מתכוון? וכאשר כבוד השר אומר כן — איזה מין כן הוא זה? על זה אודה לכבודו אם ייתן תשובה.

יש סוגיה ספציפית בפרויקט הזה ושמה: משקיעי חרץ. משקיעי חרץ צריך לעודד. צריך ליצור אווירה מתאימה, נכונה. צריך להצביע על התקווה שיש ועל כך שלפנינו פרויקט גדול. אבל, באווירה שכבוד השר יצר קשה לשכנע משקיעים לבוא ולהשקיע מכספם. הפרויקט הזה הוא כולו אנרגיה, כולו של המשרד. חבל שלפחות על פניו נראה כי המשרד מתייחס לפרויקט החשוב ביותר שלו כאילו היה בן חורג.

סוגיה נוספת היא הסוגיה של הקמת תחנות כוח. כבוד השר הכתיח בסביבות נובמבר של השנה שעברה כי באפריל

המבוססות שבשכירים במשק הישראלי, על-מנת להילחם על גבם של האחרים.

יושב-ראש הוועד מר אוברקוביץ' אמר, שחברת החשמל יוצאת להילחם למען החלשים. זו ציניות. כל פרסומה של חברת החשמל בתחום יחסי העבודה — איננו מתכוון לעובדים אלא לוועד העובדים. להנהגה — הן שביתות על גב החלשים במדינת ישראל. ואין נודד כנף ופוצה פה ומצפצף.

על כן מגיע לשר האגרניה יישר כוח על הצעד הקטן אבל החשוב שנקט על-מנת להביא לדין כל מי שנוקט עיצומים, שיבושים, ומסכל את אספקת החשמל השוטפת למדינה. חבל רק שהצעד לא היה מרחיק לכת יותר, על-מנת להוציא את חברת החשמל, כמו גם שירותים חיוניים אחרים, מכלל מעגלי השביתות. אולי הביזוי של צווי החירום, שהיה הפעם הזאת על-ידי חברת החשמל, הוא רק הד או תוספת לכיזוי אחר של חוק המדינה, אשר התרחש לפני כשנה וחצי, בתקופת שביתת הרופאים. שם, לעין הציבור כולו, בטלוויזיה, כאולם מלא — וזאת חבורה מן הטובות שיש במדינת ישראל מבחינת החינוך והרקע שלה — הם קרעו את צווי הריחוק שקיבלו מן המדינה.

כבוד השר, חברת החשמל הנתונה לאחריותך איננה רק חברה שמספקת אנרגיה. היא אפס קצהו של שלטון החוק במדינה. וחובתך לתפוס את השור בקרן הזאת, אם גם בפעם הזאת נוותר, לאחר ששביתת הרופאים עברה לא רק בלא כל תגובה של היועץ המשפטי, אלא גם בלא כל הוקעה ציבורית ופוליטית. אנתנו עלולים לדרדר את מערכות החוק ושלטון החוק במדינה בקצב גדל והולך.

אולי בנקודה זו כדאי להוסיף, כי בצעם רבים ומכובדים כתובנו קמים היום על שלטון החוק במדינה. ההסתדרות בכללה לא רק איננה עומדת ומנסה שלא יהיו שביתות פראיות, אלא לעתים היא עומדת בראשן. זה קשור במר הברפלר, יושב-ראש האגף לאיגוד מקצועי, אשר אומר שהוא יורה שלא לכבד צווי חירום. זה דבר חמור מאין כמותו. כאשר צו בית-משפט בפרשת מלון "לרום" מורה לעובדי המלון לצאת מהמלון, הם מקבלים גיבוי מן ההסתדרות בהיותם במלון — וזה קשור בהנהגת ההסתדרות.

אלה דברים חמורים. אולי הדבר החמור ביותר, האחרון, דווקא מאותם חוגים, הוא הדברים שהתפרסמו אתמול בעיתון "על המשמר", אומנם בנושא אחר — זה קשור בקואליציה שקמה בקריית-ארבע. דעותינו בעניין הקואליציה הזאת יכולות להיות כאשר יהיו, ואני רחוק מלהגן עליה, אבל שם קורא העיתון לממשלה לנקוט פעולה ישירה על-מנת לפטר את העירייה. ואני מצטט את סיום המאמר: "את חרפת קריית-ארבע צריך לעצור מיד ואפילו במחיר פעולה ישירה".

שבח וייס (המערך):

האם יש שם הצעה לנתק את החשמל, שאתה מצטט את זה?

עוזי לנדרו (הליכוד):

זה לא משנה. את נושא החשמל, ודווקא משום שחבר הכנסת שם-טוב התחיל בכך, אני רוצה למצות. אני רוצה להראות מה כולנו, היוצאים בעד שלטון החוק, כמו ידיו מעוללים. העיתון "על המשמר" אומר במאמר ראשי: "אם לא תפעל הממשלה, אם לא תשתמש בכל אמצעים על-מנת לבער את שלטון כהנא ממאוזו הראשון, מובטח שיימצאו אחרים אוהבי דמוקרטיה ומולדת שיעשו זאת במקומה". אלה, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, הדברים המסוכנים. וכאן, במיוחד

סימולטני שני תפקידים: א. הם ממשלה לגיהול ענייני המדינה; ב. חלק מהם ממונה על המשרדים. הגישה הפרופסיונליסטית של שר צרמנותי שהולך עם רתמה ויש לו רק כיוון של המשרד שלו מנוגדת לחלוטין לשיטת הממשל של ישראל. אם ראש ממשלה סבור ששר מסוים צריך לנסוע למדינה מסוימת בעניין מסוים ומעמיד עליו עניין אחר, זה טבעי. זה על-פי כל המודלים של הדמוקרטיה הקואליציונית.

אוריאל לין (הליכוד):

חבר הכנסת שבח וייס, אותו דבר גם בענייני אנרגיה. אם ראש הממשלה יחליט ששר מסוים מחאים לטפל בענייני אנרגיה, הוא יטיל עליו לטפל בענייני אנרגיה.

שבח וייס (המערך):

אתה יודע מה? אם שר מסוים נוסע לארץ רחוקה מאוד כמו אוסטרליה, לסדרה של עניינים. ויש עניין אנרגיה פעוט שאיננו מצדיק נסיעה של שר האנרגיה, וזה מתואם, אז אם ראש הממשלה יבקש ממנו לעשות דבר כזה, אני לא רואה את זה כחריג.

אוריאל לין (הליכוד):

מאחר ששרים נוסעים בעולם — — —

היור' מ' כהן-אביב:

חברי הכנסת, זה לא סימפוזיון על הממשל.

שבח וייס (המערך):

זו הגישה שלי. הרי שר האנרגיה לא מונה לתפקידו בגלל הכשרה מיוחדת בטכנולוגיה שהוא יכול. הוא משפטן. זאת אומרת, הוא ממלא תפקיד בתוקף הסדר קואליציוני כזה וכזה. הוא שר לא משום שבמפלגתו הוא התמחה בענייני אנרגיה, אלא הוא חלק מצוות פוליטי שמנהיג את המדינה.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה להביא: שרי הליכוד עוסקים תמיד רק בענייני המשרדים שלהם?

שבח וייס (המערך):

וראי, איור שאלה.

אוריאל לין (הליכוד):

להיפך, אני הולך לשיטתו של שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

סליחה, חברים, יש לנו מעט זמן. אני הולך עכשיו לשיטת נחמיה בן-אברהם, וזיכרונו לברכה.

חברי הטוב ויקטור שם-טוב העיר כאן הערה, שבשם מודל ממשלת צנע כדאי היה שהממשלה תהיה מצומצמת יותר, והציע לבטל, בין היתר, את המשרד הזה, וכמובן לבטל את תפקידיהם של שרים בלי תיק. שתי הערות: שיהיה ברור ששרים בלי תיק הם השרים הזולים ביותר בכל ממשלה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה מציע להוסיף עוד כמה?

שבח וייס (המערך):

לא, אבל מי שרוצה באמת לחסוך — אם בכלל זה חוסך — צריך לעבור לטיפול בחוקים. אני חושב שוויקטור שם-טוב, כנציג חשוב ומנהיג של מפלגה קטנה יודע גם מה היא קואליציה, ואני שמח לרשום על סדר-יומנו שהוא תומך ברעיון של ממשלה מצומצמת. וכשנקים — אם נקים — קואליציה מצומצמת עם מפ"ם ואחרים, אנחנו נציע מודל כזה: שר לכל שישה חברי הכנסת. אני מקווה שמפלגתו תתנהג

תוצג בפני הכנסת תוכנית-אב לפיתוח, וחברי הכנסת וכל מי שיתעניין יעבירו הערות לצורך גיבוש תוכנית סופית. תוכנית פיתוח אין, אבל דיבורים שונים — חלקם נראים רציניים, בדבר הקמת תחנות-כוח גרעיניות, למשל — יש למכביר. יש דיבורים על תחנות כוח שיופעלו בפחם, ושתי הראשונות שבהן יהיו בחיפה.

בינתיים, כאן תוכנית פיתוח, אין לדבר בעצם על שום דבר, במיוחד כאשר תחנות-כוח גרעיניות, מכל האלטרנטיבות — לפחות בשלב הבדיקה הנוכחי — נראות מבטיחות פחות מכל היתר, ובשעה שההחלטה היחידה הקיימת בעניין תחנות פחם, המאושרת, המחייבת, היא שהשתים הבאות — מעבר לאלה שמוקמות כרגע בקצא"א — יוקמו דווקא בדרום.

מעבר לכך, אני מבקש להדגיש שהגוף המרכזי המוביל כרגע את תוכנית-האב לפיתוח הוא חברת החשמל, אף שיש מעורבות של גופים אחרים. לדעתי, יש לחזק את תוכנית הפיתוח שמכניס כרגע עם מומחים בנושא תחנות כוח ופיתוח אנרגיה, שאינם קשורים — לא ישירות ולא בעקיפין — עם אנשי חברת החשמל. אני מעריך את היכולת המקצועית של אנשי חברת החשמל, אבל חשוב שלא החתול לכדו ישמור על השמנת.

ואולי אקפצן למסקנות עצמן. לדעתי, המשימות העיקריות, מעבר לתחום הרחב שהשר מנה, והדברים העיקריים שמשרד האנרגיה חייב להתרכז בהם הם לפי סדר העדיפויות הזה:

הראשון — חברת החשמל. יש להכניס סדר בנהלי עבודתה, בדרך שבה עובדים מקבלים הטבות. השר הבטיח עם כניסתו לתפקידו שהוא יטפל בכך. ובנקודה זו צריך לציין, שלא רק את כל ההטבות שמקבלים עובדי חברת החשמל יש לבטל, אלא יש לבטל את כל ההטבות שמקבלים כל העובדים בכל מקום שבו הם עובדים כמשק, בכלל זה חברי הכנסת. הדבר הזה לא יכירנו מקומו. וכן — לחזק את משרד האנרגיה מבחינה מקצועית וניהולית, כך שהוא אכן יוכל לשלוט על חברת החשמל, ולא להיפך.

הנושא השני מבחינת חשיבותו הוא תעלת-היםים. יש לסיים את הבדיקה הנוכחית של הפרויקט, והיא איננה ארוכה, כדי לדעת אנה פנינו — לחיוב או לשלילה. אי-אפשר להשאיר את הפרויקט הזה חלוי באוויר כפי שהוא חלוי.

כבוד השר, אדוני מופקד על משרד חשוב. רציתי לבקש מכבודו שיתעסק בעיקר בענייני המשרד, פחות בטאבה, פחות ב"אתא". פחות בנושאי שלום והסכמי קמפ-דייוויד. אם כבודו יקדיש את כל זמנו למשרד, גם האנרגיה תשגה וגם בתחומים אחרים הדברים יתנהלו למישרין.

היור' מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת עוזי לנדאו. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת יובל נאמן.

שבח וייס (המערך):

עמיתי הושביראש, חברי הכנסת, בתחילה אעיר הערות אחדות בעקבות הדברים שנאמרו כאן, אבל לפני כל דבר אחר אני רוצה להצטרף לברכה שהעניק ידידי חבר הכנסת ויקטור שם-טוב לשר שחל על נאום הבכורה שלו בעניין המיוחד הזה של סקירה שנתי על פעולות המשרד.

קודם כול הייתי ממליץ, שהשר שחל אכן יעסוק גם בעניינים אחרים: בעניין טאבה ובכל עניין אחר. הממשל הקואליציוני מבוסס על כך שחבר השרים ממלא באופן

משום שאותה מפלגה שתוקפת באופן אידיאולוגי את ההסתדרות, היא בעצמה משתתפת במשחק ההסתדרותי ורוצה לנצח שם בבחירות, לא על-מנת לשנות אלא על-מנת לצבור כוח.

מאיר שטרית (הליכוד):
מותר לשאול שאלה?

שבח וייס (המערך):
בבקשה, ברשות היושב-ראש.

היור' מ' כהן-אבידב:
על חשבונך, זה אפשר.

שבח וייס (המערך):
לא, לא. אני נגד כל "כאסח", תאמין לי.

מאיר שטרית (הליכוד):
רציתי להעיר את תשומת לבך שמי שחתום על זה — זאת ההסתדרות הכללית.

שבח וייס (המערך):
בסדר, אני בא לזה. הוועד הארצי של עובדי חברת החשמל הוא בהסתדרות, וזה המול.

מאיר שטרית (הליכוד):
יש פה השמצה על השר.

שבח וייס (המערך):
זה לא בסדר. מכאן ועד ל"עליהם" כולל על חברת החשמל?

אני ממליץ שכל אחד יקשוב את עצמו. אנחנו, מורי האוניברסיטאות, שכירים, ועל כן איננו עוסקים בעיסוק אחר בזמן היותנו חברים בכנסת, על כן אנחנו בחל"ת, בחופשה ללא חשלים — חברי הפרופסור אבנר שאקי, הפרופסור יוכל נאמן וכן הלאה. אנחנו החל"תניקים של הכנסת, אבל, כשלא היינו חל"תניקים, בנינו ובנותינו זכו לזכויות מסוימות באוניברסיטאות. נשותינו, בנוותינו, גיסינו ובנות דודינו עובדי הבנק זכו ליתרונות מסוימים, וכן הלאה וכן הלאה. בהיסטוריה של הישיג העובדים בישראל, סקטורים רבים מאוד צברו זכויות נוספות.

מי שרוצה לעשות סדר חדש — שייקח את המכלול, ואז תבואו ותגידו לנו שחבר הכנסת גולדשטיין כבר מכין לנו את זה: וגם שיביא בחשבון שהישגים אלה הם פרי הסכמים ופרי מסורות, וזאת לא ארץ המהפכה שכן, כשלוש קריאות חפוזות, מקבלים היסטוריה של הסכמים ומקבלים הסכמה. מה תקבל מכל זה? חסית סקטור נגד סקטור באופן תורני. כל שבוע חעלה על המוקד סקטור אחר, חוכמה גדולה, זו שיטת ה"זבנג ומחנקט". והירות חברים, אני מציע טיפול רציני יותר בנושא זה.

חברת החשמל לא אחת גורמת לנו לכעס, רק היא? והרופאים לא? ועלינו, חברי הכנסת, לא כרעסים בתורנות? וכולם לא כרעסים על הדוורים כשהם שוכתים? ועל האחיות כשהן שוכתות? זה חלק מן העניין. וההסתדרות היא הארגון האחד והיחיד אשר מצליח, למרות הכול, לשמור על סדר ציבורי סביר במדינת ישראל. אני מציע להשאיר את העניין הזה למכניזם החברתי הזה, פלוס החוקים שנחקק.

חברי השר שחל הבטיח לי, שהצעת החוק החדשה אין בה חריגה מן הנוהג הקיים, יש בה רק הבהרה. זה היה בתשובה על שאילתא בעל-פה שהצגתי לו. אשמח מאוד אם הוא יבהיר זאת

בהתאם למודל המוסרי הצנוע שהוא הציג כאן בכנסת.

מאיר שטרית (הליכוד):
מתי — — —

שבח וייס (המערך):
תיאורטית, אנחנו עוסקים במודלים, הרי כל אחד מומחה למודלים, ובכן, זה רעיון טוב, אנחנו קונים אותו. יותר מכך: הרי פעם היתה מפלגה שהחזיקה בתיק הקליטה, ולכל הרעות זה תיק שמספר חפקידיו קטן לאין שיעור ממספר התפקידים של תיק האנרגיה. לא הייתי מעיר זאת, אלמלא באים לכאן אנשים שמטיפים מוסר באופן שיטתי לכל המערכת.

עכשיו, לגופו של עניין, אני רוצה לכרך את שר האנרגיה על הרעיון, שהוא כבר בביקורו במקסיקו וכמידה מסוימת גם במצרים התחיל בהגשמתו, וכאן צריך סיוע של הממשלה כולה: כל מדינה שיש לנו אתה עסקי נפט או עסקים בכלל, יש ללחץ עליה לכיוון של סימטריות בהיקף העסקים. אחד הנואמים כאן התפעם מן הדרך שבה מצרים ממלאת אחרי הסכמי הנפט. אני רוצה מאוד ביחסים טובים יותר עם מצרים, ודא, אני רואה בהחלט את עצמי כיונה במפלגתו, אבל בעניין זה אני לא כל כך מתפעם, כי זה מאוד משתלם, ועוד איך, דווקא בעניין זה אני לא כל כך מתפעם. אני מרוצה שזה הולך בצורה תקינה, אך יש פה מקום ללחץ להרדיות.

הערה שלישית: ההערה של חברי ויקטור שם-טוב בנושא השימוש באנרגיה גרעינית חשובה מאוד בעיני — חברי שר האנרגיה, מאוד חשובה — ואברך אם בטרם התקבל החלטה העניין יוכרז לכל היבטיו. לא שאני נבהל מכל שימוש באנרגיה גרעינית בישראל; ולא שאני חמים עד כדי כך כדי להניח שאם אנחנו נתנוזר מזה, הכול יתנוזר מזה; ולא שאני מתפעם מן המגמה לחלושה עצמית בכל הקשר — ולי כבר היתה שואה אחת, אני לא רוצה לפתח את זה — אבל זה שווה בדיקה יסודית מאוד, בעיקר כשמדובר בצרפת, ואינני רוצה לפרט.

הערה חמישית — חברים, זה שבוע החשמל בישראל. חבר כנסת אחד אחרי השני עוסק בחברת החשמל.

היור' מ' כהן-אבידב:
אחד אחר רעהו.

שבח וייס (המערך):
אתה צודק, תודה רבה.

לא אתה נתנו, בעת רתתה, תוקפים סקטור זה או סקטור זה, במסגרת ה"אגנייה סקטוריים" של חברתנו. אבל, יש כאן בעיה, מי ששא ואומר שמי שבירי כוח רב אסור לו לשבות, כאילו אסר על שכיתות בישראל. אתם חושבים שיתרגשו באופן מיוחד אם ישבתו, נניח, מורים באוניברסיטה? את מי זה מעניין? אולי קצת את הסטודנטים. כל אחד שיש לו עיסוק שיש עמו פגיעה מסוימת בציבור, על-פי אותה אידיאולוגיה אסורה עליו השכיחה.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם, לחברי היקרים מן הליכוד, עזי לנדאו ומאיר שטרית — שעדיין לא דיבר, אבל דיבר על זה כהוגן באמצעות החשמל של הטלוויזיה וכן הלאה — יש לנו מול שיש לנו פה ההסתדרות הכללית. אני צריך לספר לכם, אתם אנשים אינטליגנטיים, מה קורה במדינות שבהן יש "טרייד-יוניונים" מפוצל, סינדיקליסטי, שאין מרות אחת, שאין אחריות אחת, באנגליה, באיטליה וכמקומות אחרים. הנוחות הזאת, "להתלבש" גם על ההסתדרות — והעירייה פה כמה הערות — היא לשחק משחק קצת לא הוגן.

חושב שצורתו, כספק, מבחינה מקצועית, היא אולי הספק הטוב ביותר שיש היום. עם זאת, אני רוצה להצביע על הסכנה. אני יודע, שבשעה שאנחנו ניהלנו את המשאומתן, בממשלה הקודמת, למעשה כבר קיבלנו תשובה חיובית, אבל היא היתה מלווה בתנאים פוליטיים הקשורים בתוכניות פיתוח בעירק. אני מציע לממשלה הנוכחית לנהוג בזהירות רבה בנושא הזה, ולא לכבול את ידיה של מדינת ישראל לעתיד.

הערה אחרת נוגעת לצד הבטיחותי שהועלה כאן. אני חושב שהבעיה היא באמת בעיה מקצועית. צריך פשוט לבדוק אם בהקמה של התחנות בנגב, בריחוק, יש משום בטיחות מספקת גם במקרה של הרעשה או של אסון. אם צריך יהיה להקים מתקנים מיוחדים, אם צריך יהיה להכניס את התחנות מתחת לקרקע או לעשות סידורים אחרים, אני מניח שזה ייקר את הנושא עד כדי כך שהוא יעשה אותו לבלתי כלכלי. ולכן השאלה היא שאלה של חישובים מדויקים של האירועים שיכולים להתרחש ומה הם מסכנים מהבחינה הזאת. ייתכן מאוד שבכל זאת אפשר להסתפק בריחוק ובמיגון שינתן על-ידי העובדה שעושים זאת ממש בחלקים הבלתי-מאובלים של הנגב.

אני רוצה להעיר הערה ביחס לטכניסטיקות ולמרכז למידע טכנולוגי שהשר הציע לנו את שירותיו. אינני יודע אם השר יודע מדוע המרכז הזה נמצא במשרדו. המרכז הזה היה חלק מהמועצה הלאומית למחקר ולפיתוח, שהיתה במשרד ראש הממשלה במשך 27 שנים, מ-1950 עד 1977. בשנת 1977 היא עברה למשרד האנרגיה והתשתית. כאשר הוקם משרד המדע היא שימשה תשתית למשרד המדע, ופשוט, שר האנרגיה דאג סירב להעביר את המרכז. אין בינו לבין נושאי משרד האנרגיה שום שייכות. למרכז הזה אין נגיעה לנושאים שעוסקים בהם במשרד האנרגיה. אני הייתי מציע לשר שיהגה לגבי זה כקודמו ויחזיר את המרכז הזה למועצה הלאומית למחקר ולפיתוח. כל אי-אם לא, היא בלאו הכי מקימה ותקום מרכז אחר, ולמעשה יהיו לנו שניים, במקום אחד שיכול לענות על הבעיה, כי מקומו באמת שם.

אני עובר עכשיו לתעלת-הימים. הפרויקט בכללותו, כידוע, ייבחן מבחינה כלכלית, אם להקימו, על-ידי פעולה שמחשבים אותה לגבי מפעל הידרו-אלקטרי כפעולה של 50 שנה, זאת אומרת — בין 1995 לשנת 2045. איש אינו יודע מה יהיו אז מחירי הדלק, הפחם, הנפט ומוצרים אחרים, ולכן יש ערפל ניכר ויכולות להיות הערכות שונות לגבי הכדאיות של הפרויקט בכללותו. אם מסתכלים רק על אנרגיה — פשוט בגלל התקופה הארוכה והמרחק בזמן.

נוסף על זה, בגלל חישובי הריבית, השאלה היא כיצד מחשבים היום איזה ערך נותנים ליתרונות שיהיו בעתיד. אם אתה מחשב הכול ועושה הוון לפי אחוזים גבוהים, או לפי אחוזים נמוכים, יש בכך כעצם שרירות. בשיטה אחת אתה אומר: לא אכפת לי מה יהיה בעוד 20 שנה, אכפת לי רק עכשיו; ובשיטה השנייה אתה נותן משקל רב למה שיקרה לצאצאך ולפיתרונות שיהיו בעתיד ההחוק.

לכן, החישוב הכללי הוא באמת קשה. בכל זאת אני מעריך שבגלל כל הצדדים האחרים שיש בפרויקט, יש בו כר ביטחון עבה מבחינת פיתוח מרחבי הנגב לשרה של פיתוחים אחרים. פרויקטים אחרים שיכולים להיות קשורים בו. אני מקווה שהעובדה שהוא תוכנן למעבר דרך חבל-קטף לא היא שמפרעה היום לממשלה. ייתכן שהנשיא מובאק אינו אוהב את הנושא הזה. אני, בכל אופן, חושב שלפחות לגבי מפלגת

עוד פעם אחת בנאום התשובה שלו. אני בטוח שבמקרה כזה גם לא יוצאו כרוזים בלתי אחראיים כאלה.

שאלה אחרונה, אדוני השר, ובה אסיים. מאחר שכל אחד מה העיר הערה פוליטית, גם על קריית-ארבע, אני מחאיר לעצמי שיהיה דיון על כך מחר, על הכושה הגדולה הזאת. אבל, את זאת נשאיר למחר. קואליציית האפשרויות הפאשיסטית שהוקמה אתמול בקריית-ארבע היא נושא למחר.

בית-החרושת "אתא" — אני שמח מאוד שהיית פעיל בתחומים נוספים ויש החלטת הכנסת, בתמיכה שלך ושל השר שרון, אך יש, כמובן, בעיות קונסטיטוציוניות סביב החלטת הכנסת, ואתה כמשפטן תבדיר לנו מה עמדתך לגביה. יש התחייבות של ההסתדרות על 5 מיליוני דולרים תמיכה. היה נאום של ראש הממשלה כאן, שאמר שהממשלה מוכנה לחרום 15 מיליון דולר לפתרון הבעיה הזאת. היתה הבטחה לאירשמיט של שר האוצר שאם יש 5 מיליוני דולרים מצד ההסתדרות, אפשר לכנס את העסקים. אמרו לי שיש נכונות של "כלל" לתת כ-19 מיליון דולר לפתור את העניין. בינתיים העניין לא פתור. מה תוכל אתה לומר לנו? אף שזה לא מוטל על כתפך, אתה הצגת פה בהתנדבות את הסבל של פרעלי "אתא" ואת הפתרונות הכלכליים הריאליסטיים של העניין. אנא, תהרוג קצת ממסגרת משרדך. על כן אמרתי בפתח דברי שאני מעוניין שתעסוק בעניינים נוספים. תודה רבה.

הי"ד מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת שבת וייס. רשות הדיבור לחבר הכנסת יובל נאמן, ואחריו — לחבר הכנסת דוד דינגו.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכוון להקדיש כמחצית מעשר הדקות העומדות לרשותי לנושא של תעלת-הימים. אבל, לפני כן, אעיר כמה הערות לדבריו של השר.

ראשית, אני מבין את השר על הצעת החוק בעניין חברת החשמל. אנחנו בסיעת התחיה מעריכים שחשוב לראות לכך, שבשירותים החיוניים של המדינה התינה מגבלות על חופש השביתה, בלי למנוע אותו כללית. חשוב שהתינה מגבלות שתמיננה אסונות. מי שעבר את שביתת הרופאים, לפני שנתיים, יכול להעריך את הנוק שיכול להיגרם כאשר סקטור חיוני שובת, ואני מקווה שמה שיעשה עכשיו לגבי עובדי חברת החשמל, ישמש דרכון לחקיקה בכיוון הזה בכללותו.

אשר לדוח שמסר השר — אני רוצה להעיר לגבי אנרגיית השמש. חברי הכנסת, צריך להבין שעל אף ההצלחות הכלכליות של החברות הישראליות בדרום-קליפורניה, עדיין סוג האנרגיה הזה איננו כלכלי כמשמעות הרגילה. פשוט יש קונוינקטורה טובה שהיא מכוונת. ממשלת קליפורניה מעוניינת לדרכן את פיתוח אמצעי האנרגיה הבלתי-נכלים הללו. ולכן יש שם חקיקה שמחייבת את החברות לקנות 15% מן האנרגיה ממקורות כאלה. כך נוצרת הקונוינקטורה שמאפשרת לחברות הישראליות לפעול שמה. אני יכול לומר לחברי הכנסת, שכאשר חנכתי מכאן, עם מושל קליפורניה, את המפעל הראשון של "לור", הרגשתי שלנו אין התנגדות לכך שהוא נעשה בשטח כבוש. שנכבש ממקסיקו במאה שעברה. לא היתה לנו כל התנגדות, ואנחנו ממשיכים להקים מפעלים בדרום-קליפורניה.

ביחס לנושא של תחנות-הכוח הגרעיניות — התג"ר — אני רוצה, מצד אחד, לחמוק. אם מדובר בתחנות כאלה, אני

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת יובל נאמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דנינו. ואחריו — לחבר הכנסת חופיק טובי.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף לכל הברכות של קודמי חברי הכנסת לשר שחל, שר האגריה.

אדוני שר האגריה, בדברך ציינת את ההישג בתחום האגריה, אשר הוא חשוב וחיוני לא פחות מהמשק הפיננסי הכלכלי. הוא חיוני מבחינה ביטחונית, כי גם הוא ביטחוני. יש לעשות הכול לשמור מכל משמר שמשק האגריה יהיה יציב, אם בתפוקתו ואם בצריכתו. לו היינו זוכים להשתחרר מאספקת דלק חיצונית היה טוב יותר. לכן, אדוני השר, יש להמשיך במאמצים בחיפוש הנפט בארץ. מי ייתן ונוכח ליום המיוחל.

רבותי חברי הכנסת, עם כל ביקורתם של כמה חברי הכנסת, איננו יכולים להתעלם ממה שקרה בשבוע שעבר. חיוני במחזה מעניין. מצד אחד — שביתת העובדים השניים, עובדי השירותים והמפעלים, אשר ממילא שכרם אינו מן המשופרים. כל שחיקה בשכרם היא פגיעה בפרנסתם, ובצדק שבתו והשבתו את השירותים, ומצד שני — ראינו את עובדי חברת החשמל, אשר חיים ברמה גבוהה ואשר שכרם הוא השכר הגבוה ביותר במדינה. ואתה רואה מחזה כזה ותוהה: איך עובדי חברת החשמל מרשים לעצמם לנקוט עיצומים בזמן שהם יכולים להמשיך ולחיות ברמת חיים גבוהה — עיצומים אשר שיבשו את החיים החקניים וגרמו לנזקים חמורים. כל טענות היתה "חוקים למען חלשים", טוב, לפחות, ששמענו מפייהם הודאה שהם חזקים. זאת הודאה שגם מזהירה.

האם בזמן שהמשק נמצא במצב חמור מרשים לעצמם עובדי חברת החשמל להתפרק מערכים, כאילו המצב הכלכלי אינו עניינם? נקיטת עיצומים נגד צריכה בזכונית של מאות קילוואט חנים אין כסף — אולי זה היה מצדיק נקיטת עיצומים.

אפשר היה להבין את הפסקת זרם החשמל אם היא היתה נגד אי-שחיקת שכרם של עובדי חברת החשמל. לדעתי זה מסמל את התפרקות החברה ואי-קבלת מרות מוסדות מוסמכים במדינה. גם הכרוזים שהתפרסמו מעידים על כך.

חברי הכנסת, אנו עוסקים במשרד המנסה לגרש חושך על-ידי אור. ארשה לעצמי לעסוק בבציה אחרת, המנסה להגביר חושך על אור. לרצונו הרב גם אנשי רוח מנסים לערער על מוסדות מוסמכים, וכנראה שוכחים שגם הם היו אנשי ממסד ונאבקו על קיום אותו מוסד. הפלא הוא שדווקא הם מערערים על סמכות הפסיקה שבה דגלו שנים רבות. לא יעלה על הדעת ששופט בדימוס יפסוק פסיקה המערערת פסיקת בית-משפט זה או זה, גם אם פסיקתו משרתת את מטרותיו האישיות.

חברי הכנסת, הרבנים הראשיים הם מרא דאתרא, פסיקתם מחייבת גדולים בתורה, אנשי רוח ופשטי העם. לאורה חיו בעבר ולאורה אנו חיים. כל ערעור על סמכות זו הוא ערעור על פסיקת המערערים. ההלכה אינה משתנה לפי כתרם או כיסאות. ההלכה קיימת ועומרת. לרעתה, מוסדות המדינה במדינה מתוקנת הם הם המוסמכים לפסוק, ואין רשות לאיש זה או זה לערער על סמכותם.

אמנון לין (המערך):

השבתי שתגיד שלאורם של הרבנים נוכל ליצור גם אגריה.

העבודה, היות שמדובר בחבל-קטף, לא צריך להיות כאן משהו פסול. מלבד זה, אם רוצים אפשר גם לעקוף את חבל-עזה, אם כי זה מייקר.

אני מציע לשר לשקול מחדש את עניין סגירת החברה, אם אין ספק ששלב האגירה השאובה הוא שלב טוב, וכך מעריכות גם החברות החיצוניות. נושא האגירה השאובה הוא נושא שכל המדינות המודרניות ביותר נזקקות לו היום. אני חושב שיהיה זה משנה לוותר על אופציה כמעט מוכנה לאגירה שאובה ביס-המלח וללכת לבדוק פרויקט בגולן, שלמעשה יעסוק חמש שנים בבדיקתו כדי להביא אותו למצב המידע שיש לנו לגבי הפרויקט ביס-המלח. מלבד כל זה יתברר אחר כך, שאין גם מקום לעשות אותו, מפני שהכניסה היא חבל ארץ מיושב מאוד ויש הרבה תוכניות פיתוח מסביבה, וכל הבעיה של איתור המקום ושל אפשרות הפיתוח היא מפקפקת ביותר שם, בשעה שאכן יש אפשרות להיכנס מיד לביצוע.

אני מעריך שההחלטה ששר האגריה מסר עליה בוועדת הכלכלה של הכנסת לפני כמה חודשים, להטיל על החברה לסיים גם את מנהרת הניסיון וגם את הבדיקה ואת הבאת נושא שלב א' כנושא של אגירה שאובה לרמה של כל יתר הפרויקט, היתה החלטה נכונה. ההחלטה היום לסגור את החברה, לפזר את הצוות ואת המידע שהוא צבר ולעשות את זה גם לפני שמסיימים את המנהרה, היא החלטה מוטעית.

פניתי אישית לנושא הכונס והצעתו לו להחזיר, כי אני חושב שהנושא איננו הוגן כלפי רוכשי איגרות-החוב. איש לא התחייב בפניהם שהפרויקט יקום, אבל התחייבו להם שהתרומוותיהם משמשות לבדיקת הנושא ולתכנונו. הפסקה של בדיקת הנושא בגלל 2 מיליוני דולר, לפני הסיום, כאשר עד היום הוציאו כ-15 מיליון דולר, וכאשר הכונס אספו כ-100 מיליון דולר, תפגע למעשה באמינות של מדינת ישראל כלפי הכונס. אני חושב שחובה על האוצר, שקיבל את כספי הכונס, לתת את 2 מיליוני הדולר החסרים כדי להשלים את הפרויקט.

על כל פנים, הצעתי היא שמצד אחד תושלם העבודה, גם הכנת האגירה השאובה מבחינת תכנונה ברמה של כל יתר הפרויקט, וגם השלמת המנהרה. מצד שני אני מציע לשקול כפיית הנושא על חברת החשמל, או שינוי הקונצסיה והפעלת אותו שלב א' במסגרת של חברה בלתי תלויה שתעשה אותו, ושתילקח הקונצסיה מחברת החשמל לגבי הנושא הזה. אני חושב שלאחר שנים שהושקעו, וגם להן יש ערך בהכנת הנושא, יהיה זה משנה אם היום נקפל אותו ונתחיל לעשות את פרויקט האגירה השאובה עם חברת החשמל. לה אין כל אינטרס לעשות זאת כנגב, מפני שהיא אינה קשורה ביתר ההשלכות של הפרויקט, וכדאי לה יותר לעשות זאת במקום שבו היא עוסקת בתנות שלה ואינה קשורה בפרויקט לאומי אחר כמסגרת כללית.

אני רוצה גם להפנות את תשומת הלב של הממשלה לעובדה, שבתקופה שמאיים עלינו חוסר עבודה — הלוואי שהתוכנית הכלכלית תצליח ולא תגרום לכך, אבל אין כל ספק שיש סיכויים ניכרים לחוסר עבודה: בתקופה שאין לנו שום גורם משיכה של עלייה, פרויקט כזה יכול לשמש למעשה גם כר ביטחון בנושא חוסר עבודה וגם מוקד מושך לעלייה, ואני חושב שזה יהיה משנה חמור לשמוט מידתו נושא, שהוא אולי היחיד שיכול עדיין למשוך היום את הגולה, בתנאים השוררים במדינת ישראל.

הצעה, ויהיה שמה אשר יהיה, אשר באופן קונקרטי ומעשי באה להתערב ביחסי עבודה ולצמצם את זכות השביתה.

הנה, כבר בירך על כך חבר הכנסת יובל נאמן, שרואה בהצעה צעד חשוב בכיוון של צמצום חופש השביתה. ציבור עובדי חברת החשמל היה בשבוע שעבר כתובת להסתה פרועה על שהעז לשבות כחלק מכלל ציבור העובדים במסגרת המאבק המאורגן של ציבור העובדים להגנה על תנאי חייהם ושכרם. הגנו דוחים את ההתקפה הבריונית על ציבור עובדים מאורגן, שהכרתו הגבוהה וחוכתו אילצו אותו לנקוט, בצדק, צעדי מאבק איגוד מקצועי נגד גזירות ונגד תוכנית כוללת לבטל הסכמי עבודה לגבי כלל ציבור העובדים.

תוקפים את שביתה עובדי חברת החשמל ומאיימים עכשיו לחוקק חוק המבטל למעשה את זכות השביתה במסווה של מאבק נגד שיבוש באספקת החשמל. שמענו את ההנמקה של שר האגרניה, המצדק את החוק. לדעתי, ההנמקה של השר, שהצעת החוק שהממשלה אישרה היא רק נגד שיבוש באספקת החשמל, היא צנינית. איך הייתם רוצים שעובדי חברת החשמל ישבתו להגנת תנאי חייהם וזכויותיהם? על-ידי הארכת יום העבודה שלהם? איך יכולה להיות שביתה בחברת החשמל אם לא על-ידי הפסקת זרם החשמל, ואיך ישבות כל פועל בכל מפעל אם לא על-ידי הפסקת ייצור הסחורה שהוא מייצר? בשל מניעת שיבוש באספקת החשמל מציעה הממשלה את הצעת החוק, והתוכן האמיתי של החוק, וייקרא שמו כאשר ייקרא, הוא התערבות ביחסי העבודה, והוא בא לצמצם את זכות השביתה.

מה שחמור הוא, שאת החוק זה לאיסור שביתה בחברת החשמל מציעה ממשלה שכראשה עומד נציג מפלגת העבודה. בכל שבע שנות שלטונה של ממשלת הליכוד היא לא העזיה להציע חוק כזה, ואחם, שרי מפלגת העבודה, פרט לשר אחד, וזה ייאמר לשבח, יעקב צור, מתכחם בהצעת החוק.

אנחנו מקווים שהחוק המוצע על-ידי הממשלה לאיסור שביתות בחברת החשמל לא יעבר כלל לכנסת. כנגד זה ברצוני להגיד, ששום חוק שבא להגביל את זכות המאבק ואת חופש המאבק של ציבור העובדים, שום חוק כזה לא יצליח לכוול יריים, ועובדי חברת החשמל וכלל העובדים בישראל לא ייתעו מלהגן על האינטרסים החיוניים שלהם.

אני מייחד את דברי לעובדי חברת החשמל. תזרת ונשנית התביעה לבטל זכות קיימת לעובדי חברת החשמל, זכות קבלת חשמל בלי לשלם בשבילו. חברי הכנסת, זוהי זכות הקיימת במשך 60 שנה, זה חלק ממשכורתם ומתנאי העבודה שלהם, זה מעוגן בהסכמי עבודה במשך שנים, זהו תשלום לא בכסף אלא בסחורה. ורבים הם המפעלים שמשלמים לעובדיהם חלק ממשכורתם בסחורה. למקצצי שכר העבודה אנו קוראים: רדו מהנושא הזה והניחו לעובדי חברת החשמל.

והערה אחרונה: יש עוד כמה נקודות וכמה כפרים שהחשמל טרם הגיע אליהם. הייתי רוצה ששר האגרניה יהיה אנרגטי בטיפול בהשלמת חיבור כל נקודות היישוב הערביות לזרם החשמל. כמו כן, בכפרים רבים, ובמיוחד הגדולים, השכונות המרוחקות לא תוכנן בהתחלה, ובניתיים קמו בתים חדשים כהתאם לתוכנית המתאר ורשיונות מאושרים, והם נתקלים בקשיים רבים להתחבר לזרם החשמל. הן מבחינת העלות והיוקר הרב של החיבור, כאשר מתעלמים מההשקעות הקורמות של היישוב, של הכפר ושל המועצה המקומית, והן מבחינת האסטרטגיה והרדיוס המרובות. אני מפתה את תשומת לבו של שר האגרניה לסוגיה החשובה הזאת ומקווה שהוא ייתן דעתו עליה.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

תקשיב עד הסוף ותדע. לכן אמרתי: אור וחושך, אם שמת לב.

שר האגרניה והתשתית מ' שחל:

— — —

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני השר, אני מברך אותך על העזתך להציע הצעת חוק שבה ייאמר שכל עובד הגורם להפסקת זרם החשמל ייחשב כאילו עבר כעבירה פלילית. אומנם החוק גם חייב לשמור על חופש הביטוי ועל קיום שביתות חוקיות. אני בעד שביתה חוקית, אך אני מתנגד לשביתות פראיות. השביתה בשבוע שעבר היתה שביתה פראית וגרמה נזק לכלכלת המדינה.

אדוני השר, אך איני יכול לברך על שחברת החשמל מספקת חשמל בתעריף מחול. עד מחיר העלות, ל-600 מפעלים העובדים בשבת, מהם 180 מפעלים העובדים ללא היתר עבודה בשבת. תופעה זו מונעת משומרי שבת לעבוד באותם מפעלים ויוצרת אפליה בין אזרח לאזרח. לפי מיטב ידיעתי, כל חברי הבית דוגלים בשוויון זכויות. לכן, נשאלת השאלה: היכן השוויון?

חברי הכנסת, אני מבין שמשרד האגרניה אינו ממונה על איכפת החוק של שעות עבודה ומנוחה. אולם, נשאלת השאלה: מדוע משרד האגרניה מסייע כירי עוברי עבירה וגורם לחילול שבת?

חשמל מחול פירושו גם רווח כלכלי. הוצאות האגרניה במפעל הן נתח גדול מההוצאה. האם בגלל חילול שבת מגיע לאותם המפעלים להתעשר יותר לעומת מפעלים השומרים על חוק המדינה, חוק שעות העבודה והמנוחה?

אדוני השר, אני דורש ומבקש להפסיק אספקת חשמל מוזל לכל המפעלים העובדים בלא היתר עבודה בשבת. ממשלת האחרות הלאומית התחייבה בהסכם הקואליציוני לשמור על הסטטוס-קוו. לדעתנו זאת הפרה ויש לתקנה בהקדם. אין ממשלת ישראל יכולה להתעלם מקיום החוק.

כבוד השר, אני מברך אותך על פעילותך בתחום האגרניה. אף שזו היתה תקופה קצרה יחסית. אני מקווה שנזכה ליום המיוחל, שלא נצטרך לקנות דלק ממקורות אחרים אלא מתוך ארץ-ישראל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת דוד דנינו. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אוריאל לין. אם לא יהיה כאולם — אחריו חבר הכנסת מיכה חריש.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברוצני להצטרף כחבר הכנסת וכחיפני לברכות אשר בירכו בהן את השר שחל בהופעתו הראשונה במסירת דין-וחשבון על משרדו.

אורה נמר (המערך):

האם היום ידבר מישהו שאינו מחיפה? אפילו יושב-ראש הישיבה הוא מחיפה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית שלום ולשוויון):

אני מצטער שהשר שחל נקט עמדה, אשר לדעתי יש בה לא רק פגיעה בציבור העובדים של חברת החשמל אלא בכלל ציבור העובדים. השר הגן בהתלהבות על הצעת חוק — ככל שכבוד השר יכסה אותה בהנמקות ובטיעונים שהיא אינה שייכת למכלול יחסי העבודה ולזכות השביתה — שהיא

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי, רשות הדיבור לחבר הכנסת אוריאל לין, ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל חריש.

אוריאל לין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחת הבעיות או אחד היעדים המרכזיים בתחום האנרגיה הוא, כמובן, המעבר לשימוש גדול והולך ככל האפשר במקורות אנרגיה מקומיים. אבל, בגלל סיבות אובייקטיביות, ובעיקר בגלל סיבות של מחירים, טרם התקדמנו התקדמות משמעותית בנושא זה. מאחר שמקורות האנרגיה הראשוניים המסורתיים בעולם, כמו דלק גולמי, פחם, גז טבעי וכו', אין לנו בישראל, קשה לנו מאוד לעבור למקורות אנרגיה מקומיים, כמו פצלי שמן, שעדיין מפותקת היא האפשרות לייצר אותם במחיר תחרותי. ומובן, שבכל נושא האנרגיה אינך יכול להיכנס לתחום חדש אלא אם המחיר הוא תחרותי. אנחנו צריכים לזכור, שגם היום, על אף המאמצים הרבים שנעשו, ונעשו מאמצים נכס, ונעשים היום מאמצים רבים, מדינת ישראל עדיין מייבאת 97.3% מכלל תצרוכת האנרגיה שלה.

משום כך שמחתי לשמוע היום מפי שר האנרגיה, שאחד הנושאים שעליהם ינוהל המאבק הוא נושא שימור האנרגיה. אין שום ספק — ולא כדאי לחזור על הנתונים של אחוז יבוא זה מהתוצר הלאומי הגולמי ושל האחוז שלו בסך הגירעון שלנו במאזן התשלומים, כל הנתונים האלה ידועים כבר היטב לכולנו — שמדינה כמו ישראל חייבת לעשות מאמץ אמיתי של חיסכון באנרגיה. לפעמים, כאשר אנחנו מדברים על חיסכון באנרגיה או על דרכים לשימור אנרגיה, לדוגמה בעניין שעות הקיץ המפורסם, לא הובן די בכל הדרגים, ובכלל זה גם בממשלה, מה הן החשיבות וההשפעה שיש לפעולות כאלה על כלל המאמץ הלאומי. אינך יכול לפנות אל העם בנושא של שימור וחיסכון, אלה הן פעולות ומאמץ נמשך יומיומי, והממשלה חייבת כעצמה לשמש דוגמה בתחומים שבשביחלה הם קלים לביצוע, כמו שעות קיץ, ברוך השם הגענו לעידן, הודות לפעולות נכונות שנעשו לאחרונה, שיש לנו שעות קיץ, ואנחנו אכן עושים מאמץ של חיסכון באנרגיה. אבל, אנחנו לא יכולים להתעלם מהקשר הישיר, מההשפעה המיידית והישירה שיש למחירי האנרגיה על היקף הצריכה ועליית הצריכה. לא צריך לעשות הרבה יותר מלהתכוון בעלות קילוטר לשעה בחמש השנים האחרונות, לעומת עליית הצריכה באותה תקופה.

כל שנה שבה היתה ירידה משמעותית במחיר — היתה עלייה מהירה ומיידית בצריכת החשמל. כך התרחש הדבר בשנת 1984 ובשנת 1985. יש קשר ישיר בלתי-נמנע. הדבר הזה מחייב אותנו להגיע — ואני חושב שעכשיו אנחנו אכן נמצאים בדרך הנכונה, אבל אנחנו צריכים לסגור את זה אחת ולתמיד

מיכאל חריש (המערך):

אוריאל לין (הליכוד):

אני מוכן בהחלט, חבר הכנסת חריש, לא תהיה שום בעיה, על כל פנים, אין ספק שכמה שנוגע למדיניות מחירי האנרגיה, אנחנו חייבים שמלוא העלות למשק, העלות במלואה, תגולגל על הצרכן, ואנחנו נשמור על התאמה שוטפת של מחירי האנרגיה לשער החליפין.

הבעיה שלנו היא שתמיד אנחנו מכפיפים את מחירי האנרגיה למדיניות הכלכלית החולפת. ומאחר שאנחנו

מכפיפים את מחירי האנרגיה למדיניות הכלכלית החולפת, והמדיניות הכלכלית משתנה, די לראות מה קרה למדיניות המחירים הכוללת בישראל בשלוש השנים האחרונות. היא משתנה מהר, ואנחנו לא מצליחים להגיע לאותו יעד פשוט — הטלת מלוא עלות המחירים של האנרגיה למשק על הצרכן והתאמה שוטפת לשער החליפין.

ככל שהפער מתרחב, נעשה קשה יותר להגיע להתאמה ולרמה הרצויה, ועל כן ההמלצה הראשונה שלי היא, שעלינו להחליט החלטה עקרונית: ניתוק מחירי האנרגיה ממדיניות כלכלית כוללת של מחירים. אנרגיה היא כולה הוצאה כדולרים, ומשום כך חייבת מלוא ההוצאה להיות מגולגלת על הצרכן וחייבת להיות התאמה שוטפת לשער החליפין.

וכאן אני חייב להעיר הערה לגבי הנושא של חשמל חינוס, לא משום שכולם דיברו על זה, אלא משום שאני חושב שנאמרו כמה דברים שהייתי אומר בלשון המעטה, שהם רחוקים מלהיות קולעים. אין שום דבר, לדעתי, בין חשמל חינוס לעובדי חברת החשמל לבין זכויות סוציאליות, לבין זכויות של עובדים וארגוני עבודה, לבין זכות של שכיתה, אם אנחנו רוצים לקחת את הזכויות המקודשות של ארגוני העובדים ולראות בחשמל חינוס סמל הזכויות המקודשות האלה — אנחנו עושים עוול שלא יתואר לזכויות המקודשות הללו ולערכי העבודה.

בתקופה שאנחנו רוצים להעביר את מלוא העלות על הצרכן, בתקופה שמעלים את מחיר החשמל בעשרות אחוזים ולעיתים קרובות, אינך יכול להרשות מצב שציבור עובדים גדול — 7,000 ועוד 2,000 פנסיונרים — משתמש בחשמל חינוס בלי כל הגבלה, כאשר ההוצאה כולה היא כדולרים.

אמנון לין (המערך):

אולי תדבר על הגבלה.

אוריאל לין (הליכוד):

לא אמרתי שלא, אבל, קודם כול, כואו נבין שמדובר כאן בהטבה שמשתמשת סמל שלילי של כל מה שאנחנו לא רוצים שיקרה בתחום האנרגיה. היא משמשת סמל שלילי לחוסר יכולתה של הממשלה להיאבק בפריבילגיות שמונעות מאתנו ליצור את המשק. זוהי הבעיה של חשמל חינוס, משום שזוהי ההטבה החריגה הכוללת ביותר וזועקת לחיקון יותר מכל הטבה אחרת.

כולנו יודעים שלא נוכל לשנות את זה, משום שכדי לשנות את ההטבה הזו צריכה הממשלה כולה, כולה כגוף אחד, להחליט שהיא רוצה להיכנס למאבק.

אמנון לין (המערך):

לרבות ההסתדרות.

אוריאל לין (הליכוד):

אמרתי, אמרתי: קודם כול הממשלה, הממשלה כגוף אחד: לא בכוחו של שר יחיד, ולא בכוחו של שר האנרגיה.

אמנון לין (המערך):

הייתי מציע לך לא "ללכת על גדול", אלא להציע הגבלה.

אוריאל לין (הליכוד):

אני לא "הולך על גדול". אני רק אומר, שכאשר אנחנו יודעים שרמת הצריכה הממוצעת של עובדי חברת החשמל היא פי-שלושה מרמת הצריכה הממוצעת בישראל, וכשיש ציבור לא קטן שרמת הצריכה שלו היא פי-שמונה, אנחנו יודעים כמה אנחנו עוסקים. אנחנו יודעים שהממשלה לא רוצה להיכנס למאבק, אבל, אם היא לא תיכנס למאבק בנושא של חשמל

הכנסת מיכאל חריש, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר שטרית.

מיכאל חריש (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, בזמן הקצר העומד לרשותי אנסה להעיר טלגרפית ממש הערות מספר. אבל, לפני כן ברצוני לשבח את השר ואת המשרד על שקיבלנו לייזנו את החוברת על מדיניות המשרד. בניגוד למה שבדרך כלל נהוג אצלנו, לצערי, די זמן לפני הדין כדי לקרוא את החוברת וכדי לדעת מה עומד לדיון. התרגלנו בשנים האחרונות שאת ספרי התקציב "הקטנים" שלנו, בתוך הקופסאות "הקטנטנות", אנחנו מקבלים בדרך כלל כשנפתח הדיון. הייתי רוצה לראות כזה תקדים מבורך להפקודה של הממשלה.

אדוני היושב ראש, כימים אלה, הימים הראשונים של הצעדים הכלכליים החדשים, כשמתחילה ההתמודדות עם המשבר הכלכלי, וכולנו מקווים שההתמודדות זאת תסתיים בהצלחה, כשבאים לדון על מדיניות משרד האנרגיה, המשקל חייב בהכרח לעבור לאותם דברים שמתקשרים אל הצעדים הכלכליים האלה בסדר העדיפויות המידי שעומד על הפרק. לכן, אם בטווח הארוך יש אולי דברים שונים שיכולים לעמוד במקום ראשון בסדר העדיפויות, נדמה לי שבכימים אלה, כשמסתכלים כיצד מתמודדים עם הבעיה של מטבע-חץ, עם בעיית האינפלציה וכדומה, נושא החיסכון והשימור, שעליו עמד גם השר בדבריו כאן, הופך, בחודשים הקרובים, בשנה הקרובה, לנושא ראשון במעלה מבחינת העדיפות שהוא צריך לקבל. הסיבה לכך היא פשוטה. אם משיגים כזה הישגים, ההשפעה היא מיידית על אותם דברים שהצעדים הכלכליים מתמודדים עליהם — חיסכון במטבע-חץ, הורדת עלויות מבחינת ההשפעה על יכולת ההתמודדות כשווקים הבין-לאומיים, הורדת האינפלציה, ובתחומים מסוימים גם חיסכון בהוצאה ממשלתית ישירה ובתקציב המדינה.

קודמי, חבר הכנסת אוריאל לין, כבר הזכיר בדבריו את נושא שעון הקיץ כדוגמה. אינני יודע אם יש דברים רבים כמו שעון הקיץ שבהם אפשר בדרך כה פשוטה להשיג הישגים, אבל יש ודאי נושאים שבטיפול פשוט יחסית אפשר להשיג בהם הישגים. דווקא בנושאים אלה במדינת ישראל יש עוד מרחב גדול לעשות, כיוון שמסיכות שונות, אולי בגלל מדיניות האוצר שהיתה, מדיניות המחירים של האוצר, לא היו בהם הישגים בשנים האחרונות בהשוואה למדינות אחרות. לכן חשוב לתת עדיפות לנושא הזה.

אין ויכוח עם מה שנאמר בעניין זה בדברי השר ועם מה שנאמר בחוברת, בוודאי לא לגבי מדיניות מחירים. יש מבחן של ביצוע בדבר הזה, והמבחן יהיה בהתארגנות המשרד למעקב שאכן הרברים מתבצעים. במשק הישראלי, לצערי, הצהרת מדיניות, אפילו במדיניות מחירים בלבד, קשה לסמוך שהעניין יתבצע, ומכוח להיות כאן לייזוי צמוד מאוד לביצוע באותם תחומים שבהם אפשר להגיע להישגים. מדיניות מחירים שמביאה כחשבון עלויות אמיתיות, אין ספק שהיא מפתח בעניין זה. גם ועדת האנרגיה של הכנסת, בהסכמה עם משרד האנרגיה, כבר קיבלה החלטה שתומכת בעניין זה.

אני רק רוצה לציין, שבחוברת יש לכאורה, לפחות במבט ראשון, איזו סתירה בעניין זה בין שני עמודים בחוברת, בין הצהרת המדיניות הכלכלית בעמוד 4, ששם נאמר: "יעילות פירושה ביטול הסבסוד למוצרי אנרגיה והישענות המחירים על עלויות ריאליות למשק", דבר שהוא מקובל עלי לחלוטין, ובין מה שכתוב בעמוד 5 תחת הכותרת "מחירים": "רכיבי מדיניות זו" — מדיניות המחירים — "הם כדלקמן: המיסוי או

חינם, היא גם לא תיכנס למאבק בנושאים אחרים. הנושא של חשמל חינם — המאבק בו קשה הרבה יותר מהמאבק שידענו בנושא "אל על".

יש עוד נקודה שאנחנו חייבים לזכור: מחירי האנרגיה בישראל הם בפיקוח, וכל עוד מחירי האנרגיה הם בפיקוח, ואינני מכיר מישהו שהציע ברצינות לבטל את הפיקוח, אנחנו חייבים לפעול כשיטת "cost plus".

אני שמח שעובדי מינהל הדלק נמצאים ביציע, משום שאני חושב שיחידת מינהל הדלק, עד כמה שאני מכיר אותה, היא אחת היעילות שהתברכנו בהן בשירות המדינה. אנחנו מדברים במשק, שהוצאתו היא אדירה כמונחים ישראליים, ואם לא היתה אותה מידת פיקוח יעילה של מינהל הדלק, לא היינו מצליחים להכניס סדר בנושא. יש הרבה מאוד אי-בהירות בנושא והרבה מאוד רצון, רצון מופרז, להיכנס לבעיות של מחירי הדלק, לדאבנוי הרבה מקרים מתוך חוסר הבנה.

אין ספק שהנושא המרכזי, זה שנוכל לפתור בעזרתו בעיות אנרגיה בישראל באופן חלקי, עדיין נשאר, ובעשור הנוכחי בלא שום ספק ימשיך להישאר, נושא הפחם. נושא הפחם, השימוש בפחם במשק, היה בשבילנו השינוי המרכזי מבחינת גיוון מקורות אנרגיה, חיסכון ועלות וכו', ובסוף העשור הזה מדינת ישראל תיכא לא פחות מ-5.2 טונות פחם ותשיג בכך חיסכון המגיע ללמעלה מ-3 מיליוני טונות נפט בערך. זה חיסכון אדיר. אבל, המעבר של המשק לפחם עדיין מתועל כולו בנושא של ייצור חשמל. על אף שחשמל הוא 38% מכלל צריכת האנרגיה, ובנושא החשמל התפרנונות החלופיים הם פשוטים יחסית. בחשמל אפשר לעבור להידרו-אלקטריקה, אפשר לעבור לשימוש בפחם ובגורעין, בפצלי שמן וכו'.

בעייתנו העיקרית תהיה החלפת השימוש בדלק נוזלי, וזה עדיין נשאר אחד האתגרים הגדולים שלנו, ומשום כך אנחנו חייבים להרחיב במהירות את המעבר לשימוש בפחם בתעשייה, ואינני מתכוון לתעשייה קטנה. אני מתכוון לאותם מפעלי תעשייה גדולים, היכן שמוכת שהעלות הכלכלית מפעלי מעבר לפחם.

בגלל קוצר הזמן, אני רוצה לסיים בהערה אחרונה: בשנים האחרונות נוכחנו שהניסיון במדינת ישראל לעבור להשקעות עתירות הון בתחום האנרגיה אינו המוצלח ביותר, לדאבוננו. היו ניסיונות רציניים, אבל בסך הכול, ככל מה שנוגע להשקעות עתירות הון בתחום האנרגיה, קשה לומר שהשגנו פריצת דרך אמיתית ופתרון מוחשי של בעיות האנרגיה של ישראל.

משום כך הייתי מציע, שהמדיניות שלנו תהיה של התפרסות בחזית רחבה יותר, לא לזלזל בשום מפעל, אף הקטן ביותר, ובשום יחידה משקית קטנה ביותר, שבהם אפשר להשיג חיסכון באנרגיה, אם בדרך של שימור וניהול אנרגיה טובים יותר, אם בהכנסת טכנולוגיה של אנרגיה סולרית, אם בשימוש כפסולת חקלאית, הידרו-אלקטריקה קטנה, בכל אותם דברים ופרטים קטנים, שבמאזן הלאומי של צריכת אנרגיה הם נראים לכאורה בלתי משמעותיים, אבל אם נחזיר אותם כמשטר קבע של צריכת אנרגיה בישראל, התוצאה הטוטלית תהיה עצומה.

לסיים דברי אני רוצה לברך את שר האנרגיה והתשתית על הפעולות שעשה במשרדו עד היום, וכמובן לאחל לו ולכולנו הצלחה בהמשך הפעולות הנוכחיות במשרדו. תודה רבה.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

תודה לחבר הכנסת אוריאל לין, רשות הדיבור לחבר

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מודה שהנושא פוגע בפעולות הבונדס בארצות־הברית. בפעולות גיוס הכספים, לכן, אני מציע שלפחות לא גיע למצב כזה, שיתנהל ויכוח על פעולות שלגביהן יש הסכמה, לפי מחקר, וכאשר מדובר בסכומים אפסיים מתוך כספי הבונדס שלא הוצאו. אני יודע, שאני אומר זאת לכתובת הנכונה, אני צריך להפנות זאת לאוצר, אבל צריך לדעת שאותם 2 מיליוני דולרים לא צריכים לבוא לא מחברת החשמל ולא משתדלנות, אלא מהכספים שגויסו בעזרת הבונדס לטובת תעלת־הימים.

הערה קצרה מאוד לגבי הנושא של הכור הגרעיני — אני חוזר ואומר כל הזמן: אני יודע מה יהיו תוצאות הבדיקה, אם בהתחשב בעלויות ובחשבון הכלכלי תהיה החלטה חיובית לרכוש כור גרעיני לצורכי חשמל, אני רק מזהיר מפני דבר אחד, שגאי נעמוד במצב, שלאחר שנעשה את כל החשבון הכלכלי נלצב למצב שכל התנאים מצטלבים וכדאי לרכוש כור גרעיני. תהיה סתירה בין התכנון הטכני של הקמת הכור לבין לוח הזמנים שקשור בחוקי התכנון והבנייה והמצב של המועצה הארצית לתכנון ולבנייה במדינת ישראל. שני לוחות הזמנים אינם תואמים כרגע לחלוטין ואני יכול להעיד, שלוח הזמנים של האנשים במועצה הארצית לתכנון ולבנייה לגבי הכור הגרעיני, עם האישור של האתר, מוערך ל־10 — 12 שנה, וזה יכול לשנות את כל החשבון של העלות לגבי העניין הזה. אני ממליץ מאוד להגיע בעניין הזה להידברות עוד לפני ההכרעה, כי אחרי שניכנס למסלול זה יהיה מאוחר מדי, ואנחנו עלולים לעמוד בבזיון מדיני בין־לאומי — עיכוב, או אלטרנטיבה חמורה אחרת, נצטרך לחקק חוק מיוחד, כדי לקצר את לוח הזמנים, ואז ניקלע לבעיות ציבוריות, חששות של אירעמיה בכל הקריטריונים של בטיחות וביטחון, שנדרשים בחוק הקיים היום.

על מדיניות מחירי הדלק כבר אמרתי כמעט את כל הדברים שיכולתי לומר. אני רוצה להוסיף דבר אחד. כמעט כל מדיניות — לא מדיניות של סובסידיה עמוקה, אבל כמעט כל מדיניות — יכולה איכשהו להתמודד עם בעיות המשק, בתנאי אחד: שמעמידים בפני התעשייה ובפני המשק מדיניות קבועה וידועה, שיכולה לעמוד לטווח מתקבל על הדעת, מה שהתעשייה איננה יכולה לקבל, דבר שהיא אינה יכולה להתמודד איתו, לחיות איתו — זה מדיניות שמשנתה בכל כמה חודשים, משיקולים כאלה או כאלה.

אני חולק על קודמי, חבר הכנסת אוריאל לין, בעניין אחד. המדיניות שהשתנתה לא היתה מדיניות כלכלית, זאת היתה מדיניות בחירות. ההחלטה על סובסידיה עמוקה מדי היתה פעם מדיניות בחירות של שר האוצר. זאת לא היתה מדיניות כלכלית, כי היא נגדה גם את האינטרסים הכלכליים של מדינת ישראל. אך מוכרחים להגיע בצורה כלשהי ליציבות, שתהיה אפשרות למשק ולתעשייה לתכנן דברים, שמי שמיצא ויכל לעשות תחשיבים לתקופת זמן נתונה, הוא מוכרח להיות מסוגל לעשות תחשיב ברגע שהוא בודק חוזה, שידע מה יהיה כאשר יבצע את הייצוא. אנחנו מדברים על תקופה שבה הייצוא יהיה מפתח להצלחת המשק.

נקודה אחרונה, אדוני היושב־ראש, אני יודע שאני נוגע פה בנקודה מסוכנת. חשבתי שאולי כדאי לעבור לסדר־היום בעניין זה. בכל זאת, אני רואה חובה לעצמי לומר את האמת שלי. אני רוצה להזהיר מפני המהלך של מעבר מקיצוניות לקיצוניות בעניין עובדי חברת החשמל. חבר הכנסת אוריאל לין, היית מנכ"ל משרד האנרגיה והיתה תקופה ארוכה מאוד שלא היה ניסיון להתמודד עם הבעיות האלה, לאו דווקא מתוך

הסבסוד של מוצרי האנרגיה ישקפו מחד גיסא את מדיניות האוצר בתחום הפיסקלי — — — "יכול להיות שזאת מדיניות ריאליזית יותר, שמביאה בחשבון את נושא הסבסוד.

אדוני השר, אני מציע שתעבור על דבר אחד ששר האוצר הנוכחי, כשהיה שר האנרגיה, לא הצליח להשיג מקודמו במשרד האוצר, והוא שאכן מדיניות המחירים, כפי שנקבע בחקנון הממשלה, בנושא האנרגיה, תהיה בסמכות שלושה שרים ולא בסמכות שר האוצר בלבד. הסמכות היא לשר האוצר, שר האנרגיה ושר התעשייה והמסחר. כשהשר מודעי היה שר האנרגיה, שרי האוצר הקודמים, בעיקר השר לשעבר יורם ארידור, קבע אותה בלי התחשבות בשר האנרגיה. אני מציע שבעניין זה תעמוד בכל חוקך על זכות הווטו שיש לך.

הערה שנייה — בנושא חיפוש הנפט. שוב, במצב הכלכלי הקיים, ביחס שבין ההשקעות הדרושות לצורך חיפוש נפט בפוטנציאל שקיים היום, והוא פוטנציאל מצומצם למדי, בגלל הפרוספקטים שישנם, בגלל הצורך בהתארגנות, הסכומים שנדרשים לעומת התוצאה שאפשר לצפות לה אם אומנם יימצא נפט. מתוך הנחה שהנחומים היאולוגיים אומרים שכדאי לחפש, נדמה לי שכחנאים אלה אותם סכומים, גם במצב הכלכלי הקיים, חייבים להימצא בצורה זו או זו.

לכן, בוויכוח שהתנהל סביב כניסתו של ארמנד האמר לנושא, אני מצטער רק על דבר אחד, והוא הימנעות הוויכוח. לדעתי, ואמרתי אותה, כדי שהאמר ייתן את שמו לחיפוש הנפט במדינת ישראל אני הייתי נותן 4 מיליוני דולר, רק בשביל זה, כדי שציאל לאמאר של חיפוש נפט והשקעות בחיפוש נפט של גורמים נוספים בארצות־הברית יזוהו עם שמו של האמר. העובדה שארמנד האמר, עם הרקע ועם האגדות שנרקמות סביב שמו, קשור בנושא, כיחסי ציבור זה היה שווה 4 מיליוני דולר, וחבל שהפסדנו את החודשים שהפסדנו בעניין הזה.

אוריאל לין (הליכוד):
אתה לא מתכוון לכך שנחליט מתוך שיקולים של יחסי ציבור.

שבח וייס (המערך):
מוניטין.

מיכאל חריש (המערך):
חבר הכנסת לין, לא זה הזמן, אבל אם תרצה לקיים בוועדת האנרגיה דיון כיצד מגייסים כסף בחוץ־לארץ לצורך השקעות בחיפוש נפט בישראל, אני מוכן לפרט מדוע להשקעה של 4 מיליוני דולר בעניין הזה יש משמעות שיכולה לתרום. זאת הנקודה, ואני מוכן לפרט ולהרחיב בעניין זה.

אדוני היושב־ראש, הערה שלישית — בנושא תעלת־הימים. אני מבין את הסיבות שבגללן אי־אפשר להיכנס כיום לפרויקט כלכלי בעל היקף כזה. עם זאת, אי־אפשר לשכוח — ואני יודע שיש ויכוח מאין לוקחים 2 מיליוני דולר כדי להשלים את המחקרים שאותם צריך להשלים — שכל אחד מאתנו שהיה בשנים האחרונות או בחודשים האחרונים בארצות־הברית מטעם הבונדס, יודע על תעלת־הימים וגיוס הכספים באמצעות הבונדס, מייסדי הפרויקט וכו'. פה בכנסת היה דגם של תעלת־הימים והבאנו אנשים לראותו. יש אנשים שבמשך שנים התהלכו בגאווה על שהם מייסדי תעלת־הימים. כל אחד מהם תרם מינימום 100,000 דולר, או קנה איגרות בונדס ב־100,000 דולר כאחד מייסדי התעלה. זה נושא חי, אנשים אלה לא שכחו את הדבר.

נתון חמור מאוד. מי שלא מבין את העובדה הפשוטה, שמדינת ישראל נתונה בסכנה ממשית של קיום בגלל המצב הכלכלי, פשוט אינו מבין מה קורה. מי שאינו קורא את הכתובת על הקיר, שאנחנו בסכנת קיום, וכי הראשונים שיפגעו יהיו העובדים — כי אם לא יהיה כסף לקנות חומרי גלם או לייבא פחם או נפט, לעובדי חברת החשמל לא תהיה עבודה, ולנו לא יהיה חשמל, ולעובדים לא יהיה מה לאכול, לא יהיה הכין לעבוד, לא שיהיה קצת יותר קשה — מי שאינו קורא את הכתובת על הקיר, חייב לדעת שזה מה שעלול לחילה לקרות. נכון, יהיה קצת יותר קשה, איש במדינה עוד לא מת מרעב, ולא יקרה אסון אף לאחד מאתנו, לכל העובדים במדינה, ודאי שלא לעובדי חברת החשמל "המסכנים", אם המשכורת קצת תישחק.

מיכאל חריש (המעריך):

— — —

מאיר שטרית (הליכוד):

מה זה שייך, אינני עושה כאן דיכוח פוליטי, אני אומר את דעתי כפי שהבנתי אותה בכלי התקשורת. סגן ראש הממשלה לא יצא להגן על עובדי חברת החשמל, הוא דיבר על השכבות החלשות במשק, ואכן, התוכנית הכלכלית יש בה בעיה לגבי סקטור אחד, לגבי השכבות החלשות, ורשימה להגן הגנה מיוחדת, לזה אין לי התנגדות, אבל, אני חומך בחוכמה הכלכלית, אני טוען שהממשלה לא הרחיקה לכת מספיק, וראשי הצועקים הם עובדי חברת החשמל המסכנים?

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הם יצאו להגן על הסקטור הזה.

מאיר שטרית (הליכוד):

הם מתפללים על חברים, שמא ייענו תחילה.

הם עשוקו רק בשביל עצמם. מעבר למשכורות ומעבר לתנאים, יש הטבח שווה שתיים-שלוש משכורות של עובדי הסקטור הנמוכים, ההבדל של חשמל חזים.

רבותי, על מה אנחנו מדברים? אנחנו מדברים על מצב חירום כלכלי. כך הוגדר המצב בממשלה, מצב שמחייב את הממשלה לעשות משהו כדי להציל את המדינה הזאת וגם את העובדים בה. אנשים יכולים להרשות לעצמם, על בסיס של מצב חירום, להסיר כל רסן, לעשות פעולות אלימות נגד הממשלה והציבור? איפה הגבול? מה הגבול לאלימות? אם להשוות לשכיחת הרופאים, הרופאים היו צריכים לקחת — לפי הסטנדרטים החדשים של עובדי חברת החשמל — סכינים ולחתוך את מעי המנותחים בשביל לזעזע, זה השווה יעריך.

אנשים אמרו שהחוק שהציע השר שחל — ואני מבין אותו על שעשה זאת, אני חושב שזה מוכן מאלי — מגביל את זכות השביתה. מה פתאום? מישו מכריח את עובדי חברת החשמל לבוא לעבודה? לו רצו לשבות — לא היו באים לעבודה. זו זכותם, איש איננו נגדה, אבל בין לא לבוא לעבודה ובין ניתוק החשמל במכוון, פעם למקום א' ופעם למקום ב', יש הבדל כהבדל שבין שמים וארץ. אני רואה בזה פגיעה וחבלה בזרז במשק שנתון בקשיים כלכליים, במדינה שנתונה בסכנה של קיום ובמצב חירום.

ובאשר למה שאמרתי — בניגוד להסתה הפרועה שנעשת, אני לא אמרתי שצריך להעמיד אותם אל הקיר. אמרתי, ואני חוזר על דברי ואני עומד מאחוריהם: לו היתה המדינה נתונה במצב חירום ביטחוני, לו היה מישו גורם לחבלה במדינת ישראל באמצע מלחמה, היו יורים בו. פה

חוסר שיקול דעת אלא גם מתוך דעת, ולא רק פוליטי. ארגון העובדים של חברת החשמל הוא ארגון בעל עוצמה שאין דוגמתה בארץ, דבר שקודם כול מחייב אותם לאיפוק, להתנהגות אחראית ונבונה. בימים אלה ברור, מתוך כל מה שקרה, שהם לא עמדו במבחן הזה. עם זאת, בשעות הרגילות, לאורך תקופות זמן, זהו ארגון עובדים ממושמש, שיצר משמעת, אומנם, כאשר הנוק קורה הוא גדול, אבל בסך הכול לא היו כל כך הרבה זעזועים במקומות העבודה, זעזועים ניכרים, וגם לא היתה בעיה של התעסקות עם יותר מוועד אחד. גם זה, כהשוואה למקומות אחרים, הוא יתרון לא אחת. לפי דעתי, היתה לכך תועלת גם מבחינת מוטיבציה ועבודה. עובדה היא, שכל המומחים אמרים שחברת החשמל יעילה בעבודתה.

לכן, אני ממליץ לעצמנו, שלא לאבד את האיוון בין הדברים החיוניים שצריך להתמודד אתם לבין הדברים שהם חלק ממסורת, דברים שהתגבשו. איני מציע שנגיע לנקודה, שבה דוחקים ארגון עובדים לקיר, גם אם נשכור אותו, אני בטוח מה תהיה התועלת של שבירה זאת מבחינת המצב בעבודה, חלק לא קטן מה העובדים בחברת החשמל עובדים במקומות מבודדים. אם לא תהיה מוטיבציה, האפשרות של פגיעה ביעילות העבודה תהיה רחבה ביותר. לכן, גם בחוק שהביא שר האגרדיה, חוק שיש בו היגיון רב מבחינת הבעיה שהוא צריך להתמודד אתה, המבחן שצריך להיות הוא המבחן שאמרת שישנו בחוק — וצריך לברוק זאת. עם זאת, אני ממליץ לשר האגרדיה, דווקא עכשיו לאחר שמסתיימת תקופה של עימות — אני חושב שגם שם יש חשבון נפש האם לא עברו את הגבול — להיכנס לשיחה עניינית יותר ויסודית יותר על הדרך שבה חיים במשק, שבו יש להם עוצמה כה גדולה. יש צורך באקט חינוכי לגבי האחריות שלהם. בעניין הזה נדמה לי, שההסתדרות תהיה שותפה טובה, לאחר שנפתור את הבעיה האחרונה בשלב הזה של המשא-ומתן. על כל פנים, אני ממליץ לעצמנו, מתוך לימוד של מה שקרה במקומות שונים בעולם, היכן שהיתה קונפירנטציה גדולה מאוד עם ארגוני עובדים חזקים, גם במדינות שאינן דמוקרטיות, לא לעמוד עד הסוף, שילוב של חבונה, של חוק ושל עמידה תקיפה הם המפתח לעניין זה. על כל פנים, אני ממליץ לעצמנו שלא לעבור מיקצוניות לקיצוניות.

היורד מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מיכה חריש. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי בריאון.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני תופס את קצה החוט שחבר הכנסת מיכאל חריש סיים בו. הוא אמר שהעימות נגמר וצריך שהחוט לא יהיה ארוך מדי וצריך לחפש דרך חדשה לסובלנות. ראשית, אני רוצה לומר שהעימות לא נגמר. הוא לא נגמר לא מצד השר, אלא דווקא מצד החברה, ולדאונטי הרב, בעינייה המלא של ההסתדרות הכללית. לא רק שהוא לא נגמר, אלא הוא עבר לפסים של השמעה גסה וחסרת רסן נגד שרים בממשלה ונגדי באופן אישי. וכל זה בגלל העובדה, שהשרים העיזו להביע את דעתם נגד ארגון חזק מאוד, לא מן המסכנים שבין העובדים. אלה אינם עובדי "אתא" ועובדי הטקסטיל המשתכרים 200,000 שקל לחודש. שמעתי על המשכורות של עובדי המשמרות בחברת החשמל שמגיעות ל-2 — 3 מיליון שקלים לחודש. והם מרימים קול צעקה על התוכנית הכלכלית.

ואני שואל את עצמי: רבותי, הממשלה וראש הממשלה לקחו על עצמם החלטה קשה ביותר, להתמודד עם מצב כלכלי

— — ואני נוהג פקודת אש — אני חתום, שטרית —
לירות בהם. רבותי, זו הסתה פרועה. אלה דברים שלא נאמרו.
מה הגבול?

אני רוצה להודיע: אותי זה לא מפחיד, ואני מצפצף על זה.
אני אמשך לומר מה שיש לי לומר, ואינני חושש מכלום. אני
מוכרח לומר שחמוה בעיני, שיומיים אחרי הדברים בטלוויזיה,
מגיע עובד של חברת חשמל לרשות המקומית ומאיים, שאם
חוב שיהיה קיים כבר שבועיים לא ישולם בו כיום, ינתק
החשמל. שילמתי, אני חייב כסף, לא היתה לי ברירה. אבל מחור
לי מאוד הקונטקסט והקשר. אולי מחר יבואו וינתקו את
החשמל בביתי. בכקשה, גם מזה אינני חושש, ינתקו. אינני
חושש משום דבר. אני אמשך לומר, כמנהגי, כל מה שיש לי
לומר. ואני אומר לכם, שהראשונים שצריכים לתת דין וחשבון
ולייצג את המערכת ולחשוך בהוצאות הציבור הם עובדי חברת
החשמל. הם האחרונים שיש להם זכות לדבר על צעדים
שהממשלה נוקטת נוכח הצורך בחיסכון ובקיצוצים. לרבות
הפגיעה כשכר של העשירונים הגבוהים, והם ביניהם. ודאי
שאין מקום למערכת הסתה כזאת נגד שר או שרים או
הממשלה.

אני יודע על משאומתן שקיים השר עם עובדי חברת
החשמל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אני אבקש לסיים.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני יודע על משאומתן שהשר ניהל עם עובדי חברת
החשמל והציע להם הצעה הוגנת, להגביל את אספקת החשמל
חינם לצריכה הממוצעת של עובדי החברה. לא של משפחה
ממוצעת. עובדי חברת החשמל, אם 70% מהם צורכים איקס,
עדיין יש 30% שצריכת החשמל שלהם מגיעה עד השמים, זה
ממש בית-חרושת. הם לא הסכימו בשום פנים ואופן. מה, זה
משק פרטי? זו חברה פרטית של העובדים? איפה אנחנו חיים?

אז הוגש חוק למניעת שכיתה. אני תומך בו. אני חושב
שכל חברי הכנסת שרואים ומכירים היום את מצבה החמור של
מדינת ישראל צריכים לתמוך בחוק הזה, לפחות בשעת-חירום
כלכלית כמו היום. אני ודאי אתמוך בו.

והדבר השני: אני אשקול — ואני אומר זאת לא כנקמה,
אני באמת חושב שצריך לשים קץ ל"בלגן" הזה — להגיש
הצעת חוק שתאסור אספקת חשמל חינם לעובדים. יותר מכך,
אני חושב שזאת הזדמנות טובה לשר, לכולם, לבדוק בכלל את
כל המגנה-כרטה הזאת של חברת החשמל. כאשר צריך יהיה
לחדש עוד מעט את הוויכוח של חברת החשמל. צריך לחשוב
פעמיים האם המתכנת הנכונה למדינת ישראל של היום היא
שתהיה חברת החשמל כזאת. אולי הגיע הזמן להעביר גם את
החברה הזאת לידיים פרטיות. לא יקרה שום אסון. אנשים
יצטרכו לעבוד על כסים רווחי ולקבל את משכורתם. יש
להפסיק עם כל ה"לוקשים" בוועדת הכספים כל שני וחמישי
על גירעונות מנופחים למיניהם, שאיש אינו יודע מאין הם
צומחים.

רבותי, לא באתי לצעוק את צעקתי שלי. אני בסך הכול
אדם מספסי ה. הכנסת. אינני מקבל החלטות בממשלה. לא
קיבלתי, אבל אני צועק את צעקת המדינה, אני צועק את צעקת
הממשלה: אסור לתת לעובדים אלימים לעשות כעולה על
רוחם, אחרת כל דאליס גבר. אם הם מסוגלים לנתק את החשמל
במכוון, ואולי לגרום אסונות — כי אם רמזור ככה יכול

אנחנו נתונים במצב חירום כלכלי, והם גורמים לתבלה במצב
הזה. מי שאחראי לכך צריך, לדעתי, להיכנס לבית-הסוהר,
וצריך לתבוע אותו אישית על הנוק שנגרם. כשבייתה הזאת של
חברת החשמל מדובר על נוק בסכום של 15 מיליון דולר. כשם
שבזמנה ידעה הממשלה לפעול ולחבוש בבית-האסורים את
יהושע פרץ, ובצדק, על כך שסגר את הנמל בלי שום אישור
וגרם נוק — צריך היה לעשות את הדבר הזה בדיוק למי שהיה
אחראי לפעולה האלימה הזאת בחברת החשמל.

אבל, נחא, עבר מה שעבר. בין מה שאמרתי — כרוך
השם של אמרתי את הדברים בחדר סגור, הדברים נאמרו בכלי
התקשורת, כתובים, מצולמים, אפשר לראות אותם — ובין מה
שאחר כך עושים בהם אותם עובדים, כעידוד ההסתדרות
הכללית — מפיצים כרוז לכל ציבור העובדים — — —

(חבר הכנסת שטרית מראה את הכרוז.)

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת שטרית, עד כמה שאני יודע, זה לא נהוג.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני אקרא מן הכרוז כשהוא מונח על הדוכן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מצטער, אני מבקש — קפל את הכרוז. אתה יכול
לקרוא. אבל אני מבקש שלא להניף כרוז מעל הבמה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אני מקבל את ההערה.

מפיצים כרוז, וחתומה עליו ההסתדרות הכללית של
העובדים בארץ-ישראל וארגון עובדי חברת החשמל. הוועד
הארצי, אל ציבור העובדים בחברת החשמל ומסיתים את
העובדים בדברי הסתה פרועים ממש נגד שרים, נגד מודיע, נגד
משה שחל. על מה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

נגד מודיע אפשר להסית?

מאיר שטרית (הליכוד):

מתברר שאפשר להסית. נגד השר שחל — חברת הכנסת
גרוסמן, אני מבקש שתשפטי רגע ותגידו אם זה נראה לך.
אפילו כחברת אופוזיציה: "מסכות הצביעות והעמדת הפנים
הוסרו, ויכולנו לראות את פרצופו האמיתי של משרתם של כל
האדונים. פעיל, יעיל, מתרוצץ השר שחל ומטטף ארס, יוצר
סכסוכים ומפטר בין קורבנותיו". מה הגבול? לך זה נראה? לי
זה לא נראה. הוא לא רצח איש. הוא רוצה, כשר האנרגיה, להגן
על אינטרס של מדינת ישראל. זו לא רק זכותו, חובתו לעשות
זאת.

ובמקביל — כרוז שהופצו לכל העובדים עם
קריקטורות. אין ברירה, אני מוכרח להראות את זה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש.

מאיר שטרית (הליכוד):

קריקטורות שמתארות אנשים, מורים, רופאים, אחיות,
עומדים אל הקיר — —

קריאה:

איך זה הגיע אליך?

מאיר שטרית (הליכוד):

קיבלתי את זה ברואר.

להיגרס אסון — מתר עובדי הטקסטיל יבינו מזה שמותר להם לקחת גרזינים ולהכות פיסית את השרים.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מאיר שטרית. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בריאון, ואחריו — לחבר הכנסת זיידן עטשי. אם הוא לא יהיה באולם — רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר, זכית פה היום לכמה מחמאות, וגם לביקורת אישית והמלצה שלא תעסוק בשום דבר חוץ מענייני המשרד. מאחר שאני מתכוון להצטרף למחמיאים, רציתי לומר שמחמאה מפי האופוזיציה היא בדרך כלל מחמאה כנה יותר, שכן היא אינה תלויה בדבר, אך עם זה, היא יכולה להיות מסוכנת. אני בכל זאת מסתכן ואומר: אדוני השר, כבר לפני זמן רב יצא לך שם של פרלמנטר מעולה, זכיתי לעקוב אחרי פעולתך מתוך ועדת הכספים מספר ניכר של פעמים, ומתוך כך ומתוך מה שאני רואה בעיתונות וממקורות אחרים, דומני שצריך לברך אותך על האיוון-הנכון שאתה מאזן, בהתמסרות שלך לענייני המשרד ויכולתך להשתלט על ענייני המשרד, וגם על כך שלא חסכת מעם ישראל את כשרונותיך השונים במשא-ומתן, בפישור, בפורמולציות ובמציאת פתרונות לבעיות סבוכות. אני מצטער תמיד על כך שהכשרון הזה מתבזבז על ממשלת האחרות הלאומית, ואני מאחל לך, שתצליח להפעיל אותו בעתיד לא לבניית בתי-כלא — אני מתכוון לממשלה — אלא לבניית כלים להמראה, למטוסים בעתיד.

אני רוצה לומר כמה מלים בעקבות דבריו של חבר הכנסת שטרית על עניין עובדי חברת החשמל. כולם דיברו על זה. אולי אוסיף רק ממד אחד שלא נאמר עד כה. כמו כולם, גם אני התרגזתי באותם ימים, זה רק טבעי שאזרח יתרגז כשמכבים לו את החשמל פתאום. אבל אמרת, חבר הכנסת שטרית, "כל דאליס גבר", ולא שמת לב שהעמדת את כל הפרשה הזאת על ראשה, זה לא נכון. עובדי חברת החשמל הפסיקו את החשמל למען עצמם. הדבר ידוע, זה נאמר עלי-ידם, זה נאמר עלי-ידי אנשי האיגוד המקצועי: הם היו פה חוד החנית של תזכורת שנשלחה לממשלה בעניין עקרוני הרבה יותר מהשאלה, האם לעובדי חברת החשמל יהיו עוד 100,000 או פחות 100,000 שקל במשכורת.

השאלה היא מיהו האלים ועל מי הוא גובר. אתה החמצת את הנקודה הזאת ולא הבנת, שהיה מדובר כאן במאבק עקרוני נגד ממשלה שניסתה את כוחה באלמות. הלוא מדובר היה בצווי חירום. מדובר היה בניסיון של הממשלה לנגוע בדרכים, שכבר יש מסורת של 38 שנים במדינה שמנהלים אותם בדרך של הידברות, לא בדרך של כיפוף יד, בשימוש באלמות. ההסתדרות והאיגוד המקצועי מתו באמצעות חוד החנית של חברת החשמל, כי הדבר היה אפקטיבי מאוד: הבה נזכיר לכם שאם אלימות — גם לנו יש עוד כוח. זו המשמעות של מה שקרה, ולא מאבק סקטורי-אלי של קבוצה קטנה. תודה לאל שלמעמד הפועלים במדינה, למעמד השכירים, יש עוד עוצמה מהסוג הזה. אנב, היא לא היחידה, יש עוד כלים שאפשר להשתמש בהם. אבל, זה היה כלי חד, מהיר, ברור, למסירת תזכורת לממשלה, שהיא אינה יכולה לעשות מה שהיא רוצה בעניין יחסי עבודה ומדינה.

ולכן, אדוני השר, אני מצטער על החוק שהצעת. הדרך שצריך היה ללכת בה אינה דרך ההרגזה הזמנית, אפילו לא

הפסד הכסף שהזכרת. לא ברקתי אותו. אני מקבל את הנתונים שלך. הבעיה אינה 15 מיליון דולר. הבעיה היא מהו הסגנון שבו מנהלים את המדינה הזאת. אתה בא ממורשת צרפתית, חבר הכנסת שטרית. האם זו מדינת משטרה או שזאת חברה המושתתת על אמנה חברתית?

מאיר שטרית (הליכוד):
יש מצב חירום.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם יש מצב חירום, בבקשה, הייבר, אל תלך בקפדניות ובדרך של ניצול העוצמה שיש לך בחוק היותך הריבון, אפילו לא בחוק העובדה שיש לך במקרה רוב בכנסת. מדובר לא סתם בהחלטות של כנסת. מדובר ביחסים של עובד-מעביד, ביחסים של שכירים ולא-שכירים, של ממשלה ואזרחים. השאלה הבסיסית היא האם אנחנו חברה ציבילית שיש בה נורמות של קידום עניינים. תודה לאל, 37 שנים ניהלנו את המדינה הזאת, והיה בסדר. היו שכירות והיו השבתות, ויצאנו מהן כלי צווי חירום, גם כלי החוק שאתם מציעים. זה הרגיו. אינני בטוח אם לא הייתה הפרדה בעניין זה. דיברת על יום חמישי. גם אני התפלאתי על העניין של יום חמישי. אבל, הרי אלה זוטות. צריך להבין את מהותו של האירוע שאירע לנו. האירוע שאירע לנו צריך להזכיר לכולנו, שאם משתמשים בכוח — יש שימוש בכוח משני הצדדים. ולכן צריך להיזהר בשימוש בכוח. אינני אומר שלעולם לא צריך להשתמש בו, אבל צריך להיזהר בשימוש בכוח.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מבין, שכאשר משתמשים בכוח יש סכנה שגם הצד האחר ישתמש בכוח. אבל האם בטיעון הזה אתה מרמז כאלו יש לגיטימציה גם לצד השני להשתמש בכוח?

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לפי דעתי, יש שאלה גדולה על מידת הלגיטימציה שיש לממשלה לשימוש בכוח. תמיד, יש שאלה, לא אמרתי שאין חשוכה. כאשר הממשלה משתמשת בצווי חירום בלי שזה היה הכרחי — והא ראייה שאת הפתרון למצב מצאו עלי-ידי משא-ומתן ולא באמצעות צווי החירום — משמע שהמקרה הזה היה לרעת הלגיטימציה של הממשלה. אמרנו את זה מעל הדוכן הזה ביום שזה קרה, עוד לפני שכיבו לנו את החשמל. והיום, לאחר מעשה, יש לנו הוכחות מן המציאות. עובדה שהלכו על ארבע, באו למשא-ומתן וגמרו עניין. למה לא גמרו אותו קודם? האם היה צורך להשתמש בחוקי חירום?

עוזי לנדאו (הליכוד):

בזה אנחנו מסכימים. אבל יש שאלה אחרת על הלגיטימציה. אפילו אם הממשלה מוציאה צווי חירום, ויש ספק לגבי התכונה של הדבר, השאלה היא אם גם אז —

היו"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת בריאון, אינך חייב להשיב. זה על חשבון הזמן שלך.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מצטער שאינני שומע את דבריך, חבר הכנסת לנדאו. אבל אם כבר נכנסת לזה, אתן לך תשובה מתחום הפילוסופיה של מדע המדינה. ג'ון לוק, הליברל הגדול, מדבר על זכות המרד. מהי זכות המרד? זכות המרד היא כאשר השלטון, כאשר הריבון, אינו מכבד את Social Contract. האמנה החברתית. אינני אומר שהממשלה שברה את האמנה, אבל במעשה צווי החירום היא פגמה בה, צריך היה להזכיר לה שהיא לא יכולה

הראית לנו טבלה יפה והזכרת לנו את השמחה שהאיטלקי שמח שהוא נפגש אתך. אני מנחש שגם אתה שמח שאתה נפגש אתו, כי גם הוא כאילו מספק איזו הקלה: לא רק המחירים שלך גבוהים. ההשוואה שחסרה כלוח היא המחיר הכולל. הווי אומר, השאלה היא כיצד אנחנו עומדים במחיר הכולל של דלק, ואם יש פה נטו סכסוד או נטו מיסוי. אני רק מזכיר את זה, והדבר מוכר לך. מעולם לא בדקתי את זה עד הסוף, וקשה מאוד לצאת מהעניין. נדמה לי מכל התשובות שקיבלנו מאנשיך, שגם הם לבסוף לא שלם עם הדבר הזה. בסופו של דבר, אסור ליצור מצב שהאזרח יצטרך לשלם מס נוסף דרך הדלק, ואבג, יכול מאוד להיות שהוא משלם את זה לא רק דרך המכונות הפרטיות שלו, אלא גם דרך העלויות של הייצור. היות שגם המזוט יקר מדי, לא רק הבנוי 96 אוקטן. בעניין זה הייתי רוצה לשמוע, אם יש לך, תשובה. אני רוצה להעיר את זה כהערה, והאיל וזה גם כך עניין בין-משרדי, והוא שייך יותר למשרד האוצר. אני מעיר כדי שהדבר יוכל לממשלה ותישאל השאלה העקרונית. האם דלק הוא נתיב למיסי האזרח או נתיב לתמחיר כלכלי אמיתי, כפי שאתם תמיד מטיפים. בתהליכי הייצור.

ואחרון אחרון — בעניין המשרדים. כרגע זו ברכה לבטלה לומר את הדבר, אבל הואיל וויקטור שש-טוב אמר שתתאחדו עם משרד הכלכלה. אני מעיר, שאת משרד הכלכלה הייתי מבטל כליל ועושה ממנו מחלקה באוצר, ושאתה הייתי מאחד עם משרד המדע, כפי שהיה בעבר. ברגע שירווח לכם ותצאו מהסדר של האיחוד הלאומי, הייתי רוצה לראות משרד רציני של פיתוח, תשתית, אנרגיה ופיתוח מדעי, שיוליך אותנו לקראת שנות ה-90 למדינה מודרנית וחזקה.

היור' מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מרדכי בראון. חבר הכנסת זיידן עשוי — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכוון לשאת הפעם נאום אופוזיציוני, משום שאני מסכים עם אלה שצינו את העובדה שהמדיניות ששר האנרגיה והתשתית מנסה לממש היא המדיניות הראויה להערכה ולתמיכה. ניכר הרצון להשליט בכל ענייני האנרגיה את השכל הישר, פחות דמיון ונטיות לאבסטריות, מהסוג שהכרנו בעבר: ניכר הרבה יותר רצון לבסס את מדיניות האנרגיה על קרקע המציאות. מתוך כך, אני מעריך, הגענו לזה שפרויקט תעלת-המים הוסר מעל הפרק וגם מדיניות חיפושי הנפט הועמדה על בסיס יותר מציאותי, יותר זהיר, ואני מניח — אני גם בטוח — יותר איתן.

אבל מובן שיש לי גם כמה הערות ביקורתיות, ואני רוצה להשמיע אותן. שאלת מחיר הדלק והבלו עלתה בדברי השר דרך אגב, אבל לפי דעתי יש כאן שאלה שכדאי להעמיד אותה. לפני ימים אחדים הונחה על 'שולחן הכנסת' החלטת ועדת הספדים המאשרת העלאה של הבלו מ-22% עד 30% מהמחיר לצרכן בלא מע"מ, כאשר ההצדקה לכך היא הגדלת ההכנסות ב-50 מיליון דולר. היות שהחוק מאפשר להסתייג מן ההצעה, כדי שהיא לא תיכנס לתוקפה, הודעתי למזכירות הכנסת על רצוני שהכנסת תבטל את ההוראות האלה, ואני מניח שהדבר יכזב עוד לדיון.

ממה שמענו מדברי השר התחזקתי עוד בדעתי שצריך לשים פעם אחת גבול למגמה המתמשכת והולכת לחלוב את בעלי הרכב, פשוט כי זה כל כך נוח. הנה שמענו שעקב חגירות במחירי הדלק העולמי הממשלה תוכל להרוצי השנה פחות על

לפגום בה, אלא כאשר יש מלחמה או דבר דומה. לא היתה מלחמה, ומצב החירום לא היה כזה שהממשלה לא יכלה לחכות עוד שלושה ימים ולנהל משא ומתן. זה היה האופי הפילוסופי של מה שקרה, ואתם חייבים להבין את זה.

ולכן, עם כל הרוגז — וגם אני התרגזתי — איננו יכולים לבטל את זכותם של פועלים להזכיר לממשלה, שיש אמנה חברתית והיא חייבת לכבד אותה ככל שרק ניתן. מובן שיש שאלה של מידות וגבולות. במקרה הזה האזהרה והתמור שהציבו היו מוצדקים. הרי גם לא שכרו את המשק, כפי שהממשלה לא שכרה את האמנה החברתית. אלו היו תזכורות, זה היה מאבק של חילופי סיגנלים, ובמאבק של הסיגנלים האלה היה מוצדק להתזכר סיגנל. נקודה אחת.

אדוני השר, אני מזדהה עם הרכה דברים שנאמרו כאן. אדם שמדבר אחר תעשה או עשרה חברי כנסת נאלץ למצוא את מה שנותר להגיד ולא את מה ששכר נאמר.

נקודה שנייה: אני רוצה להעיר הערה בקשר לתיאום בין-משרדי בממשלה. צריך לקצץ בתקציבי הממשלה — אמרתי זאת פה הרבה פעמים, הדבר כבר ידוע ומוכר — ולמרות זה בכל חתום שנגעתי בו, בתחום הביטחון אותו דבר, דווקא בתקופה שבה מקצצים וצריך לקצץ את תקציבי הממשלה, לא רק שאסור לפגוע אלא צריך להגדיל תקציבים שעניינם הוא העתיד. זאת אומרת, להדק חגורה לגבי מה שנוגע לשנתיים, לשלוש השנים הקרובות, אבל בדברים שפריים יהיה בסוף שנות ה-80 ובתחילת שנות ה-90. בהם לא רק אסור לקצץ אלא צריך להגדיל אותם. לגבי מה הדברים אמורים? — נתח פה תיאור מעורר מאוד של הנושאים השונים שאתם עוסקים בהם: רוח, שמש, פצלי שמן, אבל, כשבדקתי את התקציב — אני יודע שלא נשארת עם מה שיכולת להישאר עמו, ואינני בטוח שיכולת לקצץ אצלו. בתמונה הכללית של הממשלה, דווקא במשרד שלך, בנושאים האלה היה צריך להגדיל ולא להקטין. אולי צריך היה לקחת ממקום אחר. הוא הדין לגבי דברים בין-משרדיים. למשל, דוגמה פשוטה: "נתיבי-אילון" מתוכננים על רכבת סוב-אורבנית. זה יכול ודאי לחסוך — אתה תעשה את החשבון טוב ממני — איקס מיליונים לשל דולרים לשנה בלבד, את זה לא צריך לעכב, את זה צריך לפתח גם היום. כללית, כמדיניות — אני יכול לפרט. כי לא עסקתי בפירוט — הייתי ממליץ לך: לך ככל שאתה יכול באותם דברים יפים שהזכרת, כי מדינת ישראל מצטיינת בשמש — גם ברוחות היא טובה, פחות מבשמש — גם בגלי ים, ואני לא יודע אם יגישו לזה, אני לא בקי בעניינים הטכנולוגיים, אבל בכל הדברים האלה לך בכוחך זה ככל שניתן, כי צריך להגיע לשנות ה-90, וזה מה שיעזור לנו לא להדק או את התגורות שוב ושוב.

אך זה בתנאי — אני צריך להצטרף לתזכורת, ואתה הוכחת שאתה עושה את זה — כלי פוטנטיוריות, כלי נטייה ללכת לדבר מפני שהוא נראה, יפה או בגלל שעסקנו בו הרבה זמן. אני יודע מהי התשובה לגבי אנרגיה גרעינית. באנרגיה גרעינית יש גם שאלות לא-כלכליות, ומאחר שמכבירות על זה גם שאלות לא-כלכליות, ודאי וודאי שצריך להיזהר מפני פוטנציה. צריך לומר, שהמכ"ל שלך אישית עסק בעניין 20 שנה, ורק בגלל זה יכול להיות לו גישה לקבל החלטה חיובית. עליך לשים את כל המעצורים האפשריים. אם זה מוצדק — תלך; אם זה לא מוצדק — צריך להיזהר מפנטסיות. בנושא רגיש כזה יש ללכת רק על בטוח ולא מתוך הימורים.

הנקודה השלישית שאני רוצה לדבר עליה היא בעניין מחירי הדלק. הדבר כבר עלה רבות בשיחות בוועדת הכספים.

היינו מגיעים לא לדיונים ולא למחשבות החדשות שעכשיו נדונות בצורה רצינית מאוד, אם לא בממשלה אז לפחות בפורומים אחרים שיכולים להשפיע על החלטות הממשלה.

לכן, אני מסתייג מהדברים שנאמרו נגד עובדי חברת החשמל. אינני חושב שאפשר לתאר את פעולתם "שימוש שרירותי במפקס", כדי לספק את האמביציות של איש אחד. זה תיאור רחוק מן המציאות שאינו הולם כלל את חומרת השעה. בגלל חומרת השעה הדברים התפתחו והוחמרו, ואני מקווה מאוד, שלאחר שירגעו קצת הרוחות לא יוצע החוק שהובטח לנו, חוק שבסופו של דבר רק יביא להחמרת יחסי העבודה מעבר למה שהמצב הכלכלי החמור יכול להצדיק, חודה רבה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד, רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, ואחריו — לחבר הכנסת גדעון גדות.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי ששמעתי את דבריו של שר האנרגיה, מר שחל, כשהוא סיים את נאומו, ניגשתי אליו ללחץ את ידו ולהביע את הערכתו. אני מעריך אותו מהחומר שאני מקבל מפעם לפעם על פעולות משרדו, תוכניותיו ודרך תפקודו. אני מלא הערכה אליו, ויותר לאחר ששמעתי את הרצאתו המקיפה, הבחנתי, אפשר היה להבחין, שאלה לא היו דברים בעלמא אלא הוא דיבר על מעשים, על יוזמות ועל תוכניות. חשבתי שהוא ראוי לעידוד. קשה היה לי להבין כאשר אתה, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, חבר הכנסת אשר תמיד מביע את דעותיו ועמדותיו בהגיגות רב, במיוחד בנושאים כלכליים, התחלת את דברך ואמרת "לשם מה יש לנו צורך במשרד זה?"

אני אומר לך, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, עם כל ההערכה, ואני מעריך אותך ואת עמדותיך הכלכליות — ברור שיש בינינו הבדלים גדולים בנושאי דת — היה לי מוזר במקצת לשמוע זאת מאיש מעשי כמותך. משרד האנרגיה, לדעתי, הוא משרד אשר פועל ועובד ויש לו יעדים גדולים לעתידנו הכלכלי. אני חושב שיש לעודד את קיומו של המשרד הזה.

אדוני שר האנרגיה, בלא כל ספק, כפי שאמרת, משרדך הוא מאבני היסוד להבראת הכלכלה, על-ידי הפעילות המוצלחת של משרדך לפיתוח החשמל ותחנות הכוח הפועלות על-ידי פתח במקום דלק — דבר שיביא להוזלת החשמל לצרכן ולהכנסות אספקתו, ועל-ידי המאמצים שנעשו בחיפוש נפט וגז אף שאין די משאבים ותקציבים. אני יכול לתאר לעצמי מה גודל המעוף שיש צורך בו למבצעים אלה ועד כמה מעכבים המשאבים החסרים לנו ולך, אבל תמשיך, תעודר חיפושי נפט, כי אין ספק שבארץ-ישראל יש אוצרות טבע רבים ואנחנו צריכים להיות רק זכאים למצוא אותם. ידוע הכלל של חז"ל "יגעת ומצאת תאמין".

אני מוצא לחובה לעודד אותך, כבוד שר האנרגיה, על המהלכים שלך עם עובדי חברת החשמל, כשהשבתו את אספקת הזרם, כיוון שאי-אפשר לחשוך כך כמקפת זכויות עובדים, נכון עשית בהגשת הצעת חוק הגזר מאסר על מי שמשתמש בחשמל המדינה כנשק שביתה. העובדים חרגו מן המסגרת כאשר ניצלו את חיוניות תפקידם לפגוע פגיעה כה גדולה וכה קשה באזרחים, במשפחות עם ילדיהם, בבת-יחולים ובעוד פעולות חיוניות אשר השביתה הזאת פוגעת בחייהם. בעמדתך האיתנה הושמע באופן הברור השוני בין השבתת מגזר כלשהו במשק לבין השבתת חברת החשמל, שכן

רכישת דלק משתכנן — 100 מיליון דולר — עקב הורדת המחירים של מקסיקו ומצרים, ועוד איזה סכום שנחסך, והשר אמר: למעלה מרבע מיליארד נחסכו כתוצאה מניצול תנאי השוק.

היות שגפילת הביקושים צפויה גם בשנה הבאה, יש להניח שמגמה זו תלך ותגבר, והיות שמדובר בסכומים שנחסכים כאילו בלא מאמץ, האם לא צריך לחשוב באמת האם יש הצדקה להטיל את המסים האלה בלי סוף על בעלי הרכב, מה גם שיש לזה תוצאות שליליות מאוד: אני משוכנע שבגלל היוקר של אחזקת הרכב נאחזו רואים יותר ויותר רכב בלתי כשיר נע בדרכים, ולדבר זה יכולות להיות השלכות חמורות בתחום הבטיחות בדרכים.

עניין שני, שרציתי להעלותו, נוגע לתוכנית הכורים הגרעיניים. ברור שזו תוכנית שמחייבת בדיקות מכל הסוגים — אקולוגיות, גיאולוגיות וכדומה. אבל, לפי דעתי, יש נקודה הרבה יותר עקרונית, שמחייבת הימנעות מפיתוח של אנרגיה גרעינית, גם אם יש שיקולים כלכליים שמצדיקים זאת, דבר שאגב לא ראיתי עדיין, לא רק אצלנו אלא גם ברחבי העולם. מתברר שמבחינה כלכלית האנרגיה אשר יוצאת מכורים גרעיניים היא יקרה יותר מאנרגיה אשר מופקת בדרכים קונבנציונליות. אבל, השיקול המרכזי, לפי דעתי, שיש להרגישו הוא, שישאל איננה צריכה להרחיב את תפוקת האנרגיה הגרעינית כל זמן שהיא איננה מוכנה להצטרף לאמנה לא-הפצת הנשק הגרעיני. השילוב של שני הגורמים האלה — אי-הפצה מצד אחד והרחבת הכורים הגרעיניים מצד שני — זה מרשם לצרות, זה מרשם לתקלות, זה מרשם לכל מיני התפתחויות שלא תהיה לממשלה אפשרות לרסן אותן ולשלוט עליהן. לכן, לפי דעתי, דבר ראשון במעלה הוא לשקול את השאלה הזאת, ואם ממשלת ישראל מוצאת שפוליטיקה היא איננה יכולה להצטרף לאמנה, ובכן, נמשיך עם אנרגיה קונבנציונלית. היא זולה, היא טובה, היא יעילה ואין שום צורך להיכנס להרפתקה שאיש איננו יכול לחזות את אחריתה.

עניין נוסף שאני רוצה להעלותו הוא עניין השימוש במפקס החשמל, כפי שהשר הגדיר זאת. אני מוכרח לומר שדבריו השר בעניין זה העלו באסוציאציה שלי את המשפט "וישמך ישרון ויבעט". ריבונות של עולם, במה מדובר? הלא אלה היו כמה ימים קריטיים, שבהם העובד נאבק על זכותו להשמיע את דברו לפני שמתקבלות החלטות הקובעות את גורלו. זה היה המצב, כאשר פורסמה התוכנית הכלכלית, מה היתה הטענה הראשונה של מוכרי ההסתדרות? — שאיש לא דיבר אתה. היה ברור שאיש לא ידבר אתה ואיש לא יאפשר לו לעלות את ענייניו של העובד, אלא אם כן יעמוד מאחוריו גיבוי רציני ביותר. אני משוכנע, שאלמלא התגובה הנמרצת של עובדי חברת החשמל, איש לא היה מדבר עם חבר הכנסת קיסר, מוכרי ההסתדרות. אינני חושב שזו נורמה של התנהגות, ואינני חושב שבעבר ראינו דברים כאלה, אבל בעבר גם לא ראינו את כל התופעה שבאה עליו כחטף — התוכנית הכלכלית החדשה, שהמאפיין הבולט ביותר שבה היה שהיא לא נחנה אפשרות להסתדרות להשמיע את דבריה. היום המצב הוא לפחות נוח יותר, משום שמדברים עם ההסתדרות, גיעו לאיזה הסדר, מביאים בחשבון את הבעיה של העובד, מביאים בחשבון מה ניתן לתבוע ממנו לעומת מה שתובעים ממגזרים אחרים. אני מבין שכבר יש מחשבות חדשות בעניין זה. לאחר בדיקה הגיעו למסקנה שהנטל לא הונחת בשווה על כל המגזרים, ויש מקום לחקן את התוכנית, יש מקום לאזן יותר.

ובכן, התוצאה לגמרי איננה מחייבת אותנו לצעוק חמס, אלמלא התוקף הזה שגילה ציבור העובדים, אני בטוח שלא

רבה הראשי של בת"ים, הרב ברישלם, צילצל אלי ככאב וזעם, שזו כבר השבת השנייה שמאות מעובדי חברת החשמל מבצעים תיקונים בשבת, ולתושבים אין חשמל בשבת. למה לך זאת? אתה לא רוצה בזאת. אל תיתן שימסרו לך מידע לא נכון: ואם אני אומר לא נכון, אני אחראי, מכיוון שאני יודע שבעבר קיבלתי הודעות שלא עבדו בשבת. לא אהיה חושד בכשרים אם אחשוד שאם עובדים בשבת מקבלים פיארכבעה שכר ולכן מבצעים עבודות בשבת.

אני דוחה בהחלט את הטענה, שהכרחי לבצע תיקונים בשבת משום שאי אפשר להפסיק את החשמל. כדי שלא להפריע לעבודה — כך אומרים, זאת ועוד, וגם אם העבודה תופרע, זה לא משנה. אני אומר שיש אפשרות להגיע לידי הסדר שזה לא יפריע למהלך העבודה. אני רוצה לשאול אותך: לשם מה צובעים עמודי חשמל בשבת? האם אי אפשר לבצע זאת כימי חול? או תיקונים אחרים שאין להם כל קשר עם הפסקת העבודה.

צריך להיות ברור שהשבת היא נשמת קיום עמנו, והיא אינה נשקלת מול מניעת הפסדים, גם לא מול הפסדים כלכליים גדולים.

כאן המקום להגיב במלוא החרפות על כך שעשרות מפעלי תעשייה עובדים בשבת ומקבלים חשמל מזול. כמה מגוון וכמה כואב ניצול השבת בגלל הנחות שניתנות על שימוש בחשמל בשעות "מתות". ניצול זה הוא מחריד, הוא בבחינת "יצא חוטא נשכר". למה לכם לעשות זאת? האם אי אפשר להגיד: אומנם יש הקלות למי שעובד בשעות "מתות", אבל לא בשבת? זה כואב לאנשים. אני רוצה שתדע באופן ברור, שאנחנו מאמינים בזה באמונה שלמה. לצערנו הגדול, לא חברה ירושלים אלא מפני שחילולו בה את השבת. כך קבעו חכמינו. זו אמונתנו, ואנחנו חרדים. כשאנחנו רואים חילול שבת, זה כואב לנו. זה לא דבר שאתה יכול לעשות הסדר כזה או כזה. לחברה ציבורית ממלכתית אסור לעבוד בשבת. אדוני השר, מחובתך לתת את מלוא תשומת לבך להעדרות אלה.

ברצוני לסיים בכי טוב בעניין מתן הנחות לחשמל בבתי-כנסת. אף שהיו ניסיונות להפסיק זאת, יצרין לשבתך שזה נמשך. נדע, אור קדושת השבת האיר לנו ומאיר לנו. בזכותו עברנו חשכת גלותנו ושמרנו על נצחיותנו. אני מבקש ממך לקחת את הערותי במלוא תשומת הלב. דברי אלה נאמרו מתוך כאב לב ומתוך תקווה שתיתן דעתך לתקן זאת.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת גדעון גדות, ואחריו — לחבר הכנסת מאיר כהנא. אם לא יהיה כאולם — לחבר הכנסת יצחק ארצי, אחיו המשתתפים בדיון זה.

גדעון גדות (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בלשון משוכה הייתי אומר, כי בצער רב וביגון קודר אני צריך להודות בכך, ששר האנרגיה עושה עבודתו נאמנה.

עדנה סולודר (המערך):

קשה. צריך להגיד בגאווה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

אני מבין שלחבר הכנסת גדות יש 16 דקות ולכן יש לו הרבה זמן. אפילו להתברך.

שר האנרגיה והחשמל מ' שחל:

הוא התכוון לזה ברצינות.

בהשבת החשמל מושבתת התעשייה, מושבתים מגורים רבים, גם אלה שאין להם כל צורך וכל רצון לשבת, והפגיעה חמורה. כשם שאתה מוכיח הבנה למשאלות העובדים. כך תמשיך ביד תקיפה להגביל אותם באמצעי החמור, כי מדובר בהפסקת חשמל.

לא פחות מזה הייתי רוצה להעיר את תשומת לבך לצורך לנקוט אמצעים נגד שביתת מחלקי הגז, הפוגעת קשה מאוד במשפחות ובילדים. יש לחשוב אולי על איסור השבתת חלוקת גז, בדיוק כמו הצעת החוק החדשה שאוסרת השבתת החשמל. ברור שחלוקת גז אינה דומה להשבתת חשמל, אבל ללא ספק הגז נמנה עם המצרכים החיוניים ביותר.

בהערכי אותך שאיך דורך במקום, אני רוצה להעלות כאן נושא חשוב. אחד המכונים המבורכים שיש לנו במדינה, לדעתי ולדעת רבים, הוא המכון המדעי הטכנולוגי לבעיות הלכה. זה מכון השייך גם לתשתית וגם לאנרגיה. בעזרת המכון המדעי הטכנולוגי לבעיות הלכה אפשר לתכנן מראש הקמת מפעלים מבלי שיהיה צורך בחילול שבת. המפעל "אינטל" שהוקם בירושלים, הכול קבעו שהוא יצטרך לעבוד שבעה ימים בשבוע. 24 שעות ביממה, אך היתה אפשרות להקימו בלי שיהיה צורך לחלל שבת. זעקו כי לא ניתן להפעיל את המפעל הזה אלא אם הוא יעבוד ברציפות ויירגם חילול שבת. המכון הטכנולוגי הוכיח, שאפשר בהחלט להפעילו בלי חילול שבת. יהא ברור, לפי דעתי, שאם לא היתה אפשרות להפעיל את המפעל אלא עליי חילול שבת, הכרחי היה שנוותר עליו. כי שמירת קדושת השבת היא מעל לכל. בידועי שמעטים מאוד הם אנטי-שומריי-שבת. שרוצים דווקא להכניס, ואני מתאר לעצמי שאתה משתייך לאלה שרוצים בקדושת השבת — חן דעתך לזה.

אני סונה אליך בבקשה, שתיתן דעתך להיעזר במכון הטכנולוגי, המתנהל עליי מדענים גדולים בעלי שם עולמי. כשאני נוסע לחרון-לארץ ונפגש עם אישים שעוסקים בנושאים אלה, הם משבחים את האיש העומדים בראש המכון הטכנולוגי. תנצל אותם בתחומים שונים ומגוונים בשבת האנרגיה והחשמל. הם יכולים לתרום תרומה גדולה לצמצום חילולי שבת, וידוע ששמירת השבת היא ציפור נפשנו.

אני רוצה להעלות בעיה כאובה, ואני מבקש שתיתן לה את מלוא תשומת הלב. לצערנו הגדול, בזמן האחרון חל שינוי גדול לרעה. אני מצוין וקובע לצערי הגדול, כי השינוי חל לאחר הקמת ממשלת האחדות הלאומית. חברת החשמל מבצעת תיקונים בשבתות ומקעט כל שבוע היא מודיעה שבעיר או במושב זה או זה לא יהיה חשמל בשבת בגלל תיקונים, ומאות-מאות עובדים מחללים את השבת.

אני קובע במלוא האחריות, שכימי ממשלת הליכוד עובדי חברת החשמל נמנעו מחילולי שבת ולא ביצעו עבודות תיקונים. ואל ימכרו לך "לוקשים". אני אומר לך באופן הכבד, שגם אז עבדו. מכיוון שאז, כאשר פנית לשר האנרגיה, או, כפי שקבעתי עם ראש הממשלה דאז מר מנחם בגין לגבי מקרים כאלה, למר קדישא, הייתי מקבל טלפונים מרחבי הארץ, אפילו חצי שעה לפני כניסת השבת, שיש ביטול של העבודה בשבת. אני אחראי במאה אחוז לדבר הזה, והראיה היא שביום ראשון הייתי מקבל טלפונים ממקומות אלה: תודה רבה לך, החשמל לא הופסק אצלנו בשבת.

האם יש אבסורד גדול יותר מזה שלפני כשבועיים עובדי חברת החשמל שבתו ולא עבדו בשבת, אבל תיקונים הם כן ביצעו?

גדעון גדוד (הליכוד):

אני, מכל מקום, לא מומין קריאות ביניים.

מתוך מעקב אחר עבודתו בתחומים שבהם עוסקת ועדת הכספים, ובין השאר גם ועדת המשנה לענייני חשמל שבה אני משתתף, אני יודע אל נכון ששר האנרגיה משה שחל עושה כמיטב יכולתו בתחום שהוא מופקד עליו.

אני עומד כאן היום כדי ללפל בנושא אחד בלבד, גם אם לפרקים נדמה שהנושא נדוש, מתיש, מעייף, נושא שאולי לכמה חברים, בעיקר בבית הזה, נמאס לטפל בו. אבל, אני בטוח בהחלט, שאם אבוא ואומר, שהיום הגיע הזמן לעשות יד אחת ולהפסיק עם חשמל חינו לעובדי חברת החשמל — אדבר גם בשם של רבים במשרד האנרגיה, ובכללם השר, ורבים בחברת החשמל, ובכללם היושבי ראש והמנכ"ל.

יכול מאוד להיות, שכאשר אני מדבר על חשמל חינו לעובדי חברת החשמל — יש תחושה מוזרה שהדברים מתגמדים לעומת דברים בומבסטיים, כמו כור-יכוח אטומיים, כמו מעבר למערכת אנרגיה של פחם, כמו בעיות סולריות, דברים אדירים שכללה, ומרביתם גם מגיעים עם שמות "מפוצצים". הכול גדול, ואני בא לעסוק כאן במליאת הכנסת בדבר קטן, מתיש, כמו אותו יחוש שנכנס לאפה של האומה כולה.

יעידו עלי השר וחברי היושבים אתי בוועדת הכספים ובוועדות המשנה, שאני, כאופן שיטתי, לא טיפתי בוועדה בנושא הזה, למעט פעם אחת שהעליתי את הנושא. מדוע? — כי אני מאמין שבנושא של חשמל חינו צריך לעבוד באופן מסודר, מחוכם, בשום שלל.

חשאלו: למה אני מעלה נושא זה כאן היום? אני מעלה נושא זה כאן היום משום שאני חושב שהשר לא ימלא את תפקידו כראוי אם הוא יגמור את הקרנציה שלו — ולא משנה אם תהיה קצרה או ארוכה, אני מאמין לו כל טוב — בלי שאחת ולתמיד נפסיק מתן חשמל חינו לעובדי חברת החשמל. אני חושב, שאותו יחוש באפה של המדינה הוא יתוש מטריד מאוד, משום שהוא מהווה סמן ימני לגבי הרבה מאוד סטיות בתחום יחסי העבודה בישראל, בתחום המוסר הציבורי בישראל. אני חושב שבכך צריך להילחם.

קודם כול, כמה נתונים. היום יש כ-10,000 עובדים הקשורים בחברת החשמל, מהם כ-7,200 עובדים פעילים והיתר גמלאים. הגמלאים זכאים לאותם תנאים כמו העובדים הפעילים. אותם 10,000 עובדי חברת החשמל, כל אחד מהם משתמש בחשמל חינו בתצורות הנמדדת בשיעור של למעלה מפיישלושה מתצורת בית רגיל בישראל. אם התצורות של בית רגיל במדינת ישראל היא בערך כ-15 דולר בחודש, הרי הממוצע בקרב אותם 10,000 עובדים הוא 50 דולר בחודש. ויש מקרב אותם 7,200 עובדים כ-10% — כ-720 עובדים לערך — שחורגים מאותו ממוצע של כלל עובדי חברת החשמל ומגיעים אפילו לכדי פיישישה או פיישמונה ואפילו פיישורה מהתצורות של בית רגיל במדינת ישראל.

אני חושב שהשעוררייה הזאת צריכה להיפסק, שלא לדבר על כך, אם אינני טועה, אדוני השר, שטובת ההנאה הזו אפילו איננה ממוסה במס הכנסה. איפה נשמע דבר כזה? זה הנוט של הנוט של הנוט. מילא, לו זה היה חלק מהסכם העבודה הקיבוצי, כפי שטוענים. מה זה? — אקסטרטוריה, מחוץ למדינת ישראל, לא משלמים מס הכנסה? לפחות היו ממסים זאת.

הסכום הזה גם יחד — ויתקנו את דברי אם אני טועה — מגיע לכדי 9 מיליון דולרים בשנה של צריכת חשמל חינו במדינת ישראל. אתם יודעים למה הדבר דומה? — לסכום שהיה נדרש בזמנו לחינוך תיכון חינו לחיילים משוחררים. בעבר חשבו להפסיק את חינוך תיכון חינו לחיילים משוחררים ומשרד האוצר עמד על כך שהסכום יוצא מתקציב המדינה, משום שלא נמצאו הפינסים. חיילים שאמורים לקבל אותו חינוך לא היו מקבלים אותו. אבל, אותם עובדים בחברת חשמל מקבלים חשמל חינו בסדר גודל של 9 מיליון דולרים לשנה, כלי מס, וזאת מקדמת דנא. הזקן, הזקן מנהירים, הוא שהבטיח להם את העניין. כמדומני, זה התחיל בנורת חשמל סמלית.

מכאן אנחנו עוברים לשאלה הרבה יותר רצינית. קחו לדוגמה את עלויות ייצור החשמל במדינת ישראל. למדתי זאת לאחרונה. מתברר מתוך הנתונים האלה, שכ-58% מכלל העלויות קשורות במחיר הדלק, 20% קשורות בהון, בפחם ובריכוז. 22% קשורות בעלויות תפעול, ו-80% מכלל עלויות התפעול הן על כוח אדם. מה רוצה ריבונות של עולם? — שאותם 18%, שהם עלויות כוח אדם, נמצאים כרמה הגבוהה ביותר של השכר המצוי במשק המדינה.

מגיע משרד האנרגיה — ובצדק — ומבקש מוועדת הכספים: אנא, תנו לנו נוסחה כלשהי שנוכל להיות אתה. תבדקו אותה אחר כך, אחת לחצי שנה, אחת לשנה, בצדק, אחרת איראפשר לעבוד. אבל, מה אפשר לעשות אם בתוך אותה נוסחה, על-פי אותו משקל שאמרת עד לפני רגע, לפחות כ-18% — 19% זה עלויות כוח אדם? מי קבע שבחברת החשמל יצטרכו לשלם את המשכורות הגבוהות ביותר במדינה? מי בדק שיש הצדקה לכך שחברת החשמל תוביל את משק המדינה באשר לרמת השכר שלה? ואז, כמובן, באים ואמרים לנו: בנושא השכר לא נוגעים. מה לכנסת שתיגע בהסכמים הקיבוציים? הרי לא נוכל להתייחס לאותה נוסחה של עלות החשמל, אם לא נתייחס בכבוד גם לשאלת עלויות התפעול, קרי — כמה כסף משלמים לעובדי חברת החשמל?

אני מאמין — באמת אינני רוצה להשתמש בכל 18 הדקות שניתנו לי לעניין זה — שהדברים חקוקים ממש לפנינו, על כל קיר שלפנינו. העובדות וזעקות לשמים.

אני מודיע כאן מעל בימה זו, שבשבוע הקרוב אגיש ליושבי ראש הכנסת ולסגנים הצעת חוק פרטית לביטול חשמל חינו לעובדי חברת החשמל. אחרת זה לא הולך. אני גם יודע שהשר, כפי שדבר על כך בוועדת הכספים, לחם מלחמה עיקשת, הוא ניסה לשכנע את העובדים, התשובה ניתנה בימי המשבר האחרון, מה אמר יושבי ראש ועד העובדים של חברת החשמל? — אתם כבר לא מכינים, אמרתי זאת באופן ציני, סרקסטי. הוא באופן סרקסטי משתמש בחשמל. הוא באופן סרקסטי מקבל משכורות שהיא מעל ומעבר למה שאפשר לחלום במשק המדינה.

חברי הכנסת, אני רוצה שתדעו, שראיתי מה שנקרא "לוקש" של עובד חברת החשמל. אוהו, כולכם יכולים להתקנא בו, ב"לוקש" ובשם המופיע עליו. אני מודיע לכם, אתם יכולים להתקנא, ב"לוקש" עם חשמל חינו או בלי חשמל חינו.

אני מקווה שגם בהנהלת הקואליציה וגם בנשיאות יעשו למען אישור הצעת החוק הזאת, כדי להפסיק עם השעוררייה הזאת, שהיא לא מוסרית כראש ובראשונה. אני יודע, כפי שסיפר לנו שר האנרגיה, שבלית ברירה הוא הגיע אפילו למזכיר ההסתדרות — הדברים רשומים בפרוטוקול ועדת הכספים — והוא אמר לו להחליט האם זה חלק מההסכם

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, בהערך אוצרות טבע, מרבצי פחם, מפלי מים ושכבות נפט. עלינו לנהל מדיניות אנרגיה יוזמה, זהירה, נבונה, אשר מתפקדה להבטיח למדינה את מקורות האנרגיה המפעילים את גלגלי החיים והייצור במדינת ישראל.

אכן, משרד האנרגיה והתשתית חולש על מספר גדול של נושאים הקשורים בהתפתחות הכלכלית של ישראל ובפיתוח המדינה בעתיד. סקירתו של שר האנרגיה פרסה בפנינו מכלול חשוב ועשיר של נושאים אשר המשרד עוסק בהם. מבחינת קוצר הזמן אנסה להתייחס למספר קטן של נושאים ממכלול עשיר זה.

מה מקורות האנרגיה של ישראל? אנחנו מספקים את צרכינו ב־98% יבוא, ורק 2% באים ממקור פנים, מהשמש. על יבוא הנפט הוצאנו ב־1984 סכום של מיליארד ו־450 מיליון דולר; על פחם הוצאנו בסך־הכול סכום פועט יחסית של 150 מיליון דולר. יבוא הדלק מהווה 9.4% בכלל היבוא של ישראל. לא חמיר יבוא הנפט ממדינה מסוימת מבטיח רכישת מקבילה של סחורות מישראל. לכן, על אף אכזבונו, אנו ממשיכים לחפש נפט. תבוא הברכה על הגורמים אשר אינם מתיישים. עלינו לכבד ולעודד. הסכסוך בינינו לבין חברתו של ארמנד האמר לא שמר על הכבוד ולא ביטא עידוד. במשאומתן של השר עם נסתים בהסכמה. ישראל החליטה לכבד את הבטחותיה והחברה תתחיל בעבודה. נאחל לה שהיא תצליח יותר מקודמותיה.

עד שהחיפושים יוכתרו בהצלחה אנחנו מוסיפים להיות תלויים באספקה ממקורות חוץ. בתחומים שונים משרד האנרגיה הוא כעין מיני־משרד חוץ. נושא האנרגיה קשור קשר הדוק עם יחסי החוץ של ישראל. במשאומתן של השר עם גורמי חוץ ידע שר האנרגיה והתשתית לשלב את בקיאותו השפטית ואת הבנתו בענייני סחר בין־לאומי עם רגישות לנושאים מדיניים עדינים בתחום מדיניות החוץ. לכן נרקמו יחסים הדוקים מאוד בתחום זה, ואולי גם בתחומים אחרים נוספים בין ישראל לבין מצרים. ובתקופה שהיחסים הם כמעט יבשים לחלוטין, וזם הנפט בין ישראל למצרים הוא כמעט הדבר הבלעדי אשר מבטיח תוכן ליחסים בינינו.

ברצוני לציין מתוך סיפוק את המשבר העובר על ארגון אופ"ק, ולא אכפת לי אם תראו בכך שמחה לאיד. היו זמנים שאנשי אופ"ק, ובראשם מר זכי ימני, ראו עצמם שליטי העולם. הודות לשליטתם, החזיקו שיח"י הנפט את העולם בכיסם הקטן. מאז השתנו הדברים שינוי יסודי, ומספק נפט גדולים של 50% מהצריכה העולמית, הודות להקטנת הצריכה, למדיניות החיסכון, לגילוי מקורות אספקה חדשים ולפיתוח תחליפים לנפט, הורדו מגדולתם. שוק המוכרים הפך לשוק של קונים. וכאשר התפוקה שלהם ירדה לפחות משליש, בהתאם לצורכי השוק, האף שלהם קצת הורד. לשמחתנו, להתחיל זה יש גם משמעות מדינית. ההליך זה החליש גם את השפעתם הדיפלומטית. נגמרה התקופה שבה הם החזיקו את אקדחם על רקת העולם. מגיעה ההערכה לכל הגורמים העולמיים ששמו קץ למדיניות הסחיטה של יצרני הנפט המאוגדים באופ"ק. התפתחות זו משפרת גם את מעמדה של ישראל במישור הדיפלומטי.

עכשיו — משהו על ענייני החשמל. לא אנצל את הריון הזה כדי שוב לעשות את החשכון עם עובדי חברת החשמל. עשיתי זאת בשבוע שעבר, ואף כתבתי ליושב־ראש הוועד

הקיבוצי או לא. אני מבין שהשאלה שנשאלה היתה לפני הבחירות להסתדרות. נו, הבחירות להסתדרות עברו, וקיסר קיסר ודאי יכול היום לקבוע עמדה בעניין. כל מבוקשנו —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת לנדאו רוצה לשאול אותך שאלה.

גדעון גדות (הליכוד):

בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

לגבי הצעת החוק שלך — האם אתה מתכוון לבטל את ההטבה לעובדי חברת החשמל לחשמל חנים או את ההטבות שיש לכל השכירים במשק שנובעות ממקום העבודה שבו הם עובדים?

גדעון גדות (הליכוד):

חבר הכנסת לנדאו, מתוך ידיעה אני אומר לך, שחבר הכנסת פנחס גולדשטיין העלה הצעת חוק פרטית שבה הוא מבקש למנוע טובות הנאה מכל עובד המועסק בחברה ממשלתית ו/או בתאגיד על־פי דין, שמקבל סיוע בצורה זו או זו, ממשלתית או עירונית, סיוע ממשלתי כלשהו. אינני יודע אם הצעת החוק הגורפת הזאת תצליח לקבל מספיק ידיים בהנהלת הקואליציה ולאחר מכן כנשיאות הכנסת. אני מבקש להתמקד בנושא אחד ויחיד, כדי שלא יגידו לי שאי־אפשר להביא את נושא החשמל, משום שהוא קשור להסכמים בין־לאומיים של טייסים ב"אל על", אם אתה מבין למה הכוונה.

מאיר כהן־אביב (הליכוד):

כל חודש עובדי חברת החשמל מקבלים תוספת לשכרם, כיוון שכל חודש עולה מחיר החשמל. הם מקבלים תוספת כל חודש ולא אחת לשלושה חודשים.

גדעון גדות (הליכוד):

ועל זה הם אינם משלמים מס.

אני רוצה לסכם. לכן אני מציע הצעת חוק ספציפית מאוד, כדי שלא יטענו שהצעת החוק גורפת מדי, ויהיו מספיק טעמים להרבה אנשים להתנגד. אני מאמין שלאחר שביטח הוועדים בחברת החשמל קיים היום בציבור כעס גדול על ההשתוללות הזאת, נגד השערורייה הזאת של אנשים שבמצב נחווה, לא רק שהם מקבלים כל מה שדיברתי על היום, עוד משהו שם מאפשר להם להחזיק את היד על ה"שטר" של המדינה.

לכן, אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, ראשית אני תורע על דברי הפתיחה, אני מברך את השר על פועלו — אני עוקב מקרוב אחרי הדברים, אני יודע על דברים נהדרים שנעשים, אני יודע על התנופה הגדולה שלך ושל אנשי משרדך, אני יודע על הכול. אנא, בואו נעשה את הדבר הזה, שנראה אולי קטן, פועט. לא חשוב, אך האמן לי, אדוני השר, הביטוי שלי, "יתוש כאף האומה", הוא לדעתי הביטוי הנכון ביותר, הצורך ביותר והמדויק ביותר. בואו נעשה למען שינוי העניין, תן יד, הבצ את תמיכתך באמצעות כל הכלים המצויים בידך — ואני הרי מכיר את מידת יכולתך גם בתחומים האחרים — כדי שהצעת החוק אכן תוגש לכנסת כשבוע הבא ואכן נוכל, בדין, להפסיק עם העניין. אני מודה לכם על ההקשבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת גדעון גדות. חבר הכנסת מנחם פרוש — איננו. חבר הכנסת כהנא — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, אחרון הנואמים. בבקשה.

שנקבל יותר אמצעים ואולי נזרז את הפיתוח? הרבר הזה חל גם על הרוח.

אני מסיים באמונה שלמה שמסירותו של השר ומעורבותו בכל הנעשה במשרד מבטיחות לגוף, שהוא גוף מקצועי מדעי, את הממד הציבורי, שהוא חשוב ביותר למשרד בעל אופי מסוג זה. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ארצי. אדוני השר, יש לך דברי תשובה, דברי סיכום? בבקשה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היישוב ראש, כנסת נכבדה, בראש ובראשונה אני רוצה להודות לאלה שביצרו וגם לאלה שביקרו. אלה גם אלה מקובלים עלי, ולגבי הדיון אומר, שאני מעריך את הרמה וההתייחסות ואת הדיקף הבעיות שהועלו על-ידי חברי הכנסת.

אני מבקש להשיב על הנושאים ואולי להעיר גם כמה הערות לפי מקבץ נושאים, בציון שמם של חברי הכנסת שהשתתפו בדיון. אני מניח שאלה שלא נמצאים כאן יוכלו לעיין בפרוטוקולים לאחר מכן.

חברי הכנסת ויקטור שם-טוב ובראון דיברו האחד על ביטול המשרד והשני על איחוד המשרד או לפחות צירופו למשרד המדע. עד כמה שאני יכול לומר, העניין אינו כיד, אבל בדרך כלל משרד האנרגיה מהווה בפעילותו 8% מהתוצר הלאומי הגולמי, וזה אחד המשאבים העיקריים בניהול המשק. כמעט בכל מדינות המערב קיים משרד אנרגיה, המופקד על נושאים דומים לשלנו. אבל, יכול להיות שחבר הכנסת ויקטור שם-טוב, בקואליציה אחרת, לא יציע לבטל את המשרד. זו כבר שאלה שהזמן והמצב הפוליטי יקבעו אותה. לנושא הכורים הגרעיניים — — —

גדעון גדות (הליכוד):

לא הבנתי, מה אמרת?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת ויקטור שם-טוב הציע לבטל את משרד האנרגיה. אמרתי שאם תהיה קואליציה שבה ישתתף חבר הכנסת ויקטור שם-טוב — נחיה ונראה האם אז הוא ידבר על ביטול משרדים. אינני בטוח שבמקרה כזה זו תהיה ההצעה — — —

גדעון גדות (הליכוד):

זו הזמנה למחול?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא, לא, בשעה כזו מאוחר מכדי לרקוד.

לנושא הכורים הגרעיניים התייחסו חברי הכנסת ויקטור שם-טוב, עוזי לנדא, יובל נאמן, שבח וייס, מיכה חריש ויצחק ארצי. אני רוצה לומר בקצרה, שמבטח שתעשנה כל הבדיקות הדרושות, כדי שהחשמל המיוצר מכורים אלה, אם וכאשר ייקמו, אם לא יזויל את מחיר החשמל המופק, לבטח לא ייקר אותו.

לגבי הערות של כמה מחברי הכנסת, לפחות של חבר הכנסת מיכה חריש, אני יכול לומר שלאחרונה מונתה ועדה שצריכה לבחון את תהליכי הרישוי לאתר המוצע תוך הבטחת כל ההיבטים הבטיחותיים, כדי להימנע מבזבזו זמן, ולהבטיח שאם כן — ואני מדגיש, הדגש שלי הוא על ה"אם", כי השאלה היא כרגע בתיאוריה, עדיין אין החלטה — הרי תוכנית הכורים

שלהם שיעשו ג'סטה ומעל ומעבר לוויכוח הגדול על חשמל חינו, יוותרו מרצונם הטוב בשלב זה על 50% חשמל חינו. כדי ליצור כדור שלג, אשר יכריח גם אחרים ללכת בעקבותיהם. ייתכן שזו תביעה נאיבית, אבל אני מציע לכולנו שלא להעלות גירה בכל פעם בנושא זה, כאילו זה הנושא המרכזי של מדינת ישראל. יש לו חשיבות, אבל אין הצדקה שבו אחר זה יעלו על הבמה הזאת ויטעו את הנושא.

לעומת זאת, אני מאוד מבדך על הצעת החוק האמיצה של השר שחל שבאה למנוע בעתיד מעשה הפקרות בסגנון ברוני בנושא אספקת החשמל. כנראה שכל שרע יותר, טוב יותר, והשערוייה של העיצומים מטעם עובדי חברת החשמל לפני שבעיים בסגנון של כל דאלים גבר תרמה ללא כל ספק להכנת האווירה אשר הביאה לוירו החקיקה ולהסכמה רחבה בנדון.

עם זאת, אינני יכול להתעלם מכרוז השטנה שהופץ בקרב עובדי חברת החשמל נגד השר הממונה. מותר לכל אחד להתנגד, אבל אסור להשתמש בביטויים של גסות רוח, בביטויים של התקפה אישית. אסור לשכוח גם כימי מאבק עיקש ומר, שמדובר בשו במדינת ישראל, והדבר מחייב כבוד. לא מדובר באיזו קבוצה שולית של עובדים, אלא בעובדים אשר, יותר מאחרים, פוגעים כמו ידיהם בתדמיתם, וכדאי שמישהו יעיר להם על הדבר הזה ויעורר אותם למחשבה בעניין זה.

בחקיקה שיום השר שחל אני רואה ניצן ראשון של איסור שביתה על-פי חוק במפעלים חיוניים. חופש המאבק המקצועי איננו הפקרות. הפסקה שרירותית של החשמל היא פגיעה במאות אלפי פועלים ומפעלים, לא רק של אנשים פרטיים, אלא גם של ציבור הפועלים. את הנוק שילמנו כולנו. לא כל כרי-ירב רשאי להחליט החלטה כבדת משקל כזאת. יש מי שמוסמך להחליט על שביתה, יש מי שמוסמך להחליט על הפסקת השביתה. וחבל שעובדי חברת החשמל לא ידעו את הפרט הזה.

לקראת הסיום אני רוצה להפריד בין מורת הרוח על התנהגותם של עובדי חברת החשמל לבין הערכה לעבודתם. חברת החשמל מתקרבת כנראה לאט לאט לעידן של כניסה לשימוש בכורים אטומיים. אנחנו נמצאים עכשיו בעיצומו של תהליך מעבר לפחם והנה אנחנו מתקרבים גם לעידן האטומי. הנושא קיבל תאוצה עם ביקורם של ראש הממשלה ושר האנרגיה והתשתית בצרפת. אבל הואיל ויש לנו הניסיון המר של ה"לביא", אני מציע שלא ניכנס בדהירה מהירה מדי לנושא הזה. אנחנו, בחור יהודים, רגישים מאוד להתקרמות טכנולוגית, ואנחנו מוכנים תמיד להיות הראשונים ואפילו שפני הניסיון. אבל, מדובר הפעם בהשקעה שמסתכמת ב-2.25 מיליארדי דולרים. עדיין איננו יודעים איך נצא מה"לביא" ומה ה"לביא" הזה מבין לנו מבחינה כלכלית, וצפויה לנו סכנה שמדובר כניסה לתוכנית פיתוח גרנדיוזיות, בדגם מסוים נגיע למצב שניתן מבחינה כלכלית.

אני רוצה להצבע על הניסיון של תעלת-הימים, והייתי רוצה מאוד לשמוע מפי השר מה המאזן של תעלת-הימים, כמה כסף הפסדנו ואיזה ניסיון טכנולוגי או גיאופיסי רכשנו תוך כדי האבנטורה הזאת.

אני רוצה לסיים ולהציע לשר האנרגיה והתשתית, שאולי נתרכז קצת יותר בשני מקורות אנרגיה שעומדים לרשותנו: אני מדבר על חשמל ועל הרוח. אשר לשמש, מתוך המסמכים שהוגשו לנו, אני מבין שיש התקרמות. האם אין אפשרות לשותף גורם חוץ כלשהו בניסיונים האלה שנראים מבטיחים, כדי

ששר האוצר הוציא רשימה של 48 חברות שהן חברות עסקיות ועליהן לא יחול הקיצוץ בשיעור 3% בשכר ו-3% פיטורים, צמצומים. הם אמרו שהם רואים את עצמם נפגעים מכך שלא כללו אותם בקבוצת 48 החברות. כל הדיבור שהחזקים יגנו על החלשים, כל ההכרזה הזאת, לא היו לגבי השיבושים. הודעתי להם, גם על דעתו של ראש הממשלה, כי ההחלטה בדבר 48 החברות נוגדת את מה שסוכם בממשלה, וכי ההחלטות הכלכליות שוות לגבי כולם. אבל אמרתי להם: אם יש 48 חברות, אתם ה-49, וברוך, כי אני מקבל שאם חברת "כרידשא" היא חברה עסקית, גם חברת החשמל היא חברה עסקית. זה הובטח: סיימנו את הפגישה בהבנה ברורה, כך לפחות אני הבנתי, שהם קיבלו את ההסבר ואין כלל על מה להתווכח. הם הלכו להיפגש עם מנהל חברת החשמל, עם האלוף במילואים חופי, ואמרו שיתנו תשובה כלילה. למחרת בבוקר, באמצעות הרדיו, גם הוא וגם אני קיבלנו הודעה, שהשיבושים נמשכים. טלפנתי להסתדרות, דיברתי עם חיים הכרפלד ושאלתי אותו: הרי ההסתדרות אמרה שאין סנקציות, שאין שיבושים, שדחת את הסנקציות, מה קורה בחברת חשמל? אמר לי: מייד אברר, זה לא על דעתנו.

הגיע יום ששי בבוקר. העובדים הודיעו שאין שיבושים. אך בשעה עשר ניתנה הוראה על-ידי איש אחד, שכאשר יגיעו ל-2,000 מגווט, להפסיק, הפסיקו, בלא כל סיבה, אספקת חשמל לבתי-חולים, לצמחים מרומזרים. לא היתה לזה שום הצדקה. הם ראו מכתב שליחתי עוד לפני הפגישה אתם לשר האוצר, ליועץ המשפטי ולראש הממשלה, וכו' התרעמותי על ששר האוצר הוציא חקנות שכלל לא קיבלנו עליהן החלטה, והן ברטלו ביום ראשון.

מה לזה ולמאבק מקצועי? על מה בכלל מדברים? עם כל הכבוד, חבר הכנסת פלד, אילו באמת היתה המטרה אצילה כפי שמציגים אותה... אומר יותר מזה: אילו הודיעה לי ההסתדרות שהשיבושים האלה הם על דעתה, הייתי שוקל פעמיים, הייתי אומר שיש מאבק, שיש ויכוח בעידן דררחא. אינני מקבל את השיטה ואת הדרך, ואני לא פחות רגיש ממך ומכל אחד אחר בעניין המאבק המקצועי. אינני מקבל שהצעד הראשון שעושים הוא שניגשים "לשלטר" וסוגרים אותו. לא היה דבר כזה. אני — לא היה. העניין התחיל לאחורנה, שכאמצי ראשון ניגשים, כאשר אין כלל כל ויכוח — לא היה ויכוח, הודעתי להם — חד'שמעית שאם יש 48 חברות, הם ה-49: אם יכולנו להתקנות, אין להם על מה לטעון, יש שוויון מלא כלפי כולם. למרות כל זה אמרתי שאתייחס באיפוק גם לשיטה. במשך שמונת החודשים שאני מכהן בתפקידי ניסיתי לקיים מערכת יחסים של אמון, לדבר באופן חברי ביותר, לא במסגרת של ויכוח מעבר לשולחן.

מאה פעמים הבטיחו לי הבטחות בעניין חשמל חינו. בניגוד לחלק מהדוברים, אני חושב שזכות של 60 שנה יש לה ערך מוקנה, גם אם היא לא כתובה בהסכם. קיבלתי את העיקרון. אני מדבר רק על דבר אחד, על כך שווה ההטבה היחידה שאין לה הגבלה, אפילו כרטיסי טיסה חינו ביאל על" יש להם הגבלה, יש מספר. כאן יש מוצר שצורכים אותו בלא הגבלה, ויש מקרים חריגים גם לפי הסטנדרטים של צריכה מוגברת. זה לא יכול להיות. תאמרו צריכה להיות. הצעתי לעובדי החברה שהם יחליטו, ואמרתם להם מה אני אראה כסביר. דיבר על זה חבל הכנסת גזרות. פי שלושה מהצריכה הממוצעת כמשק — מקובל עלי — חינו, מעבר לזה — שישלמו.

הגרעיניים, אם תהיה, תבטיח לנו כניסה לעידן טכנולוגי מתקדם ברמת הבטיחות הגבוהה ביותר שיכולה להיות.

מיכאל חריש (המערך):

הוועדה עם משרד הפנים?

שר האגרייה והתשתית מ' שחל:

בהחלט. בעיקר משרד הפנים. היא מתואמת עמו.

ברצוני לציין שבגיבוש החלטות על תוכניות הפיתוח של חברת החשמל, עם או בלי כורים, שותפים כמה גורמים משרדיים וחוץ-משרדיים. לרבות אנשי אקדמיה. אמרו כאילו חברת החשמל בודקת את עצמה, ולזה אין בסיס. שותפים לבדיקה גורמי חוץ.

לנושא תעלתי-המים התייחסו חברי הכנסת לנדאו, נאמן, חריש, פלד וארצי. כל אשר ניתן לאומרו בנושא זה כבר נאמר. נעשו כל הבדיקות האפשריות, וכיום אין שום הצדקה להמשיך בהקצאת משאבים לקידומו של פרויקט זה.

האגרייה השאובה היא חלק מתוכנית הפיתוח של חברת החשמל, ובתור שכזו יישפט האם להקימה כרמתי-איר או במבוא-חמה, על-פי כללים של כדאיות ובדיקה שתיעשה במסגרת השיפוט של משרד האגרייה והתשתית. אומר מראש, שאם ייווצר פער סכרי והיגיוני, גם אז אינני מתכוון להחליט בעצמי, אלא אביא את העניין לממשלה, והיא תחליט, ואביא את זה לגופים הציבוריים. אבל אם ייווצר פער כספי גדול, לא יהיה בזה שום היגיון, והמשרד לא ימלץ.

הנושא המרכזי שאני רוצה להתייחס אליו הוא, שהמשך העבודה היום במעלה-איר, במנהרת החקר, לא ישנה את ההחלטה. כאשר יהיה לנו השיפוט על פיתוח משק החשמל, זה לא ישנה את ההחלטה לגבי המקום. כל המידע שאנו ווקקים לו נמצא בדינו.

בעניין עובדי חברת החשמל דיברו למעשה כל המשתתפים בדיון בלי יוצא מן הכלל, מי לכאן ומי לכאן. מי בעד ומי נגד. רוב חברי הכנסת שהשתתפו בדיון אכן גינו את השיבושים שהיו, ורובם המכריע גם תמך בעוצר בחקיקה.

אני מקבל את העצה שניתנה, שעל אף הסיבות הטובות שיש לתגובה אולי קצת רגשית על השמצות ועל דיבורים לא יפים, אני מחויב בשמירה על איפוק מרבי. שיקול הדעת שאני מחויב בו אסור לו בשום פנים ואופן שיהיה מונע או מושפע מדברים שבגש, ובדברים כאלה, לדעתי, אין מקום להחלטה של שר שנוגעת לו לעניין רגעי, ומני, נקודתי, אלא לשאלה של מדיניות.

אני חוזר ומדגיש, שהחוק שיוגש לכנסת אין לו ולא יהיה לו קשר עם נושא שקשור באיגוד מקצועי. כשביחתי אר במאבק מקצועי: ואם יהיה צורך, הדבר הזה ייאמר במפורש בחוק — אני מדגיש את המלה: במפורש.

החוק בא למנוע אפשרות של השתלטות של גורם, ולא במקרה אמרתי גם אדם אחד — מייד אומר כמה דברים לאותם חברי הכנסת, במיוחד לחבר הכנסת בראון ולחבר הכנסת פלד. אין זה נכון שעובדי חברת החשמל, לפחות כמה שאני יודע, גרמו לשיבושים בגלל מטרה אצילה של הודעה עם חלשים. לא מיניה ולא מקצתיה.

ביום רביעי שבו חלו השיבושים הומנתי אותם לשיחה. הם באו וקיימו פגישה בירושלים. הבאתי אותם לשיחה עם ראש הממשלה. הלכתי איתם לאחר מכן וישבנו לארוחת צהריים כחברים לכל דבר. הוויכוח שלהם היה על נקודה אחת, על כך

גדעון גדדת (הליכוד):
פחדו — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

פחדו מיצירת תקדים? אמרתי: תחליטו אתם. אני אבדך על זה. כדי שלא ייווצר תקדים, שחס וחלילה משהו קבע באופן חד-צדדי. גם היום אני מחזיק באותה דעה. בעניין חשמל חנים אינני בעד פעולה חד-צדדית.

אכל — אל ילכו ל"שטר" ויסגרו חשמל כאמצעי ראשון. כשהדבר לא קשור עם מאבק מקצועי, לא צריך להיות קשור אליו. זאת צריך לדעת, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב — במאבק מקצועי אדם הולך לשבות. מודיע למעביד, ואמר לו שיש לו ויכוח אחר. אי-אפשר ליהנות משני העולמות גם יחד — לעבוד, לקבל חשלוש בעד שעות נוספות, לקבל משכורת, ולסגור "שטר". זה לא ניתן, בשום מדינה זה לא ניתן.

אני שואל אותך, חבר הכנסת שם-טוב: אתה היית חבר ממשלה באותם ימים, מרדכי בחוק המים אסור ויש סנקציות מאסר של שנה, וכאן מותר? היית חבר הכנסת. מטלפן אלי רופא בבית-חולים ואומר שיש סכנת נפשות, נפסק החשמל באמצע ניתוח, עד שמפעילים את הגנרטור לשעת חירום עובר זמן מה, והדקות האלה יכולות להיות מכריעות, והוא מזהיר אותי. מה להגיד? ישבתי שלושה ימים באיפוק רב, אף לא מלה אחת אמרתי. נתתי למנהל חברת החשמל לפעול.

מה עושים העובדים? אני אומר לך שוב, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, אני מקבל מספר רב של טלפונים ומכתבים מעובדים, ובהם הם מברכים ואומרים שהם חוששים לדבר, מדובר בקבוצה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

השר מודיע אומר שהוא מקבל טלפונים מעובדים — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, איני בא להגיד לך מהו הרוב בחברת החשמל. אינני יודע. מעבר לזה, לא זה המניע.

עובדי החברה ומזכיר הוועד החליטו כרגע לעשות דבר אחר. לכל אספה שאני בא הם שולחים נציגות של עובדי החברה. אתמול נפגשתי אתם. איני חושש מזה. נתתי הסברים לעובדי חברת החשמל, שבאו לאותה אסיפה לשאול שאלות, עם הכרוז הזה. הוא פשוט אינו מוכבד. לא אתייחס אליו. למטה מכבודו של אדם להתתייחס אליו. הסברתי להם מה שהסברתי כאן. על זכותם של עובדים לדעת את האמת, על זכותם לדעת את האמת מן הוועד שמייצג אותם. אדרבא, שיאפשרו לי. אני מוכן להופיע. לא היה ויכוח. אני אומר זאת שוב, במלוא האחריות: לא היה על מה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לא היה ויכוח עם ההסתדרות. אני מרגיש את זה כאן. כי אמרת ששמעת שקישר אמר את הדברים. אני רוצה לשמוע את זה ממנו באופן גלוי. זה לא נאמר לי.

אני שואל אותך, חבר הכנסת ויקטור שם-טוב: ההסתדרות הודיעה ביום שלישי, או ביום רביעי, שכאשר היא רצתה לנקוט סנקציות היא הודיעה על כך. כאשר היא ביטלה אותן או דחתה אותן, היא הודיעה על כך. איני חושב שמזכ"ל ההסתדרות חושש, או שאין לו האומץ, להגיד לי שחברת החשמל יוצאת

כאבנגרד למען כל מקומות העבודה. אני רואה זאת, אגב, כדבר לא נכון. מפני שאין מתחילים עם חשמל. אם רוצים להטיל סנקציות, לא מתחילים עם הפסקות חשמל, ואם ההסתדרות מחליטה על כך, נניח שהגיעה למסקנה בקשר לכך — שתיתן התראה. שתגיד: במקום זה וזה, בשעה פלונית, תהיה הפסקה. כדי שתהיה דאגה למידת הבטיחות הדרושה. כאן היה משחק. מזכ"ל החברה חופי התקשר אתי ביום שישי, לאחר שהעובדים הודיעו שהם הפסיקו, בשעה 10:30 או 11:00. הוא אמר לי: איני יכול להשתלט על כך. נתנו הוראה למפעילים להפסיק מעל 2,000 מגוואט. אם כן, זה איש אחד, זאת לא קבוצה, לא מהעובדים. משהו אמר שיש לו סיבות כאלה וכאלה. לא ארד לרמה הזאת.

מה שקורה כרגע הוא גם כן שיטה שאינה מקובלת. אם יש ויכוח, אפשר להתווכח. ציורים, איומים, כרוזים. כל מיני שיטות? זה לא יכול להיות. אני אומר זאת מנקודת ההשקפה שאתה מדבר עליה, כי גם לי זה כואב.

אני אומר שוב לגבי החוק: הוא חיוני, מפני שצריך למנוע שיבוש וחבלה. זה צריך להיות אמצעי הרתעה נגד גורם שיעשה זאת, גם נגד ההסתדרות, שלא ייכנס לחדר ההפעלה יגיד למפעיל: תפסיק את החשמל.

אנרגיית שמש — חבר הכנסת יובל נאמן העלה את הנושא הזה. אנחנו אמרים שאנרגיית השמש היא בשבילנו אלטרנטיבה מרכזית כאנרגיה חלופית. אחת הטכנולוגיות המבטיחות ביותר היא של חברת "לזו", וזאת אכן נבחרה כאופציה לפיתוח מסחרי. אל נשכח, עם זאת, שאנו עדיין בעיצומה של בחינת הטכנולוגיה והבחינה הכלכלית של הבריכות הסולריות.

כאשר למרכז למידע — לדברי חבר הכנסת יובל נאמן — מה שהיה טוב אצל מודיע, שלא החזיר את המרכז, טוב גם אצלי. אינני מתכוון להעביר אותו למשרד המדע והטכנולוגיה. אני חושב שהוא נמצא במקום הנכון — במשרד האנרגיה והתשתית.

לחיפוש נפט התייחסו חברי הכנסת דנינו, חריש, פלד ופרוש. אני מודה להם על העידוד. אני חושב שהמדיניות החדשה בארגון הענק ובגיוס המשקיעים נתנה את התוצאה — התחלת העבודה ב"עסקת הנגב". אנחנו, בלא ספק, נמשיך בהתוויית קו ברור בתחום זה.

ביצוע עבודה בשבת — לדברי חברי הכנסת דנינו ופרוש. חברת החשמל מנועה מלכצע עבודות בשבת. פרט למקרים של דחיפות עליונה, בלית ברירה, היא מקפידה שלא לבצע עבודות בשבת. אני מוכן לקבל את ההצעות שחבר הכנסת פרוש מדבר עליהן, אם יש להן ערך טכנולוגי. אני מוכן לבדוק אותן וגם אתייחס אליהן. אני מדגיש שאין תעריך מחול למפעלים העובדים בשבת. התעריך הוא רגיל.

אני מסכים עם חברי הכנסת אוריאל לין וחריש, שמחיר האנרגיה יהיה לפי מדיניות המשרד וייושמו לעלות של מרכיביו: מוצרי נפט, חשמל ומוצרים אחרים.

פחם לתעשייה — הדגשתי ואמרתי, שאנחנו נמצאים בשלבי תכנון ויישום של מעבר ממוט לפחם בתעשיות. תהיה תנופה, לאחר שיוסכם מיקומו של מסוף הפחם. אני מקווה שבתוך שבועיים העניין הזה יסתיים.

אני רוצה להודיע לחבר הכנסת חופיק טובי, בנושא חיבור הכפר הערבי לחשמל. אני מקווה שבשנת התקציב הנוכחית

— סקירת שר האנרגיה והתשתית על פעולות משרדו:
הצעת חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 4) —

נסיים את חיבורם של אחרוני הכפרים הערביים לרשת החשמל — אני מדבר על אוס-חילף, אכבריה ועוד כפר אחד. כזה נסיים את חיבור כל היישובים הערביים לרשת החשמל.

קיימת בעיה רצינית אחרת, שעליה דיבר חבר הכנסת חופיק טובי, של שכונות שצמחו וגדלו ועדיין אינן מחוברות לרשת. יש בעיה עם חלק מהן בקשר לחנוון ולכנייה, ויש כאלה שהוקמו במסגרת התכנון והכנייה, ואמר את דעתי בצורה חד-משמעית: אינני חושב שאי-חיבור חשמל הוא סנקציה על בנייה בלתי חוקית. אלה שני מישורים שונים לחלוטין. מצדנו מצד המשרד, יש מדיניות ליברלית ביותר. אני אישית מתייחס לנושא הזה, ואני מקווה שאוכל להציע פתרונות. יש שאלות כספיות. אך אני מקווה שאוכל להציע פתרון לגבי שכונות. לאחר שנסיים את חיבורו של הכפר הערבי לרשת, אנחנו נסיים זאת במשך השנה הזאת. תודה רבה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר האנרגיה והתשתית על סקירתו המקיפה, המפורטת והמעניינת. גם תודה לו על תשובותיו על ההשגות של חברי הכנסת.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצעות סיכום. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר. בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שאקרא את הודעת הסיכום, אני רוצה להוסיף את ברכתי לשר האנרגיה והתשתית, מאחר שהשתתפתי בדיון רק באופן פסיבי. אני נוטלת לעצמי את ההזדמנות לומר זאת.

הודעת סיכום בשם סיעות הליכוד, המערך, חזית דתית לאומית, ש"ס, שינוי, אגודת ישראל, מורשה ואומץ.

הכנסת רושמת בפניה את דבריו של שר האנרגיה והתשתית, כפי שבוטאו בדיון במדיניות משרדו, שהתקיים היום בכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. אני מומין את חבר הכנסת צירלי ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא את הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון לסיכום הדיון על סקירת שר האנרגיה והתשתית:

1. הכנסת מגנה את ההסתה הפרועה המתנהלת נגד עובדי חברת החשמל על מאבקם הצודק והלגיטימי להגנת תנאי עבודתם ותנאי העבודה של כלל עמלי ישראל. הכנסת דוחה ומביעה את התנגדותה לכל ניסיון לבטל את זכות השביתה של עובדי חברת החשמל כמו של כלל עובדי ישראל.

2. הכנסת קובעת, שעל משרד האנרגיה להוריד את מחיר הדלק בהתאם להוזלת מחירי הדלק הגולמי שנרכש על-ידי ישראל.

3. הכנסת קוראת למשרד האנרגיה לבטל באופן סופי את הפרויקט ההרפתקני של תעלת-הימים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת צירלי ביטון. רשות להבאת הצעת סיכום לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להביא לפני הבית הצעת סיכום מטעם הרשימה המתקדמת לשלום בתום הדיון על סקירת שר האנרגיה והתשתית:

1. הכנסת מאשרת את החלטתו של שר האנרגיה והתשתית לחדול מפרויקט תעלת-הימים ולבסס את מדיניות חיפוש הנפט בארץ על גישה שקולה ומשוזרת מן ההרפתקנות שאפיינה את המדיניות הקודמת.

2. הכנסת מחזקת את ידי השר במאמציו להוזיל את מחירי הדלק והאנרגיה על בסיס תנאי השוק ופיתוחם של אמצעים נוספים.

3. עם זאת, רוחה הכנסת את התוכנית להקים כורים גרעיניים להפקת אנרגיה בלי שישראל תצטרף לאמנה הבין-לאומית לאי-הפצתו של הנשק הגרעיני. פיתוח גרעיני בתנאים אלה עלול לחשוף את המדינה ואזרחיה לסכנות חמורות מאין כמותן, מה גם שייצור אנרגיה בדרכים קונבנציונליות אפשרי כמעט בלא הגבלה.

4. הכנסת דוחה את דברי הביקורת של שר האנרגיה והתשתית על עובדי חברת החשמל. מאבקם להגנת זכויות העובדים נוכח המתקפה של הממשלה, המיועדת לפגוע בשכרו וברמת חייו של העובד, סייע להסתדרות בניסיונה להגן על העובדים.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיעארי. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' מיעארי

לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת צ' ביטון

לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת ע'

סולודר נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מודיע שנתקבלה הצעת הסיכום שהביאה חברת הכנסת עדנה סולודר.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, לא הצבעת נמנעים.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, האם יש נמנעים?

ה צ ב ע

— מיעוט

נמנעים

7. הצעת חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985* (קריאה ראשונה — המשך)

ישראל (תיקון מס' 4), התשמ"ה — 1985, של חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, המובא לקריאה ראשונה, רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהן-אבידב.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא — חוק הכניסה

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
זה המשך הדיון, אדוני.

טעם מר נשאר בפי, רבותי חבר הכנסת, לאור הדברים שקראתי בכתובים, דברים שאמרם חבר הכנסת אמנון לין, אינני רוצה לחזור עליהם. פשוט, נדדה שנתי לילות בשל שלוש שורות שנכתבו ב"דברי הכנסת". חבל שהן נכתבו ככלל, ויש להצטרע עליהן.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת כהן-אבידב, חבר הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לפנינו הצעה להעביר את חוק הכניסה לישראל (תיקון מס' 4), התשמ"ה—1985, לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמידה להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר הצעת

— רוב

— אין

— אין

נמנעים

ההצעה להעביר חוק הכניסה לישראל (תיקון

מס' 4), התשמ"ה — 1985, לוועדת החוקה,

חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אני קובע שהצעת החוק נתקבלה בקריאה ראשונה והועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, יש פה אי-הבנה. אני רוצה לומר לחבר הכנסת אמנון לין: חס וחלילה — — — כאבו לי אותן מלים שנאמרו בדברך ואתה מתייחס אליהן, שנאמרו על-ידי חברי כנסת אחרים.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, זה דבר שאדם יכולים להסדיר ביניהם על כוס תה.

ח. הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון), התשמ"ה — 1985* (קריאה ראשונה)

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לסגן שר האוצר, חברי הכנסת, נרשמו לדיון בהצעת חוק זו שבעה חברי הכנסת. נראה מי הם הניכורים שיוותרו.

רשות הדיבור לחבר הכנסת צפן — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע לחמוך בחוק מהטעמים האלה: 1. יש למלא ולקיים הבטחה פוליטית; 2. מגיעה תשומת לב למדינה שעמדה בלחצים; 3. מדינה זו מקיימת יחסים תקינים עם ישראל; 4. היא מאפשרת איחוד משפחות ועלייה; ה. היא מעניקה חופש דת ופולחן לקהילת יהודיה.

אם נקבל את ההחלטה הזאת, היא תקל על מתרפאים, על עולים חדשים, היא תאפשר לסטודנטים הלומדים שם לבוא לחופש — יש שם 1,200 סטודנטים ישראלים. ומה שלא כל כך ידוע — זה מקום מפגש של יהודים מעולי ברית-המועצות

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון), התשמ"ה — 1985, המובא לקריאה ראשונה. יביא את החוק סגן שר האוצר.

סגן שר האוצר ע' אמראי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה ראשונה הצעת חוק היטל על נסיעה לחוץ-לארץ (תיקון), התשמ"ה — 1985.

החוק המוצע בא להסמיך את שר האוצר לפטור מההיטל כולו או חלקו נסיעה לרומניה.

ראש הממשלה הבטיח לנשיא רומניה צ'אושסקו, כי יקל על החירות מישראל לרומניה. הכוונה היא להשוות את ההיטל לרומניה לזה המשתלם על נסיעה למצרים. כיום ההיטל הוא 368,000 שקל לכל יעד ו-245,000 למצרים. ב-15 בספטמבר 1985 יפחת ההיטל לכל יעד ל-150 דולר ולמצרים ל-100 דולר. ב-17 באוקטובר יהיה ההיטל לכל יעד 100 דולר, ולמצרים — אפס.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1744).

שבת וייס (המערך):

רציתי לתמוך בהצעת החוק המקורית, אך אחרי נאומו של חברי חבר הכנסת ארצי אני מציע לבטל לחלוטין כל היטל ולהעמידו על אפס.

כמו כן, אני מציע לדרוש לפנינו כי החוק התקבל ברוב המקובל בפרלמנט הרומני — פה אחד.

היו"ר א' נחמיאס:

אני לא שמעתי את דברך, לא כל שכן הקצרינות.

תודה לחבר הכנסת שבת וייס. חבר הכנסת דן תיכון איננו. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את החוק לוועדת הכספים.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את חוק היטל על נסיעה

לחוץ-לארץ (תיקון). התשמ"ה — 1985.

לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני קובע שהחוק התקבל בקריאה ראשונה ויועבר לוועדת הכספים.

ט. הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ה — 1985* (קריאה ראשונה — המשך)

בתנאות, בקיוסקים, במסעדות, במזנונים, בראש חוצות. והכוונה כמובן לראש חוצות של ערים יהודיות או שרובן המכריע יהודי. גם זה נאמר במפורש בחוק, לא היה לרגע צל של ספק ואין ולא היתה כל כוונה להחיל את החוק או איזו הוראה מהוראותיו על יישוב לא יהודי, או על יישוב לא יהודי ברובו, או על יישוב שרוב בתי-העסק שבו אינם יהודיים.

החוק הזה לא בא לפגוע בלא-יהודים; הוא לא בא לפגוע בלא-מאמינים, בחילונים, באתאיסטים; הוא לא בא להפריע לשום אדם לנהל את חייו הפרטיים כהבנתו. אבל, מותר לנו לבקש גם מיריבינו, גם מיריבינו האידיאולוגיים העקרוניים ביותר, לתת את ידם לכך שבשבעה ימים של החג הקדוש הזה לא ייראה חמץ בחוצות ישראל, הרחובות הראשיים, לא ייראה בהם חמץ שפוגע ברגשות הציבור הדתי, הלאומי, הרואה את עצמו קשור בדרך זו או זו למורשת ישראל.

לא אחדש הרבה אם אומר לכם כי יציאת מצרים היא המאורע הגדול ביותר בתולדות עם ישראל, ולא מקרה הוא שהמאורע הזה מופיע מספר פעמים הגדול ביותר בתורת ישראל ובמקרא כולו. לא מקרה הוא שנאמר לגבי מצווה זו "לדורותיכם". זוהי מורשת תרבותית נפלאה, ואחד מגילוייה הבולטים הוא היעדרו המלא של החמץ. אין עוד מצוות בתורת ישראל, אין איסורים שבהם האיסור איננו רק להשתמש במשהו, אלא גם לראותו. נאמר: כל יראה שאור בגבולך, פירושו שתורת ישראל רצתה לומר לנו בכך שעצם ראייתו של החמץ בפסח על-ידי אדם שומר הפסח היא פגיעה חמורה ברגשותיו.

בשם חופש המצפון, בשם חופש הדת, בשם אותה חירות גדולה של אי-פגיעה ברגשותיו של הזולת, ואפילו הוא מיעוט,

עם קרוביהם מכרית-המועצות. בסך הכול, נותרו עוד שבעה שבועות כדי לנצל את היתרון הקטן. אני חושב שזה מגיע אך ורק למדינה שמקיימת יחסים עם ישראל, וזה ההבדל בין רומניה לבין הונגריה ובלגריה.

לכן אני מציע להצביע פה אחד בעד קבלת החוק.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. חבר הכנסת ויקטור שם-טוב, בבקשה.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):

אני מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת שם-טוב. חבר הכנסת מתחיהו פלד.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חבר הכנסת אוריאל לין — איננו. חבר הכנסת שבת וייס, בבקשה. אתה יכול לדבר ממקומך, רק חואיל ברוב טובך להרים את קולך.

היו"ר א' נחמיאס:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ). התשמ"ה — 1985. קריאה ראשונה. מאת חברי הכנסת אבנר חי שאקי ואברהם יוסף שפירא. רשות הדיבור לחבר הכנסת שאקי.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דיברתי על הצעת החוק הזאת כאשר הבאתי אותה לדין בפעם הראשונה. היום אחזור בקצרה על עיקריה. אני רוצה לפתוח בקריאה לאותם חברי הכנסת, שהצביעו או נגד ובכוונתם לעשות כן גם היום או כאשר נצביע על החוק, ולומר להם מדוע לדעתי אין הצדקה לדחות את ההצעה הזאת.

קודם כול, מה היא איננה באה להשיג — היא איננה באה לפגוע בזכויות הפרט. היא איננה באה להתערב ברשות היחיד. היא איננה באה להכתוב לשום אזרח בישראל כיצד לחגוג את הפסח, מה לאכול בו ומה לא לאכול בו. כל שהיא באה לעשות, ואני מקווה שכך יסכימו גם אלה שהתנגדו אז, היא לתת פרהסיה יהודית מינימלית לחג הפסח. והפרהסיה המינימלית תתבטא בכך שלא יהיו העגה ומכירה של דברי מאפה חמץ בולטים, ובעיקר כמובן, כפי שנאמר בחוק, לחם, לחמניות, פיתות, עוגות-חמץ. הכוונה לאותם דברים ידועים ומובנים, שגם מי שאינו בקיא בדיני הפסח וגם מי שאינו מקיים את דיני הפסח יודע שהם הסמל העיקרי של חג הפסח.

אדוני היושב-ראש, למרות העובדה שלפחות 85% מכלל הציבור היהודי בארץ אינם אוכלים חמץ בפסח, מתוך יחס של כבוד עמוק לחג קדוש זה ולאיסור אכילת חמץ והנאה הימנו. בשנים האחרונות הולך לצערנו וגואה גל מכירות חמץ

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ה, עמ' 2037.

המאורע המהפכני הגדול ביותר בתולדות עם ואדם, יציאת מצרים. הוא יודע מה אכל כל העם הזה ומה אכלו כל בניו בערב הזה, הוא יודע מה הם שרו בערב הזה. גם אם יש מי שמנסה לשכוח ולהשכיח, עדיין נמצאים תמיד ויימצאו לעולמי עד אלה אשר ידעו לפטט בפרטי פרטים את טיבו, מהותו, אופיו, צבעו, פרטיו, תכניו, מטרותיו, תכליותיו, אפיוניו של החג הגדול הזה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז): גרסותיו.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
ובכן, כאשר אנו באים לדבר על איסור אכילת חמץ בפסח, אנו מדברים על המאפיין מספר אחד של חג הפסח: מאפיין אותו בקדושה, מאפיין אותו בזיכרון. הוא הונח לדורות עולם ולזיכרון, מפני שהוא הביא ליציאת מצרים והוא הביא לחירות העם היהודי והוא הוליד והביא לעולם את מושג החירות האמיתי. אין עוד תורה עתיקה שכן היטיבה לדבר על יציאה מעבדות לחירות. אין עוד תורה שכן גינתה את העבדות ואת הרדונות וכך שיבתה את החירות. ולכן היה עליה לדעת, שבמדינת ישראל המתחדשת, בשנה ה'37 לקיומה, יסתובבו בראש חוצות, בתל-אביב, בחיפה ובירושלים יהודים אשר יאכלו בראש חוצות וימכרו ויפצו אותו מאפה אשר עליו נאמר שאכילתו בכרת, ושהוא נחשב לדבר חמור כל כך.

אני פונה אליכם, חברי מפלגת העבודה, אני אנסה לפנות גם לחברי מפ"ם ומ"צ ולומר: הטעות של אלה — — —

זיידן עשתי (שינוי — מפלגת המרכז):
מה אתנו?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
הייתי מצפה גם מכס, גם מ"שינוי". אני פונה למעשה לכל חברי הכנסת, זה תפקידי כאן.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שאקי, תסכם בבקשה.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
כמה זמן אני מדבר?

היו"ר א' נחמיאס:
אתה צריך לפתוח ב־10 דקות, כי אני מניח שאתה תרצה עוד 10 דקות לסיכום.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
בנושא כזה וכשעה כזאת אני רוצה בכל זאת לומר — —

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שאקי, אני מבקש.

נאוה ארד (המערך):

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אל תעזרו לי. חבר הכנסת וירשובסקי, מה פתאום קפצת? מה יש? אני מבקש ממך, אל תעזור לי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אני שואל: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות.

קל וחומר בן בנו של קל וחומר כאשר מדובר ברוב, כשם אותו חופש מצפון אנו אומרים: אל ייעשו מעשים בפרהסיא הישראלית הפוגעים ברגשותיו של אותו רוב.

אחד הפרטים הבולטים בחג הזה הוא מצד אחד דבר חיובי, אכילת המצה, ומצד שני דבר שלילי, אי-אכילת חמץ. אבל, בעוד שאכילת המצה כידוע היא חובה בעיקר בערב הראשון, ואילו כל ימות החג יכול אדם לאכול כל מאכל, רק לא חמץ — הרי השלילה, אי-אכילת החמץ, היא התוכן, היא המהות, היא העיקר, היא האכילות של חג הפסח הזה. רוב דיני הפסח, רוב ההלכה, רוב המסורת, רוב האגדה, סובבים סביב היעדרו של החמץ, מפני שהיציאה ממצרים היתה בחיפזון ובני ישראל אכלו אז מצות.

בשעתם. כאשר הגיעו ראשוני המתיישבים של היבשת החדשה, אמריקה, שלימים הפכה ארצות-הברית, כאשר באו ליישב את הארץ הזאת ויצאו ב"מייפלואאר", אותה אונייה שנחפרסמה לדורות עולם בכך שנוסעיה הביאו לעולם יבשת, ארץ ותרבות שכל העולם מתבחר בהם, גם כשחולקים על דעותיהם פה ושם — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אם אתה רוצה להאריך אתה יכול לדבר גם על ה"קונטיק", לא רק על ה"מייפלואאר".

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אני מודה לך. אתה לא תאמר לי מה לומר ואין בכוונתי לשמוע על עצותיו מה לומר ומה לא לומר.

מאיר כהנא (תנועת כך):
שונא ישראל, שחוק כבר.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אל תפנין שנאה כזאת בנושא כזה. זה פשוט מכיש לראות איוז שנאה מבצבצת מדברך. צר מאוד.

מאיר כהנא (תנועת כך):
זה אנטישמי, אתה כל כך מכוער.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
תשמע משהו על ה"מייפלואאר". ודאי קראת, אבל תשמע זאת בהקשר הזה. אני הפעתי בקמפוסים בארצות-הברית במלאות 200 שנה לעצמאות ארצות-הברית. ובפני האמריקנים שאלתי האם זכורים להם פרטים. קדם לי בזה — כדי לזכות את האומר ולהביא גאולה לעולם אזכיר זאת — קדם לי בזה דוד בן-גוריון ז"ל, שטען את הטענה הזאת בפני ועדת החלוקה. והנושא הוא פשוט בתכלית: במה שונה זיכרוננו של העם היהודי מזיכרונם של עמים אחרים וכמה גדולתו של העם הזה כעם של זיכרון לאומי? ואם יש זיכרון לאומי בה"א הידיעה, הרי זוהי יציאת מצרים; נאמר שיש לזכור את יציאת מצרים. ובכן, מה נאמר לגבי ה"מייפלואאר"? למרות גדולתו של המאורע, למרות המהפכה לעולם שהביא המאורע הזה, אף שקם עם אדיר לעולם מהפכה אדירה כזאת? זה לא קרה לפני 3,300 שנה, זה קרה לפני מאות מעטות של שנים. והחשובה ידועה: אין בנמצא היסטוריון אמריקני אחד היכול להשיב בהן ודאי על אחת מהשאלות הללו. ואילו העם הזה, העם היהודי, מדי שנה בשנה בליל הפסח יודע גם יודע את השעה המדויקת של

ביום זה. אל נא תביאו לפגיעה כה קשה בהרגשות, ברגשות ובתחושות של אנשים דתיים, מאמינים, אשר מטעמים תרבותיים, דתיים, לאומיים, חינוכיים — תערוכת כזאת או כזאת של כמה מהם — אינם יכולים לראות חמץ בפסח מבלי להימצא נפגעים עד עמקי נשמתם. לא יעלה על דעתי לבוא ביום שהוא מקודש, בחג העבודה, יום האחד במאי, ולפגוע, אף שאינני מזדהה עם הדגל האדום ביום זה, נראה לי שפגיעה בו ביום זה תהיה פגיעה חמורה. לכן אני מצפה שכיום הזה אדם הרוצה לאכול, יאכל בביתו.

נאווה ארד (המערך):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שאקי, אני מבקש ממך.

נאווה ארד (המערך):
מה זה?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
כל כך מפריע לך, נאווה ארד, לשמוע כמה מלים על חג הפסח? שמעתי שדיברו פה שעות בנושאים אחרים. איזה יחס.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מבקש ממך להפסיק.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה היתה התגובה של האמריקנים על הסיפור של ה"מייפלואאר"?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
התגובה היתה: זיכרון כפי שיש לעם היהודי אין בעולם, ואני גאה בזה.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שאקי, סיימת את דבריך. אני מבקש ממך, אתה מדבר כבר 20 דקות.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אני מסיים במשפט הבא.

היו"ר א' נחמיאס:
משפט אחרון.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אני אענה למתדיינים בישיבה אחרת. ארצה לשמוע את הטענות שיש נגד החוק, ונשקול אם יש באמת טענות הראויות להישמע. אבקש שהדיון הסופי יהיה בישיבה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת אבנר חי שאקי, חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
באיוו זכות נקיים את הדיון במועד אחר?

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת יוסי שריד, מה שאלתך?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הנואם אמר כמובן מאליו שהוא יענה בישיבה אחרת. אני רוצה לדעת: האם לחבר הכנסת שאקי יש מעמד של שר? האם היושבי-ראש אישר שהוא יענה בישיבה אחרת?

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שריד, אני מייצץ לך: תפתח את תקנון הכנסת, ואם תרצה לשאול אותי פעם שנייה אשיב לך.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אתה שאלת מה נשתנה, חבר הכנסת וירשובסקי. נשתנה שאין חמץ כלילה הוה. תן ידך. אתה סיפרת לי שבמקרה שלך אתה משתדל שלא יהיה חמץ, לא תעשה מאמץ שיהיה חמץ. כל מה שמבוקש בזה — — —

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אבל אני לא צריך את החוק הזה.

אהרן נחמיאס (המערך):
חבר הכנסת וירשובסקי, כאמת, אני אבקש ממך.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אתם מתבקשים לתת יד למעשה שלא יסתור אף עיקרון אחד מן העקרונות שלכם. הייתי מבין אילו בא לכאן מישהו והציע להתערב בחיי הפרט. אבל, חלילה לי מלהעלות זאת, כי אני יודע: אין לזה סיכוי, אין לזה הצדקה במשטר דמוקרטי. קיבלנו עלינו שלטון רוב, איננו מתכוונים לכפות נורמה דתית. אבל, זאת לא כפייה של נורמה דתית על הפרט. הרוצה לאכול חמץ יוכל והרוצה להשיגו ישיג אותו, אם הוא מתעקש דווקא לאכול חמץ בפסח.

ידיד עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):
הלוא זה קיים גם עכשיו.

היו"ר א' נחמיאס:
תואיל כרוב טובך לסיים.

יצחק ארצי (המערך):

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
לא שמעת.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת ארצי.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אדוני היושבי-ראש, אפשר לשאול שאלה?

היו"ר א' נחמיאס:
לא, לא, אף אחד לא ישאל. גמרנו, הוא צריך לסכם, אני מצטער מאוד, מאוד מצטער.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני רוצה פשוט לדעת ממתי הציבור הדתי, שמבקש עכשיו את הרשות שלנו — — —

היו"ר א' נחמיאס:
אתה שואל בלי רשות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
תן לי להמשיך לשאול.

היו"ר א' נחמיאס:
תמשיך לשאול, אבל זה בלי רשות.

חבר הכנסת שאקי, תסכם בבקשה.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אני שומע למצוות היושבי-ראש, ואנא, תנו לי לסיים.

אני אומר וחוזר ואומר גם לאלה שבאו עם החלטה נחושה: אין כאן כל פגיעה בזכויות הפרט, אין כל כוונה לפגוע בזכויות הפרט, באורכע אמותיו, אבל בואו וניתן צביון מינימלי יהודי לפומבי, לפרהסיה, למראה החיצוני של רחובות ישראל.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
צריך להיות איה היגיון בדברים. חבר הכנסת שאקי אמר
שהוא רוצה לשמוע את דברי המתדיינים, ואז הוא יעריך האם
שמע נימוקים כבדי משקל. אנחנו שמענו את דבריו של חבר
הכנסת שאקי, דברים מאלפים ביותר וכבדי משקל.

היו"ר א' נחמיאס:
ביקשת הצעה לסדר, חבר הכנסת יוסי שריד, אל תנאם. מה
הצעתך לסדר?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע שאחרי ששמענו את דבריו המאלפים וכבדי
המשקל של חבר הכנסת שאקי, נתפור ונדון בעניין בכובד
ראש, נתפור ונהרהר.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לאדוני, אכל הצעתך עומדת בניגוד לתקנון ולא
אקבל אותה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היא לא בניגוד לשכל הישר.

היו"ר א' נחמיאס:
אבל היא בניגוד לתקנון. לשכל הישר יש כל מיני שבילים,
מעלות ומורדות.

חבר הכנסת יצחק ארצי, אתה רוצה לדבר? לא. חבר
הכנסת מאיר כהנא בבקשה, אדוני.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
גם העונש הזה?

מאיר כהנא (תנועת כך):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה — — —

עדנה סולודר (המערך):
הצבעתי ורציתי לשאול.

היו"ר א' נחמיאס:
אני לא ראיתי, סליחה. באמת לא ראיתי. תשבי ואחרי
דבריו של חבר הכנסת כהנא אתן לך לשאול, ברצון. פשוט לא
ראיתי. חבר הכנסת יוסי שריד הסב את תשומת לבי, והייתי
צריך לשלוט בו ולא כך.

עדנה סולודר (המערך):
איני יכולה להתחרות בו.

היו"ר א' נחמיאס:
כן, חבר הכנסת כהנא.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, למעשה הבעיה איננה
החמץ בציבור כי אם החמץ שנמצא בתוך נציגי הציבור,
השאור שבנייה הבולט בבית הזה. "לא יראה לך חמץ, לא
יראה לך שאר בכל גבליך" — המצווה היא ברורה. לבער את
החמץ. שלא יישאר ממנו שריד. חבל, השריד נשאר,
והוירשוכסקי, עם מפ"ם ועם ד"צ, ושינוי, וכנסת ישראל
מלאה חמץ מפה לפה.

המתנגדים לחוק החמץ לא מתנגדים לחמץ. הם מתנגדים
לעצם קיומם כיהודים. שונאי ישראל הם, אכולי שנאה עצמית,
חולים מסוכנים. צאצאי יהודים שמסרו נפשם על חוק שכזה.
הם עולים על הברקדות למען החמץ. חומץ בני יין.

אני יושב בבית הזה, מסתכל, מקשיב, הלעג, הבז,
השנאה. אילו היה דבר כזה קורה בפרלמנט גרני, אילו היינו

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. רשות הדיבור לראשון
הנואמים, חבר הכנסת מתתיהו פלד. בבקשה.
מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת יצחק ארצי, אתה רוצה לדבר?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני רוצה לדעת אם יש הערב הצבעה או לא. מותר לי
לדעת או לא?

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, בבקשה תפתחו את התקנון. זה הכול, וכך
לא תשאלו שאלות.

חבר הכנסת יצחק ארצי, אתה רוצה לדבר?
חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אני רוצה לדעת, האם יש היום הצבעה או לא.

היו"ר א' נחמיאס:
את זה נדע רק בסוף הדיון. חבר הכנסת אבנר שאקי יכול
גם שלא לסכם והוא יכול לבקש לסכם בישיבה הבאה. אני לא
יכול עכשיו לקבוע מה הוא רוצה. הוא בעל הבית. לא אני.

שבח רייס (המערך):
חבר הכנסת אבנר שאקי כבר הודיע שהוא לא יסכם היום.
שאלתי אם הוא יכול לחזור בו כשראה שיש לו רוב.

היו"ר א' נחמיאס:
חבר הכנסת שאקי, בתום הדיון, יכול לקום ולהגיד — — —

שבח רייס (המערך):
אף שעכשיו הודיע שלא יסכם.

היו"ר א' נחמיאס:
נכון, נכון, תפתח את התקנון. יש לו מעמד של שר. לא
פחות ולא יותר. לכל חבר הכנסת שמביא הצעת חוק יש מעמד
של שר. עכשיו, חברי הכנסת, תחליטו. מי שרוצה לדבר יבוא
יידבר ומי שלא רוצה — אתן את זכות הסיכום לחבר הכנסת
אבנר שאקי והוא יקבע אם הוא רוצה להשיב ואם תהיה הערב
הצבעה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אדוני היושב ראש, אדוני היושב ראש — — —

היו"ר א' נחמיאס:
באמת, אני מבקש, אני מבקש ממך.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני מבקש את רשות הדיבור, אדוני, להצעה סדר.

היו"ר א' נחמיאס:
בבקשה, רשות להצעה לסדר לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני רוצה לקבל אותה וזאת שיש לכל אדם ולכל חבר
הכנסת, שאלה שיצביעו ישמעו את דברי. על כן אני חושב
שהדבר הזה איננו הוגן, אם אין היום הצבעה — אנחנו
מעבירים את כל הדיון ליום שתהיה בו הצבעה.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מצטער מאוד. אני לא אמרתי שלא תהיה. הצעה לסדר
לחבר הכנסת יוסי שריד, בבקשה.

הפרלמנטריים שלנו. אם בצורה כזאת הדתיים רוצים להעביר חקיקה, הרי הם מכישים את הדת יותר מכל חילוני.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):
אני מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת מרדכי בראון — איננו באולם. חבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אני מוותר.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יוסי שרד.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, זה שאדם הוא ירא שמים איננו אומר שהוא איננו מגלגל עיניים לשמים. במקרה שלנו, חבר הכנסת שאקי הוא דוגמה אופיינית של מגלגל עיניו השמימה. מצד אחד הוא פונה לרצון הטוב של חברי הכנסת, והוא מפציר בהם, מעתיר בהם ומבקש את אונם הכרויה, לא לבוא עם דעה קדומה, לנסות ולהשתכנע — וכל ההטפה הנמלצת, החסודה, המנופחת והשמנונית הזאת נגמרת אחר כך בחרגיל פרלמנטרי זול ונמוך.

אני חושב שההתנהגות הזאת אופיינית לבקשה, להצעה, לדרך הפעילות הפרלמנטרית שלכם, ולכן גם אני מוחה ומוותר על רשות הדיבור.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אני מוחה על כל מלה גסה וחסרת שחר שלך.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רן כהן — איננו באולם. חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, התרגיל הפרלמנטרי הוא לגיטימי, אבל אינני יכולה לומר שהוא מוסיף הרבה כבוד. לכן אינני רוצה להשתתף בדיון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב ראש, אינני רוצה להתפלפל לגבי התרגילים. אנחנו פנינו לחבר הכנסת שאקי, הוא עומד על דעתו ותרגיל פרלמנטרי הוא חלק מההווה הפרלמנטרי. כולנו עושים את זה, איש איש בעתו.

אני רק רוצה לומר, ואני מקווה שאני אומר דברים בשם קבוצה גדולה של חברים במפלגת העבודה, שאנחנו אמונים על הסטטוס-קוו כמסגרת של דיוקים מסורתיים רב-שנים. כל אחד מאתנו מוותר במסגרת הסטטוס-קוו על חלק מעקרונותיו. אני פונה אל חברינו במפלגות הדתיות, שלא להביא אותנו מדי שבוע בשבוע למשבר סביב העניין הזה. גם הם צריכים להגן עליו. אנחנו לא נצביע בעד החוק הזה, כי אנחנו חושבים שעניין זה כלול באותה מסגרת של איזון עדין, שאם ישכשו אותו, אנחנו ניכנס כאן לבדיקה מבוקה ומבולקת. על כן, לא נתמך בחוק זה.

שומעים את הכוח, את הלעג ליהדות, אילו היה המכוער הזה, הווירשובסקי — — —

אמירה סרטני (מפ"ם):
איך אתה מדבר?

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מדבר בדיוק כמו שאה, גברת, יכולה להיות כאן ולקום כאן ולהגיד "נאצי". אני אומר שהוא מכוער, גם בפנים, דתתי משמע.

אילו היה דבר כזה קורה בפרלמנט, בסיים בפולין, בוורשה, היה העולם היהודי והגויי מתקומם. הכעיה היא שהגויים הם יהודים המתגוררים, המתיוונים.

ישכנו פה בשבוע שעבר. עמד כאן חבר הכנסת, ושאל את שר המשטרה: האם זה נכון שיש הוראה לשוטרים דתיים להכניס את הציציות לתוך המכנסיים. מה שהלך כאן, צחוק, לעג, בוז.

יהודים, דעו, אלה רוצים מלחמת אחים. השמאלנים האלה רוצים מלחמת אחים. אני מקווה שלא תהיה. אבל דעו, ככל שאנחנו, הדתיים, נרתעים ממלחמת אחים, זה לא יהיה על חשבונה של ההלכה.

אני פונה לכנסת, לבית הזה, ואומר שזה לא עניין של דת. זה עניין של כבוד לאומי. אני מקווה שכל אחד כאן יוכל להתגבר על השנאה העצמית ויבין שחייבים לבקר את החמץ עד שלא יישאר ממנו שריד, וחייבים לבקר את השריד עד שלא יישאר ממנו חמץ.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהנא. מר רצונך, חבר הכנסת כהן אביב?

מאיר כהן אביב (הליכוד):

אדוני היושב ראש, אני סבור שכמה חברים ירצו בוודאי להשתתף בדיון הזה. זכותו של המציע לבקש דחיית הדיון וההצבעה, כדי שלא לעשות "חאפ" בהצבעות. אני מציע לחבר הכנסת שאקי שהמשך הדיון יהיה בישיבה אחרת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מאיר כהן אביב. חברת הכנסת סולודר, רצית משהו, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אני חושבת שכחברי הכנסת כבר עברנו את מבחני הבגרות. המשחק הזה שנערך פה אינו לכבודו של הכנסת. הרי כולנו יודעים שאילו היה רוב לסיה המציעה היינו מצביעים הערב. העמדות של הצדדים כרוורות וידועות. אם לא מצביעים הערב, וכוור לי שאם אין רוב למציע לא יצביעו הערב. חבל על כל רגע מיותר. נעבור לסעיף הבא.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, היה לי הרבה מה לומר על החוק הזה ועל צורת הטיעון של חבר הכנסת אבנר שאקי. מה"מייפלאואר" עד היום, אבל לאור התכסיסים האלה, שכאשר יש רוב נגד החוק הזה, וזה כולל בכנסת, עושים תרגילים מכוערים כדי שלא לקיים את הדיון, מתוך מחאה אני מסרב לדבר, כי אני חושב שזה ניצול לרעה של החיים

אנחנו רוצים להביא חוק כזה? יהיה זה חילול השם מאין דומה לו אם בכנסת ישראל נביא חוק כזה ויהיו ידיים אשר יורמו נגדו. לא פיללתי שעד כדי כך נגיע, שרבים כאן ישכרו את הסטטוס-קוו. האם זה לפי הגדרות הסטטוס-קוו? —

שבת וייס (המערך):
כן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— — כשאנחנו רואים את הפרצות ההולכות וגוברות משנה לשנה במכירת חמץ בלא כל הפרעות?

ייער כוח לחבר הכנסת אברהם שפירא ולחבר הכנסת שאקי, שהביאו את החוק הזה. אני מבקש ופונה אליכם, שכתבואו הביתה תחשבו על כך היטב, ואני מתפלל שבחלומותיכם יבואו אליכם הורכים ויהיו אתכם מלהצביע נגד החוק.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שפירא — איננו באולם. חבר הכנסת אמנון לין. בבקשה.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לומר כמה מלים לחבר הכנסת פרוש. בפסח אני מחזיק בביתי רק מצות. אני יליד משמרה-העמק. אני יכול לומר לך יותר מזה, שגם על שולחן משמרה-העמק יש רק מצות. אף אחד מאתנו, חניכי תנועת העבודה, לא קיבלנו את הנוהג הזה בכפייה. אילו היתה כפייה, אני יכול להבטיח לך, לא רק בביתי היה לחם, אלא בכל מקום. לא היתה מצליח להשיג יהודים שאינם שומרי מסורת שיכבדו את חג הפסח. כל דבר שיעשה בכפייה יביא את התוצאה ההפוכה.

אני רוצה לספר לך אירוע שקרה לי רק בזמן האחרון. היו כאן אצלי אורחים משכם בחג הרמזן ואכלו כאן אתי בכנסת. הם אמרו לי: אתם לא יודעים כמה אתם מאושרים שהחומייניזם לא השתלט על הרחוב שלכם. אנחנו רוצים להיות באווירה דמוקרטית שבה כל אדם יכול לנהוג לפי מצפוניו. כל אדם יעשה כראות עיניו. בביתו — יעשה כרצונו. בחוץ — שום כפייה. נשים נוסעות למכה להתפלל והן חוזרות ומספרות לנו שפקחים של החומייניזם עוברים ברחובות ומצליפים בכל אשה שהשמלה — — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אתה מרשה לי לשאול אותך שאלה?

היור"ר א' נחמיאס:

לא, חבר הכנסת פרוש, למה אתה מתפרץ? אני מבקש ממך. לא קיבלת רשות ואתה מתפרץ. כאשר תקבל רשות — תדבר. סלח לי, אני מבקש סליחה. מחילה, אדוני.

אמנון לין (המערך):

הנשים האלה התזוורת ממכה. וכיניהן נשים אשר יצאו מחיפה. מספרות כיצד מצליפים, כיצד הפונדמנטליסטים שם שומרים על קיום המצוות. הן אמרו: אנחנו לא רוצים להיות באווירה כזאת. אנחנו מאושרות שאנחנו במדינה הדמוקרטית הזאת.

חבר הכנסת פרוש, אני רוצה לומר לך בכל הידידות, שאני חרד מכך שאנחנו ניהפך למדינה פונדמנטליסטית, שבה אדם — אגב, אני יכול להיות משוכנע בזה, ככל שתגדל הכפייה הדתית כאן אתה תרחיק את הנורע מהדת ומהמסורת. הקבוצה הזאת רוצה שהמדינה — — —

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת שבת וייס. חבר הכנסת חיים רמון — איננו באולם. חבר הכנסת מנחם פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני נא לנו כי חטאנו אם הגענו לכך שיש צורך להביא לכנסת חוק למניעת מכירת חמץ בפסח. אני אומר, אני נא לנו כי חטאנו. זה דבר שהיה מקובל מדורי דורות, גם אצל חילונים, להקפיד שלא להכניס ולא למכור חמץ בפסח.

חמץ בפסח היה אחד הדברים המחרידים. הייתי מבקש מכם להעיף עין, לראות במשפחותיכם, אצל הורכים, סביכם, כדורות שקדמו. מה קורה אתכם? מה כל הלהט הזה? מה כל האווירה שיצרתם כאן?

הייתי רוצה לשאול את הפרלמנטרים הוותיקים שיושבים כאן ואומרים שיש אי-ידין בכל המהלך הזה — מי יודע מה, מכיוון שאנחנו חוששים כאילו לא נצליח להעביר את החוק ברוב קולות. אני נא לנו אם אנחנו צריכים לחכות לרוב כדי שחוק זה יעבור בכנסת. החוק היה צריך להתקבל פה-אחד, ואתם קוראים לזה חוק אנטי? מוכרים חמץ בפסח בתחנה המרכזית ועוברים יהודים שזה כואב להם, ולמי זה לא כואב? לאבותיכם זה לא כאב? ואתם בצעירותכם לא כאב לכם לראות חמץ בפסח? ואתה, חבר הכנסת שבת וייס — זה העיקרון של הסטטוס-קוו? מי מפר את הסטטוס-קוו במדינת ישראל?

שבת וייס (המערך):

כן. אתה צריך — — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כאשר מוכרים חמץ בפסח בתחנה המרכזית, מפירים את הסטטוס-קוו.

שבת וייס (המערך):

כן זה היה 37 שנים. אתם צריכים להיות מעוניינים.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני רוצה לומר לחברת הכנסת עדנה סולודר, שבזמן הקצר שאת בכנסת לא פעם אחת ניהלחם גם אתם מהלכים פרלמנטריים כאלה וחישובים שכאלה. מה נזעקתם? מה אתם מוחים? מה אתם מדברים דברים שכאלה? יש חשש לחילול השם. לא מעניין אותי אם החוק יעבור או לא. בלבי ובנפשי אני רוצה שהוא יעבור כדי למנוע את חילול השם. את מי לא מרתיע חמץ בפסח? ואתם יושבים כאן ומוחים על משהו שחושב שמא החוק לא יעבור.

חבר הכנסת שבת וייס, אבות תנועת העבודה נהגו בצורה אחרת מזאת שאותה אתם נוקטים.

שבת וייס (המערך):

בדיוק כמונו.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

הם התחשבו ברגשות ונתנו ליהדות התורתית יותר מהליכוד.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה יודע למה? כי גם אתם הייתם אתרים, אבותיכם והסבים שלכם.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני פונה אליכם ומבקש לחשוב בצורה מעמיקה על החוק הזה. מה הוא מפריע לכם? לנו זה מפרע. מה חורה לכם אם

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— — — ברגע שאנו רואים חמץ בפסח זו כפייה אנטי-דתית.

אמנון לין (המערך):

הרי אתה כעצמך רוצה לשלוח פקחים שיטמרו על החוק הזה. אתה תהפוך את המדינה הזאת למדינת פקחים שיטמרו לשמור על החוק הזה, כדוגמת פקחי החומינים באירן ובסעודיה. עלייך כך תרחיק את העם משמירת המסורת. אני, על כל פנים אחייב לימין אלה אשר שוללים כל כפייה דתית.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת אמנון לין. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אמרתי מה שהיה לי לומר בנושא. עקרונית אני מצטרפת לרוח דבריו של חבר הכנסת אמנון לין. אני חושבת שככל שיכפו עלינו יותר תתגבר ההתנגדות. כמו שנאמר בפסח: "כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, בבקשה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, משהו מעניין הערב. חברי הכנסת הדתיים עולים על הבמה ואלה המתנגדים יוצאים ומדברים במיקרופון הצדדי. כנראה שיש כאן איזו משמעות: הפרדת הדת מהמדינה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אנחנו כבר רוצים ללכת. יש בעיות לאומיות ממדרגה ראשונה ואחם מעסיקים אותנו בשטויות שלכם.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני דיברתי מעל הדוכן.

אברהם ורדיגר (מורשה):

חבר הכנסת שריד, אצלי ואצלנו אין אלו שטויות, זוהי בעיה לאומית עליונה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא אצלנו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אם אצלכם לא — זה מר מאוד.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת שריד, השער פתוח, אתה יכול ללכת. לא רצית לדבר, לפחות חלק. אם אלה שטויות והדברים לא מקובלים עליך — תקום ותלך. בעיניך אלה שטויות.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש סדריום. אל תחלקו ציונים לא על חוכמה ולא על שטויות.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה קורא לי לסדר? כשהם הפריעו לא קראת להם לסדר. כל הכבוד.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, כאשר אתם דיברתם, חבר הכנסת ורדיגר לא הפריע לכם. אני מבקש מכם לכבד אותו ולהאזין לו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

חברי הכנסת, אני יוצא פולין. בפולין הפרלמנט היה הסיים. לפעמים, כאשר היינו צעירים, היינו באים לסיים כמו שבאים היום אורחים לכנסת להקשיב. אני נדהם מהתגובות האנטישמיות והאנטי-יהודיות של יהודים בתוך הבית הזה. לא שמענו תגובות מעליבות מעין אלה בסיים הפולני. אני קובע זאת מתוך אחריות. לזלזל כך בכל נושא יהודי, בכל נושא דתי — זוהי אנטישמיות יהודית.

יאיר צבן (מפ"ם):

איזה פירוש אתה נותן?

עדנה סולודר (המערך):

חבר הכנסת ורדיגר, למה אתה נותן ציונים?

אברהם ורדיגר (מורשה):

היא הרבה יותר גרועה מאשר אנטישמיות של גויים.

יאיר צבן (מפ"ם):

איך אתה לא מתכייש? אדוני היושב-ראש, למה אתה נותן לו להתבטא כך?

אברהם ורדיגר (מורשה):

אני לא מתכייש, כי זהו המצב. אתה יכול להצביע נגד או לא נגד, אבל עם דרך ארץ.

עדנה סולודר (המערך):

גם מהצד השני צריכה להיות דרך ארץ.

אברהם ורדיגר (מורשה):

דרך ארץ לנושאים דתיים, דרך ארץ לנושאים אשר בזכותנו אחם ויושבים כאן במדינת ישראל עצמאית.

עדנה סולודר (המערך):

באמת?

אברהם ורדיגר (מורשה):

בהחלט.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — מיליונים היו יכולים להינצל — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שריד, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שריד, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה. אתה רוצה שאקרא אותך לסדר בפעם השלישית?

אברהם ורדיגר (מורשה):

חברי הכנסת, יש משהו מוזר בנושא החוקים הנקראים דתיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הייתם אנטי-ציונים ונשאתם אנטי-ציונים.

מאיר כהנא (תנועת כך):
סתום את פִּיךָ כבר.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מאיר כהנא, מה אתה מתערב?

אברהם ורדיגר (מורשה):

האנטי־ציונות שלנו עולה על הציונות שלך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
רק בגללכם מיליונים לא באו ארצה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

בוודאי, מיליונים לא באו ארצה.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת שריד, כדי שלא תהייה אִי־הבנות, אני עומד לקרוא אותך לסדר בפעם השלישית.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אשתדל.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה רבה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

יש משהו מוזר בנושא החוקים הנקראים "דתיים". למעשה הם לא דתיים. הם גם דתיים וגם נושאים לאומיים השייכים לעם ישראל כולו. גם החוק הנדון הוא חוק של עם ישראל ולא חוק דתי גרידא, כמו חוק שיווק חזיר.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אפשר לשאול שאלה?

אברהם ורדיגר (מורשה):

בבקשה, תשאלו.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

בעיניך יש לאומיות שהיא לא דתית?

אברהם ורדיגר (מורשה):

מה זה לא־דתית? לאום ודת הולכים יחד.

הי"ר א' נחמיאס:

מפני שאני חבר הוועדה למעמד האשה, אישרתי לך לשאול בלי רשות.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

ז'בוטנסקי לא היה יהודי, לפי הנוסח הזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

אברהם ורדיגר (מורשה):

דת ולאום הולכים ביחד, זוהי עמדתי וזו עמדת רוב העם בישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מיכאל איתן, צברת שתי קראות אוהרה. אתה יודע זאת?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לי יש שלוש ולו רק שתיים?

הי"ר א' נחמיאס:

הוא צבר שתיים, אתה על סף השלישית.

אברהם ורדיגר (מורשה):

חברי כנסת מסוימים וגם עיתונאים, אפילו כעיתון "על המשמר", אשר יוצאים חוצץ נגד הכפייה הדתית כביכול על־ידי הגשת חוקים מעין אלה, מצהירים כי הם אישית לא טעמו טעם חמץ בפסח — למשל מאמרו של רביב כ"על המשמר" — ונוהרים ממאכלים אסורים, וודאי מאכילת חזיר. מה שהם טוענים הוא, שלא מכוח חומרי ההלכה עושים זאת, ולא מפחד העונש של העולם הבא הצפוי להם, כלשונם, אם יעברו על איסור חמץ בפסח או אכילת חזיר, אלא מתוך הכרעה חופשית ועקב היות המנהג היהודי מנהג בית ההורים.

ויקטור שם־טוב (מפ"ם):

אם כן, למה לך חוק?

אברהם ורדיגר (מורשה):

רגע, אני אגיד לזה. ומטבע הדברים הם נוהרים בכית ממאכלים אסורים. כך טוענים רבים, אולי הרוב. אבל מה טוענים? כאשר באים פוליטיקאים דתיים, כלשונם, ורוצים לכפות את החוקים בכוח החוק והשוט, ורוצים להפוך את המנהגים הנאים לחוקים בכפייה ואנטי־דמוקרטיים, לכך הם מתנגדים. ובכן, ראשית כול — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

חבר הכנסת ורדיגר, דברי אלוהים חיים.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אני שמח מאוד על ההסכמה שיש לי בצד הזה, ובפרט אצל חברת הכנסת חייקה גרוסמן, על שהדברים הם דברי אמת. אך ראשית, לא צריכים להתנפל ולראות בהצעת החוק איזה מין מפלצת. מה אנחנו באים לחקן כאן? האם אנחנו באים לכפות על מישור, להסתכל לקנקנו או לפריור, למקרה שלו, ולמה שהולך בכיתו?

אלעזר גרנות (מפ"ם):

בשלב זה — לא.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ורדיגר, חברת הכנסת סולודר רוצה לשאול אותך שאלה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

אני מעיינת בפרטי החוק. יש פה הרבה דברים שהם ביני לבין עצמי וביני לבין משפחתי. החוק הזה יהפוך אותנו לעבריינים פליליים, האם זאת היתה כוונת המציע?

אברהם ורדיגר (מורשה):

על השאלה הזאת יענה ודאי המציע. אין כאן הכוונה להושיב מישור בבית־הסוהר בפלילים, כפי שחברת הכנסת סולודר אמרה.

עדנה סולודר (המערך):

כתוב שלמפקח יהיו סמכויות שוטר, לפי פקודת מעצר וחיפוש.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

הוא יוכל לשים סנדלי דנור.

אברהם ורדיגר (מורשה):

ובכן, חבר הכנסת, יש בנושא זה מה שקורה בשנים

הגויים בית ישראל. אבל ודאי שאין הכוונה להציץ לביתו של הפרט. מדובר על פרהסיה, על ההתנהגות המכוערת והגסה של המסעדרים והמזנונאים המופקרים, אשר רוצים כסף ובלא התחשבות פושטים ברחובות העיר ומפיצים בהם חמץ.

חברי הכנסת, יש דברים אלמנטריים אשר קובעים את דמותה היהודית של מדינת היהודים. נושא מניעת מכירת חמץ בחצוצת ישראל הוא אחד מהם, כי חובתנו לבלום את הגל העכור הזה, אשר לו אנחנו עדים בשנים האחרונות.

אני פונה אל כל חברי הבית, בלא הבדל השקפה, להיות שותפים למצווה הזאת של ביעור חמץ מחצוצת ערי ישראל.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ורדיגר. חבר הכנסת אבנר חי שאקי, אתה רוצה לסכם?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

שמעתי כאן דברים קצרים ואומנם, אבל נדמה לי שצריך להרהר בהם. לכן אני מציע לדחות את ההצבעה.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מציע גם שתאזרח, חבר הכנסת שאקי, בכך שחברי הכנסת שנקראים דתיים, בעיניהם ובעיני הבריות, לא נמצאים פה.

קריאה:

סיכות אישיות.

היו"ר א' נחמיאס:

סיכות אישיות. חשבתי שהערב יהיו לפחות 20 חברים, ושבישיבה יהיו יותר אנשים.

אמנון לין (המערכ):

ברגע שהוא קם לענות לך, הוא ניצל את זכותו להשיב, ולכן יכולה להתקיים הצבעה.

יאיר צבן (מפ"ם):

זה נאים קצר וקולע לעניין.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, ישיבה זו נעולה. הישיבה הכאה מחר בשעה 15:00.

האחרונות, וזה לא קרה במדינת ישראל שכבר קיימת, ברוך ה', 37 שנים. בשבע-שמונה השנים האחרונות יש הפקרות —

ריקטור שפיטוב (מפ"ם):

אתם לא מצליחים לשכנע.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

שמונה שנים מ-1977?

אברהם ורדיגר (מורשה):

חברי הכנסת, משהו לא מובן לי בגישה הזאת. נראה שייטיבו לעשות כל אלה אשר באמת ובתמים מסיבות לאומיות או מחמת החינוך של בית-אבא חושבים, שיש צורך להיזהר ממאכלי חמץ בפסח ומאכילת חזיר במשך כל השנה, אילו הצטרפו למציעים וכיבדו את המסורת של בית-אבא בתמיכתם בתוך זה.

חברי הכנסת, בשנים האחרונות — אני מבין, חבר הכנסת גרנות, אתה התכוונת מאז המהפך ב-1977, ייתכן מאוד —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אתה אמרת זאת, לא אני.

אברהם ורדיגר (מורשה):

בשנים האחרונות, וזה מצער וכואב, אנו עדים להתגברות נגע מכירת חמץ בחצוצת ערי ישראל — לחם, פיתות ומוצרי חמץ נמכרים בריש גלי וגל ההפקרות הולך וגואה. מסעדות, מזנונים, קיוסקים למיניהם מציגים לראווה את החמץ בפרהסיה, דבר הדוקר את עינינו. תבינו, רבותי, אנחנו יהודים, חונלנו, זה לא יפגע בכם, זה פוגע בנו, זה דוקר את עינינו. הלאו כלנו רוצים להיות עם אחד, איך אתם רוצים לפלג וגורמים לפער כזה בין יהודים ליהודים?

יאיר צבן (מפ"ם):

אברהם ורדיגר (מורשה):

חברי הכנסת, אין הצעת חוק זאת באה לאסור על הפרט לעשות בביתו, הוא יעשה בביתו כרצונו, אף שכואב לנו מאוד שבבתי ישראל לא מורגש חג המצות, חג החירות, ונוהגים ככל

הישיבה ננעלה בשעה 22:58.